



DE WIELEWAAL

maandblad
jaargang 48
mei 1982

DE WIELEWAAL

maandblad voor vogel- en natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Vroegere hoofdredacteurs: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23
Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Hoofdredacteur

Dr. H. MEEUS, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

Redactieraad

H. FRANCKX, Dr. Fr. GROOTAERS, J. BLOEMEN, A. DE JONGHE, J. KIEBOOMS, R. WILLOCKX, Prof. Dr. U. LIBBRECHT, G. LUYTS, Prof. Dr. A. DHONDT, P. VAN DEN BREMT, M. BECUWE, Dr. R. EYCKERMAN, J. VAN WINKEL, H. VOET, Dr. M. LOUETTE, Ir. G. BULTEEL, J. GABRIELS, Dr. J. VAN GOMPEL, Dr. J. PAULUSSEN.

Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuureservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR

Dagelijks bestuur:

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (031/80 47 32)
P. HERROELEN, ondervoorzitter en afgevaardigde Brabant, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)
F. VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (031/45 02 52)
J. PEETERS, penningmeester, Hertevoetweg 3, 2958 Weerde (015/61 20 86)

Leden:

J. VAN DEN STEEN, afgevaardigde Oost-Vlaanderen, Metdepenningenstraat 1A, 9000 Gent
W. VAN SPAENDONK, afgevaardigde Antwerpen, Zevenbergen 50, 2500 Lier.
R. DEBRUYNE, afgevaardigde West-Vlaanderen, Iepersteenweg 60, 8178 Woumen
E. WELLENS, afgevaardigde Limburg, Statiestraat 89, 3900 Lommel.
W. ROGEMAN, Parklaan 139 bus 8, 9300 Aalst
R. WILLOCKX, Sparrenstraat 23, 2930 Hombeek

Afgevaardigden Wielewaaljongeren:

J. ROYEAERD, St. Hubertstraat 277, 9800 Deinze
P. DELVAUX, Gierlesteenweg 351, 2300 Turnhout
A. VERBOVEN, Gestelsedijk 98, 3900 Lommel

Technisch Adviseur voor de Natuureservaten:

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 400 F. Andere landen: 500 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F.
Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52.

Eerste waarneming in België van een levende Kortsnavelzeekoet (*Uria lomvia*)

door J. van Gompel

Op 7 december 1981 zwommen voor de pier te Blankenberge enkele zeekoeten, waarvan er een duidelijk met stookolievlekken besmeurd was. Deze kwam later op het strand rusten. Bij nader toezien betrof het onmiskenbaar een Kortsnavelzeekoet (*Uria lomvia*). Het dier was uitgeput en overleed dezelfde avond ten gevolge van de stookolieintoxicatie.

De Kortsnavelzeekoet is een uitgesproken arctische soort, en broedt in de noordelijkste delen van Europa en Amerika, alsmede IJsland, Groenland en Spitsbergen. Het overwinteringsgebied bevindt zich ter hoogte van Noorwegen. In de zuidelijke Noordzee is het een dwaalgast (Kirchner, 1971).

Voor België betreft het de derde waarneming, en de eerste van een levend exemplaar. Beide vorige daten van vorige winter, en waren vondsten van niet zeer verse exemplaren, die aan de hand van snavelkenmerken en afmetingen konden gedetermineerd worden, maar waarvan een verdere gedetailleerde beschrijving onmogelijk was (Van Gompel, 1981).

Beschrijving: (zie ook foto's)

Kleur van het verenkleed: zeer donker bruin, intermediair tussen het bruin van de Britse Zeekoet (*Uria aalge albionis*) en het zwartgrijs van de Atlantische Zeekoet (*Uria aalge aalge*). Volgens Witherby (1941) zijn adulte Kortsnavelzeekoeten zo donker als Atlantische Zeekoeten, de juvenielen iets bruiner.

De koptekening verschilt van deze bij de gewone Zeekoet. Deze laatste heeft in winterkleed een witte wang, waardoor een caudaal van het oog vertrekkende zwarte streep loopt. Bij de Kortsnavelzeekoet komt het wit niet tot boven het oog

en is daardoor ook geen caudale zwarte oogstreep aanwezig. Bij het door ons gevonden exemplaar is de wang bruin, de kruin eerder zwartachtig. De vogel is in overgangskleed: de witte keel is sterk bruin gevlekt.

Wat de vleugel betreft zijn de schachten van de handpennen wit, de witte eindzoom van de armpennen is duidelijk breder bij de Kortsnavelzeekoet in vergelijking met de gewone Zeekoet. De snavel is zeer kort, het betreft een juveniel exemplaar, en doet op het eerste zicht zelfs denken aan de snavel van een jonge Alk (*Alca torda*) (het lichaam van een Kortsnavelzeekoet is echter merkkelijk groter dan dat van een Alk). De kop is even breed als bij de Zeekoet maar lijkt breder door de korte snavel.

De witte basaallijn op de bovensnavel is een typisch kenmerk van de Kortsnavelzeekoet en is ook goed zichtbaar bij het exemplaar te Blankenberge, zij het toch iets minder duidelijk en minder scherp afgelijnd als bij adulten.

De poten zijn duidelijk blauwgrijs, met donkere zwartachtige strepen op de onderzijde van de tenen en de achterzijde van de loopbenen, dit in tegenstelling met de Zeekoet die geelbruine poten heeft met bruinzwarte strepen. Dit kenmerk viel ons des te meer op omdat het bij geen enkele door ons geraadpleegde auteur vermeld wordt: Witherby (1941) vermeldt bruine poten met grijze palmen. Heinzel en Tuck (1980) noemen de poten „van voren geel, van achteren zwart”.

De staart is kort en duidelijk afgerond.

Afmetingen:

vleugellengte: 195 mm

snavellengte: 27,0 mm - snavelhoogte: 10,5 mm

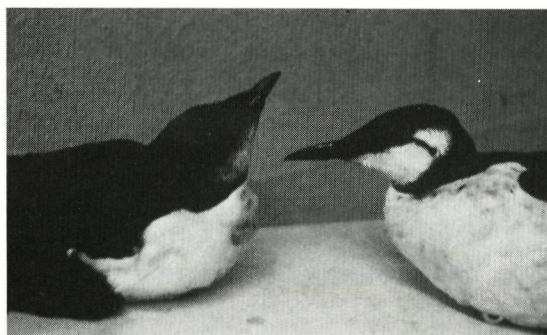
lengte kop + snavel: 95 mm

lengte loopbeen: 37,2 mm.



Kortsnavelzeekoet (*Uria lomvia*). 7.12.81 Blankenberge.

Foto: J. van Gompel



Links: Kortsnavelzeekoet - Rechts: gewone Zeekoet in winterkleed.

Foto: J. van Gompel



Links: poten Kortsnavelzeekoet (blauwgrijs) - Rechts: poten gewone Zeekoet (geelbruin).

Foto : J. van Gompel

ter vergelijking:

Kirchner (1971): VL: 192-238 mm, SL: 30-46 mm,
SH: 13-17 mm, LB: 30-41 mm
Witherby (1941): VL: 205-226 (juv. 195-211), SL:
32-39 (juv. 25-31), SH: 13-17 (juv. 11-13)

Bibliografie

- Heinzel H., Tuck G. 1980. *Zeevogelgids*. Amsterdam-Brussel, Elsevier.
Kirchner H. 1971. *Der Vogel im Fluge*, L.7. Alken. Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen Verlag.
Van Gompel J. 1981. De massale zeevogelsterfte aan de Belgische kust tijdens de voorbije winter. *Wielewaal* 47: 137-142.
Witherby H.F. 1941. *The Handbook of British Birds*, deel V. Jourdain, Ticehurst and Tucker.

Summary

On 7 December 1981 a Brunnich's Guillemot was found at Blankenberge. This is the 3th observation in Belgium of this species and the first of a living bird. The bird was contaminated with oil and died the same day. A description is given: it was a young bird with a very short bill on which the white spot was clearly noticeable. The plumage was dark brown, between the brown of the southern Guillemot (*Uria aalge albionis*) and the black of the northern Guillemot (*Uria aalge aalge*). Another conspicuous difference with the Guillemot is the colour of the legs: they are blue-grey instead of yellow-brown.

Dr. J. van Gompel, J. de Troozlaan 53, B-8370 Blankenberge.

ontvangen op 10 januari 1982

Erratum

R. de Fraine, 1982. Gedragen vrouwtjes Witgesterde Blauwborst, *Luscinia svecica cyaneola*, zich anders in het broedgebied dan mannetjes? *Wielewaal* 48: 112-113. Résumé, 3de regel: lees DEMER i.p.v. DYLE.

Vogels kijken in Varangerfjord (Noord-Noorwegen).

door Luc Janssens, Thierry Backeljau, Stefan Brande
Peters Brosens, Marc de Meyer, Robert Hermans
Rudy Proesmans en Nico van der Hauwaert

INLEIDING.

Drie jaar na elkaar bezochten we tijdens zomer-expedities (Backeljau *et al.* 1979, Van der Hauwaert *et al.* 1981) het uiterste noordoosten van Noorwegen, namelijk het gebied rond de Varangerfjord. Hoewel men daar heel wat vogelwaarnemers ontmoet, blijft het toch moeilijk om gegevens over de plaatselijke avifauna te verkrijgen (zie literatuurlijst). Het betreft hier nochtans een interessante streek met extreme klimaatsomstandigheden en een aangepaste fauna en flora. Wegens de uitgestrektheid van het gebied blijft vogels kijken echter zoeken naar een naald in een hooimijt (Gooders 1970, Shepherd 1979, Vaughan 1979). We menen dan ook dat het nuttig kan zijn hier onze waarnemingen weer te geven.

Door ons groot aantal gegevens moeten we ons beperken en daarom behandelen we enkel een aantal interessante soorten waarover de literatuur niet volkomen duidelijk is of waarvan het areaal niet volledig gekend is.

Enkele lokaliteiten in het gebied worden voor- eerst kort besproken met een aanduiding van wat er zoal gezien kan worden. Nadien volgen nog een paar tips voor toekomstige bezoekers van deze regio.

Er bestaan degelijke boeken over de avifauna van Scandinavië: voor Noorwegen: Haftorn (1971), voor Zweden: Svensson (1978) en voor Finland: Merikallio (1958).

SITUERING

Varangerfjord is één van de meest noordelijke en oostelijke delen van Europa (zie figuur 1). Het in dit artikel besproken gebied situeert zich tussen 69° 50' en 71° 00' NB, en 28° 50' en 31° 00' OL. Op de figuur is te zien dat het bestaat uit twee grote delen: Varangerhalvøya (het Varangerschier-eiland) en Sør-Varanger (Zuid-Varanger). De Varangerfjord zelf mondt uit in de Ishavet (IJssee). We bezochten tijdens de expedities in 1979, 1980 en 1981 de volgende dorpen en steden: Varangerbotn, Nesseby, Vestre Jakobselv, Vadsø, Kibby, Støre Ekkerrøy, Krampen, Svartnes, Krognes, Hamningberg, Grasbakken, Kirkenes en Berlevåg. In 1979 waren we van 22 juli tot en met 25 juli, in 1980 van 16 juli tot en met 21 juli, in 1981 van 3 augustus tot en met 11 augustus in Varanger: te samen 18 dagen.

PLAATS-BESCHRIJVING

Een korte uitleg, over welke vogels men waar kan zien, zal zeker helpen wanneer men plannen maakt om de Varangerfjord zelf te gaan verkennen.

Varangerbotn:

Bijzonder zijn hier vooral de schorren en slikken op het uiteinde van de fjord (interessant voor waadvogels, eenden, meeuwen en stern). Voorts is een bezoek aan de palsavenen en aan de berkebosjes op de heuvels (zangers, mezen, piepers en vinken) de moeite waard. Deze vogels moeten echter gezocht worden wegens de kleine populatiedichtheden.

Vadsø:

Dit is de administratieve hoofdstad van Varanger. Het kleine eilandje net voor de kust is langs een brug bereikbaar en zeer interessant met duin-panvegetatie en een franjepootpoeltje. Jammer genoeg is ook de huisvuilstortplaats van de stad Vadsø gelegen op dit eiland.

Støre Ekkerrøy:

Avifaunistisch gezien één van de mooiste plaatsen van de fjord: het schiereiland met zijn broedvogelkolonie.

Drieteenmeeuwen (*Rissa tridactyla*) en Zwarte Zeekoeten (*Cephus grylle*), verder ook stern, zaagbekken, eenden en waadvogels. In het binnenland (Falkefjell) heeft men kans op roofvogels.

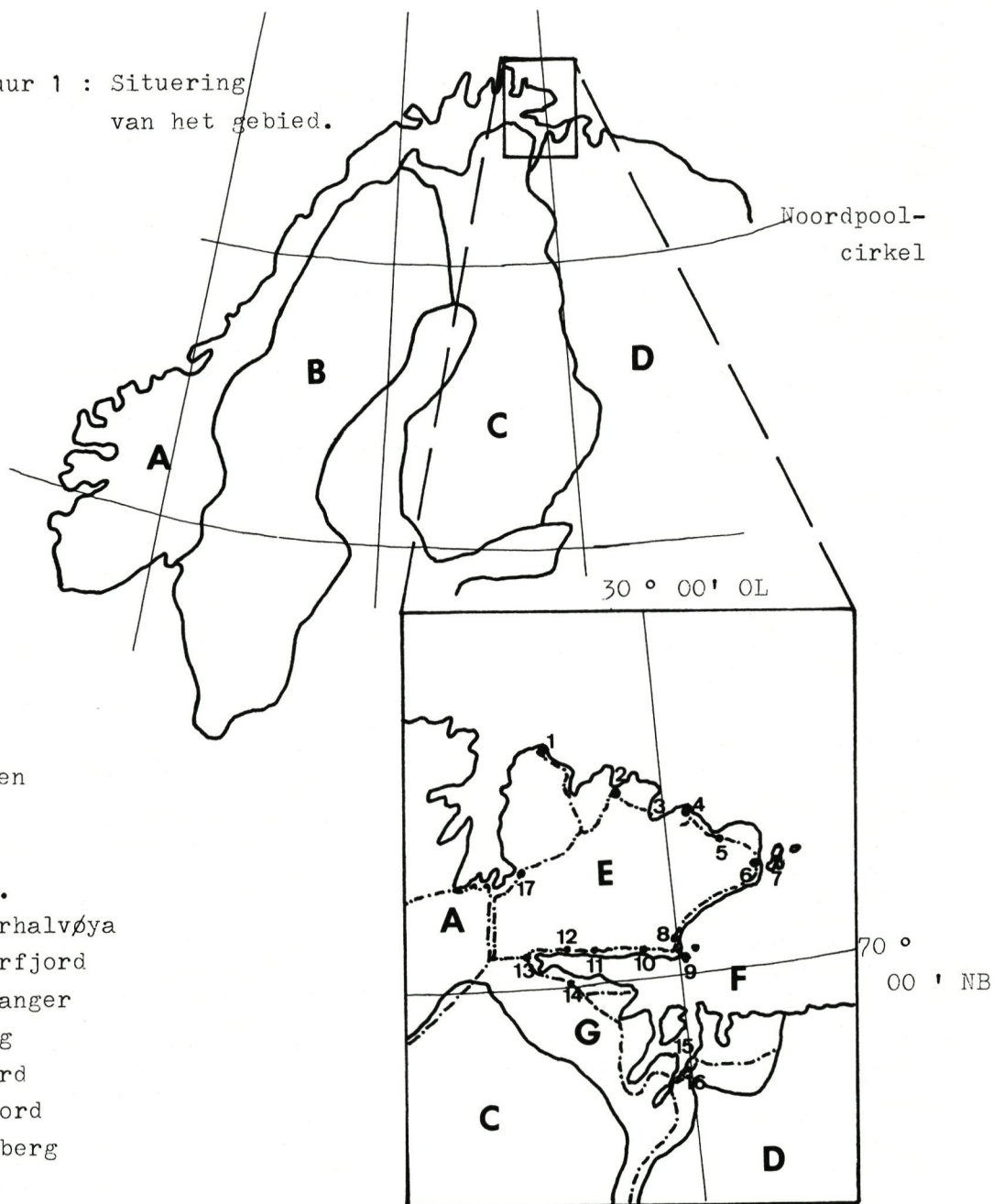
Vardø:

Deze stad (en vooral de eilanden in de buurt) werden door ons niet bezocht. Hier broedt nochtans de Kortsnavelzeekoet (*Uria lomvia*) (Haftorn 1971, Vaughan 1979).

Svartnes-Hamningberg:

Deze niet geasfalteerde weg langs de IJssee met een ruw, prachtig en desolaat landschap is uniek. Gewoon niet te missen! Tot de mogelijkheden behoren eenden, alken, meeuwen en roofvogels. Te Hamningberg houdt de weg op en moet men het postkantoor bezoeken: de eigenaar is een kenner van de Syltefjord maar kent jammer genoeg weinig Engels.

Figuur 1 : Situering
van het gebied.



- A** Noorwegen
- B** Zweden
- C** Finland
- D** U.S.S.R.
- E** Varangerhalvøya
- F** Varangerfjord
- G** Sør-Varanger

- 1 Berlevåg
- 2 Batsfjord
- 3 Syltefjord
- 4 Hamningberg
- 5 Krognes
- 6 Svartnes
- 7 Vardø
- 8 Krampenæs
- 9 Støre Ekkerøy
- 10 Vadsø
- 11 Vestre Jakobselv
- 12 Nesseby

- 13 Varangerbotn
- 14 Grasbakken
- 15 Korsfjord
- 16 Kirkenes
- 17 Leirpollen

Schaal van de overzichtskaart : 1/15000000,

Schaal van de detailkaart : 1/2500000.

--- weg,
— landsgrens.

Varangerfjord-Kirkenes:

Een enige kans om langs de weg (eveneens in slechte staat) de hoger gelegen gedeelten van het gebied te bezoeken. **Leirpollen-Berlevåg** geeft dezelfde faciliteiten. Verrassingen wat betreft vogelwaarnemingen zijn hier net als in het hele gebied nooit uitgesloten.

Gooders (1970), Shepherd (1979) en Vaughan (1979) geven elk op hun beurt een vrij gedetailleerde beschrijving van de waarnemingsmogelijkheden op deze plaatsen.

WAARNEMINGEN PER SOORT.

We volgen hier de nieuwe naamlijst voorgesteld door Becuwe en Oreel (1981).

DUIKERS (GAVIIDAE)

Roodkeelduiker (*Gavia stellata*)

Volgens Haftorn (1971) is deze soort een algemene broedvogel in Noord-Noorwegen. Wij zagen 2 exemplaren op 24 juli 1979 te Varangerbotn (op de fjord) en 3 exemplaren op 10 augustus 1981 te Korsfjord (op de fjord), telkens in prachtkleed.

Parelduiker (*Gavia arctica*)

Deze soort zagen we slechts éénmaal met zekerheid: op 24 juli 1979 te Varangerbotn 1 exemplaar in prachtkleed.

Beide duikers zijn vogels die men vrij frequent kan zien in de Varangerfjord (Haftorn 1971, Shephard 1979, Vaughan 1979). Waarschijnlijk worden deze soorten geregeld over het hoofd gezien (o.a. in 1980). Ze broeden langs zoetwatermeren (Haftorn 1971, Heinzel *et al.* 1973, Shepherd 1979). Verder is het niet steeds gemakkelijk de juiste soort te determineren: 1 exemplaar op 24 juli 1979 te Varangerbotn (op de fjord), 1 exemplaar op 6 augustus 1981 te Hamningberg (op de IJsee) en 1 exemplaar op 10 augustus een tiental kilometer ten westen van Kirkenes (op de fjord) konden niet op naam worden gebracht.

STORMVOGELS (PROCELLARIIDAE)

Noordse Stormvogel (*Fulmarus glacialis*)

Er werd 1 exemplaar (lichte fase) gezien op 22 juli 1979 even ten westen van Vestre Jakobselv op kliffen vlak langs de fjord, die ons deden denken aan nestelplaatsen van deze soort in Schotland en op de Vesterålen. Gooders (1970), Haftorn (1971) en Shepherd (1979) geven geen waarnemingen voor deze soort in de Varangerfjord en slechts enkele in Noord-Noorwegen. Vaughan (1979) zegt dat het een wintergast is (blijvend tot in mei) en dat er recent ook zomerwaarnemingen zijn. Is er een areaaluitbreiding naar het noordoosten toe of gaat het om toevallige waarnemingen?

JAN VAN GENTEN (SULIDAE)

Jan van Gent (*Sula bassana*)

Op 23 juli 1979 werd 1 exemplaar gezien te Støre Ekkerøy.

Haftorn (1971) geeft aan dat deze soort tot rond de eeuwwisseling zeer sporadisch voorkwam in de Varangerfjord. Dezelfde auteur en Vaughan (1979) zeggen dat er sinds 1961 een broedkolonie is op de noordkust van de Syltefjord met een twintigtal broedparen. In juli 1973 waren daar 91 adulten aanwezig (volgens De Bièvre *et al.* [1973] ongeveer 40 nesten). De soort wordt sindsdien ook regelmatig 's winters gezien. Hier is een tendens tot uitbreiding naar het noordoosten toe (Brun 1967).

EENDEN (ANATIDAE)

Stellers Eider (*Polysticta stelleri*)

Een strikt arctische soort waarvan we volgende waarnemingen deden: op 23 juli 1979 te Støre Ekkerøy: 4 ♀♀, op 17 juli 1980 op dezelfde plaats 5 ♀♀, een dag later eveneens daar 3 ♀♀ en nadien 21 ♀♀ en 1 ♂ in eclipskleed, op 19 juli 1980 voor Vadsø 1 ♂ nog bijna volledig in prachtkleed, op 6 augustus 1981 voor Vardø 1 ♂ in eclipskleed, twee dagen nadien 12 ♂♂ in eclipskleed te Støre Ekkerøy.

Zowel Gooders (1970), Haftorn (1971), Shepherd (1979) als Vaughan (1979) vermelden de Varangerfjord als de enige plaats in West-Europa waar men deze soort in de zomer kan waarnemen. Vaughan (1979) zag ze massaal in 1972 en wijdt er in zijn boek een volledig hoofdstuk aan. Grastveit (1971) geeft recente informatie over deze soort en toont prachtige foto's. De woerd in prachtkleed is een erg spectaculaire vogel. In de maanden juli en augustus ziet men het mannetje meestal in eclipskleed (Haftorn 1971, Vaughan 1979, voor foto's en tekening zie Grastveit 1971, Heinzel *et al.* 1973). Bij de groep van 12 exemplaren op 8 augustus 1981 zagen we sociaal en coöperatief voedingsgedrag. Hierbij bleef heel de groep dichtbij elkaar en dook gezamenlijk, als het ware op commando. Dit gebeurde vlak langs de laagwaterlijn. Secondenlang waren de vogels niet te zien en verschenen dan praktisch alle gelijktijdig opnieuw aan de oppervlakte. Mc Kinney (1965) en Vaughan (1979) beschrijven hetzelfde gedrag. Gezamenlijk duiken doen ze ook wanneer de groep verstoord wordt door wandelaars op het strand: dit zagen we bij de groep van 22 exemplaren op 18 juli 1980.

IJseend (*Clangula hyemalis*)

Op 24 juli 1979 observeerden we 6 ♀♀ te Varangerbotn. Twee jaar later zagen we verder op de fjord en langs de kusten van de IJsee grote aantallen: op 6 augustus 1981 een twintigtal kilometer ten zuiden van Hamningberg: 62 exem-



Jan van Gent (*Sula bassana*)

Foto: P. Munsterman

plaren waaronder een 10tal ♂♂ in prachtkleed, op 8 augustus 1981 te Varangerbotn vele exemplaren (honderdtal vogels), op 10 augustus 1981 in de Korsfjord enkele honderden exemplaren. Het is een algemene broedvogel op het schiereiland (Haftorn 1971, Vaughan 1979). Gooders (1970) en Shepherd (1979) geven de grootste concentratie aan langs de kust van de IJsee, waar ook wij de meeste exemplaren zagen.

Zwarte Zeeëend (*Melanitta nigra*)

We hebben de volgende waarnemingen: 5 exemplaren op 22 juli 1979 te Vestre Jakobselv, 1 exemplaar op 6 augustus 1981 te Hamningberg en 3 exemplaren op 8 augustus te Støre Ekkerøy.

Grote Zeeëend (*Melanitta fusca*)

Deze soort zagen we: 4 exemplaren op 24 juli 1979 te Varangerbotn, 1 exemplaar op 6 augustus 1981 te Hamningberg en 5 exemplaren op 8 augustus te Støre Ekkerøy.

Voor beide soorten blijft Haftorn (1971) onzeker over het voorkomen op het Varangerschiereiland. Gooders (1970) en Haftorn (1971) vernoemen ze wel als broedvogels op Zuid-Varanger. Shepherd (1979) vermeldt beide te Støre Ekkerøy en Hamningberg. Vaughan (1979) is onzeker over het broedbestand, maar geeft wel enkele waarnemingen. Wij zagen ze beide verspreid langs oost- en noordkust van het Varangerschiereiland.

SPERWERS (ACCIPITRIDAE)

Zeearend (*Haliaeetus albicilla*)

Op 6 augustus 1981 zagen we eventjes buiten Hamningberg een onvolwassen vogel, achtervolgd door Kleine Jagers (*Stercorarius parasiticus*). Twee dagen later observeerden we 2 adulte exemplaren te Varangerbotn. Eén ervan ging een paar minuten op het slik zitten. Nadien vlogen beide vogels naar het oosten weg, achternagezeten door Kleine Jagers, Grote

Mantelmeeuwen (*Larus marinus*) en Kleine Mantelmeeuwen (*Larus fuscus*). Suetens (1980) geeft een mooi overzicht van de bestandsontwikkeling van deze soort in Europa en zegt dat de Noorse populatie de enige is die het betrekkelijk goed doet. Buiten deze waarnemingen hebben we de soort inderdaad ook nog gezien op de Lofoten en de Vesterålen.

Ruigpootbuizerd (*Buteo lagopus*)

We zagen 3 exemplaren op 22 juli 1979 en 1 exemplaar op 24 juli 1979 te Varangerbotn. Tijdens heel onze reis in 1980 werd geen enkel individu van deze soort gezien. In 1981 observeerden we 1 exemplaar op 6 augustus een tiental kilometer ten zuiden van Hamningberg, op 10 augustus 1 exemplaar te Grasbakken en 1 exemplaar te Bugoyfjærd.

Iedereen weet dat deze soort zeer sterk in aantal fluctueert van jaar tot jaar in relatie tot de knaagdieraantallen (Haftorn 1970, Newton 1979, Vaughan 1979). Dit verklaart zeer waarschijnlijk waarom we in 1980 in heel Scandinavië geen enkel exemplaar te zien kregen. Vaughan (1979) vermeldt dat de Ruigpootbuizerd een zomergast is, die in het gebied in wisselend aantal broedt.

VALKEN (FALCONIDAE)

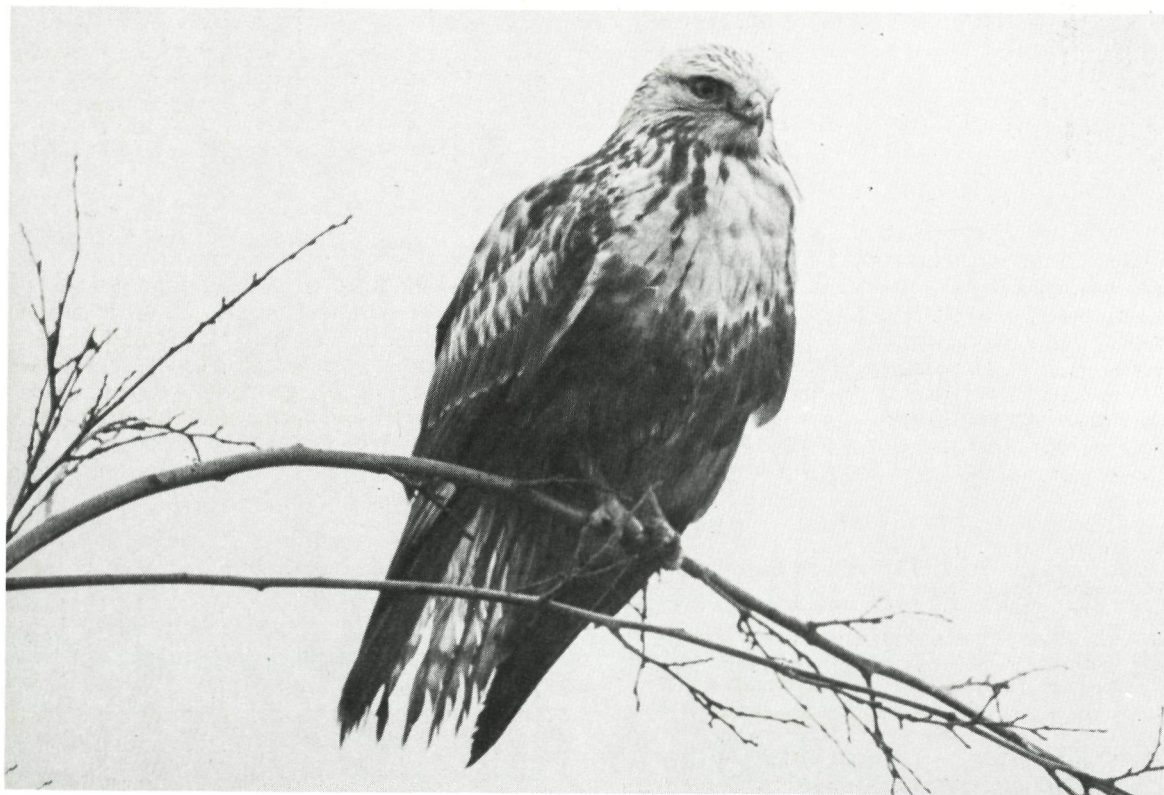
Smelleken (*Falco columbarius*)

Op 9 augustus 1981 werd 1 exemplaar waargenomen op de Falkefjell (Støre Ekkerøy) tijdens een wandeling door de fjelden. Volgens Haftorn (1971) en Vaughan (1979) komt deze soort hier minder frequent voor. Vaughan (1979) zelf zag er geen in 1972.

STRANDLOPERS (SCOLOPACIDAE)

Temmincks Strandloper (*Calidris temminckii*)

Te Støre Ekkerøy zagen we deze soort drie jaar na elkaar: één paartje met jongen op 23 juli 1979, 1 exemplaar op 17 juli 1980 en een dertigtal exemplaren op 7 augustus 1981. Op 6 augustus 1981 werden ook te Svartnes en op 20 kilometer van Hamningberg grote aantallen (honderdtal) van deze soort gezien. Meestal waren de vogels enorm tam en tot op enkele meters te benaderen (vooral dan het paartje met jongen). Volgens alle geraadpleegde auteurs is het een zeer frequente broedvogel in het gebied, vooral vlak langs de kust. Haftorn (1971) vermeldt als legdata begin juli en een broedtijd van 20 tot 22 dagen, iets wat onderschreven wordt door onze waarnemingen van het paartje met jongen in 1979.



Ruigpootbuizerd (*Buteo lagopus*).

Foto: P. Munsterman

Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*)

Op 19 juli 1980 zagen we 1 exemplaar langs de kust vlakbij Støre Ekkerøy. Over de status van deze soort in dit gebied bestaat geen zekerheid: zowel Haftorn (1971) als Vaughan (1979) zeggen dat het een mogelijke broedvogel is en 's zomers een toevallige gast. De Bièvre *et al.* (l.c.) zagen een alarmerend adult exemplaar in de Pasvik-vallei (Sør-Varanger).

Groenpootruiter (*Tringa nebularia*)

In 1981 werden tweemaal Groenpootruiters gezien: 2 exemplaren te Støre Ekkerøy op 7 augustus en 1 exemplaar te Varangerbotn op 8 augustus. Haftorn (1971) en Vaughan (1979) zeggen dat deze soort noordelijk en oostelijk broedt tot aan de Tana-rivier (dit is 60 kilometer ten westen van Varangerbotn). Deze vogels (net als de exemplaren van de vorige soort) zijn vermoedelijk zwervers na het broedseizoen die toevallig meer noordelijk en oostelijk gelegen streken aandoen. Misschien is er ook hier een broedareaaluitbreiding aan de gang.

Grauwe Franjepoot (*Phalaropus lobatus*)

Deze soort werd zowel in 1979 als in 1980 te Støre Ekkerøy gezien. In 1979 op 23 juli: 1 pullus en later nog een paartje met 4 pulli rond een veenplasje boven op het schiereiland vlakbij de drieteenmeeuwenkolonie. In 1980 werd daar één exemplaar gezien op 18 juli. We keerden een jaar later terug in de hoop deze attractieve en opvallend tamme vogels opnieuw te zien. Maar het plasje was sterk geguanotrofieerd door de Drieteenmeeuwen die er regelmatig kwamen uitrusten en zich wassen. Ook Vaughan (1979) zag op deze plas Grauwe Franjepoten. Hij vermeldt ook een waarneming op een gelijkaardige poel op een eilandje voor Vadsø. Hier zagen wij op 5 augustus 1981 in totaal 21 exemplaren waaronder waarschijnlijk 4 ♀♀. Gooders (1970), Haftorn (1971), Shepherd (1979) en Vaughan (1979) citeren de Varangerfjord als een gebied waar deze soort algemeen voorkomt. De zoetwaterpoeltjes vlak achter de vloedlijn schijnen enorm geliefd door deze soort in dit gebied.

MEEUWEN (*LARIDAE*)

Grote Burgemeester (*Larus hyperboreus*)

Op 7 augustus 1981 zagen we 's morgens één adult exemplaar overvliegen te Støre Ekkerøy. Het had de vorige nacht hard geregend en er waaide een koude noordoostenwind (temperatuur 5,5°C onder thermometerhut). Haftorn (1971) schrijft dat er in Finnmarken overzomerende plaatshebben, maar meestal door juveniele vogels (zie ook De Bièvre *et al.*, l.c.). Vaughan (1979) vermeldt deze soort als overwintelaar en regelmatige zomervogel in klein aantal.

Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*)

Langs de fjord komt deze soort overal voor. Op de kliffen van Støre Ekkerøy is er een broedkolonie van deze vogels, die gemakkelijk bereikbaar is. Er zijn er in het beschouwde gebied nog wel enkele (o.a. op het eiland voor Vardø en in de Syltefjord met daar in 1964 een schatting van 100.000 broedparen (Watson 1957 in Haftorn 1971). Wij schatten de kolonie op Støre Ekkerøy 5.000 broedparen sterk, Haftorn (1971) vermeldt Schmidt (1967) die in 1964 zo'n 3.600-4.000 broedparen telde. Gooders (1970) en De Bièvre *et al.* (l.c.) hebben het daarentegen ook over zo'n 5.000 broedparen. In 1980 toen we vroeg in Varangerfjord waren, zagen we erg veel paren met eieren en pulli. We zagen maar één juveniel exemplaar rondvliegen (16 juli tot 19 juli). In 1979 wanneer we op 23 juli te Støre Ekkerøy vogels keken vlogen er heel wat juvenielen rond. In augustus 1981 (van de 4de tot de 11de) was er geen enkel paar meer met eieren.

ALKEN (*ALCIDAE*)

Zwarte Zeekoet (*Cephus grylle*)

Telkens we Støre Ekkerøy bezochten, zagen we een aantal Zwarte Zeekoeten van en naar hun nest in de drieteenmeeuwenkolonie vliegen. Op 4 augustus 1981 werden er een veertigtal exemplaren gezien. Ze nestelen in geschikte holen, verspreid tussen de drieteenmeeuwenesten. Vaughan (1979) duidt deze plaats ook als broedplaats aan. We schatten hun aantal op een tiental paren.

UILEN (*STRIGIDAE*)

Velduil (*Asio flammeus*)

Op 24 juli 1979 zagen we een exemplaar op de weg te Varangerbotn. De status van deze soort in het gebied blijft onzeker. Haftorn (1971) is vaag, duidt op zijn kaart het zuidelijk deel van het schiereiland aan als broedgebied, maar geeft geen concrete aanwijzingen. Vaughan (1979) doet net hetzelfde en zegt dat deze soort regelmatig in het zuidelijke deel wordt gezien en er waarschijnlijk broedt.

ZANGERS (*SYLVIIDAE*)

Noordse Boszanger (*Phylloscopus borealis*)

Zowel in 1979 als in 1981 zagen we deze soort in de berketoendra te Varangerbotn. Op 14 juli 1979 1 exemplaar en op 8 augustus 1981 2 exemplaren. Gooders (1970), Haftorn (1971) en Vaughan (1979) vermelden Varangerbotn als de enige plaats in Varangerhalvøya waar men deze soort kan waarnemen. De status en de verspreiding blijven echter onzeker.

VLIEGENVANGERS (*MUSCICAPIDAE*)

Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*)

Op 21 juli 1980 zagen we een paartje in de palsa-venen te Varangerbotn. Dit is een waarneming op de uiterste grens van het broedareaal van deze soort. Haftorn (1971) geeft een aantal waarnemingen rond de Ifjord en de Tana-rivier. De Bièvre *et al.* (l.c.) zagen een adult exemplaar met jongen te Reinøysund (Sør-Varanger). Vaughan (1979) zegt dat deze soort broedt in het uiterste zuidwesten van het schiereiland.

MEZEN (*PARIDAE*)

Brunkopmees (*Parus cinctus*)

Evenals de twee vorige soorten kregen we deze vogel enkel in de berkebosjes te Varangerbotn te zien, namelijk op 20 juli 1979 1 exemplaar, dezelfde dag een jaar later 2 exemplaren en op 8 augustus 1981 eveneens 2 exemplaren. Vermits deze soort in Noord-Noorwegen beperkt is tot de boomtoendra is dit hier de meest extreme plaats van voorkomen.

KLAUWIEREN (*LANIIDAE*)

Klaapekster (*Lanius excubitor*)

Op 8 augustus 1981 zagen we een adult exemplaar met 2 juvenielen in de berketoendra te Varangerbotn. Vaughan (1979) schrijft dat deze soort 's zomers wordt gezien, maar dat broeden nog niet is aangetoond (o.a. De Bièvre *et al.* (l.c.) in de Pasvik-vallei). Haftorn (1971) geeft geen uitsluitel, de grens van het broedareaal ligt ter hoogte van onze waarnemingsplaats.

De vier laatste soorten werden gezien op het uiterste van hun areaal. Ze zijn blijkbaar gebonden aan het berketoendra-biotop. Verdere uitbreiding naar het noordoosten toe is rond Varangerfjord niet te verwachten wegens het ontbreken van het geschikt biotop aldaar.

ENKELE TIPS

Nuttige tips voor toekomstige noordreizigers:

- Varangerfjord is ver (ongeveer 3.500 kilometers heen): neem dus voldoende tijd om er naartoe te gaan.
- Het is er meestal vrij goed weer, maar het kan erg koud zijn (zelfs in de zomer!). Op 7 augustus 1981 's morgens noteerden we 5,5°C onder thermometerhut te Støre Ekkerøy. Neem stevige en warme kleding mee.
- Kamperen is meestal toegestaan: op Støre Ekkerøy zijn er mooie plaatsjes en kan men aan een gemeenschapskraan in het midden van het dorp steeds drinkbaar water krijgen.
- Noorwegen is duur. Wanneer het mogelijk is, kan men best een provisie eten van hier meenemen. In de meeste dorpjes kan men zich bevoorraden. Vadsø is echter het

winkelcentrum bij uitstek.

- Sommige wegen zijn niet geasfalteerd doch goed berijdbaar (Svartnes-Hamningberg, Grasbakken-Kirkenes, Leirpollen-Berlevag): een goed toegeruste auto is nochtans noodzakelijk.
- Veenmoerassen zijn levensgevaarlijk wanneer men ze alleen verkend. Bij langere trektochten verwittigt men best de plaatselijke politie en hulpdiensten.
- Naar vogels zoeken (vooral in de venen en berketoendra) kan lang duren, maar wanneer men volhardt, wordt de moeite echt wel beloond.

Dankwoord

Aan Prof. Dr. R. Vanhoorne en Drs. L. Beyens (Rijksuniversitair Centrum Antwerpen) voor het uitwerken en begeleiden van de studiereis in 1979. Verder nog S. Heino (University of Turku, Finland) voor het bereidwillig opsturen van allerlei informatie.

Summary

During three successive summers (1979-1981) bird observations were made in the Varangerfjord (Northern Norway). The authors selected the most important ones: Red-throated Diver, Black-throated Diver, Fulmar, Gannet, Steller's Eider, Long-tailed Duck, Common Scoter, Velvet Scoter, White-tailed Eagle, Rough-legged Buzzard, Merlin, Temminck's Stint, Spotted Redshank, Greenshank, Red-necked Phalarope, Glaucous Gull, Kittiwake, Black Guillemot, Short-eared Owl, Arctic Warbler, Pied Flycatcher, Siberian Tit and Great Grey Shrike. Some comments based on consulted literature are given for some species.

There is also given some information about bird watching possibilities in this area. A few tips concerning making a trip in Northern Norway are the last part of this contribution.

Résumé

Pendant trois étés successifs (1979-1981) on a fait des observations ornithologiques au Varangerfjord (l'extrême Nord de la Norvège). Les auteurs ont sélectionné les plus importantes: Plongeon catmarin, Plongeon arctique, Fulmar, Fou de Bassan, Eider de Steller, Harelde, Macreuse noire, Macreuse brune, Pygargue à queue blanche, Buse pattue, Faucon émerillon, Becasseau de Temminck, Chevalier arlequin, Chevalier aboyeur, Phalarope à bec étroit, Goéland bourgmestre, Mouette tridactyle, Guillemot à miroir, Hibou des marais, Pouillot boréal, Gobemouche noir, Mesange lapone et Pie grièche grise. Concernant certaines espèces, quelques remarques, basées sur de la bibliographie consultée, sont mentionnées.

On a ajouté quelques informations sur les possibilités observatives dans cette région. La dernière partie de l'article révèle quelques renseignements qui pourraient être utiles lors d'un voyage à la Norvège nordique.

Bibliografie

- Backeljau T., L. Beyens, R. Blust, G. de Blust, L. Denys, L. Janssens, D. Paelinckx, E. Vaes, H. van Hemelrijk. 1979. *R.U.C.A.-studiereis Finland 1979*. Antwerpen, reisverslag.
- Becuwe M., G.L. Oreel, 1981. Naamlijst van in België en Nederland waargenomen of vastgestelde vogelsoorten en hun ondersoorten. *Wielewaal* 47: 363-376.
- Brun E., 1967. Hekking av havsule, *Sula bassana*, i Nord-Norge. *Sterna* 7 (8): 376-386.
- De Bièvre G., J. Demees, J. de Poorter, A. Lagrou, F. Roels, G. en H. Thiers. 1973. Ornitologische genoegens in Noord-Noorwegen. *Wielewaal* 39: 339-345.
- Gooders J., 1970. *Where to watch birds in Europe*. London Sydney, Pan Brooks.
- Grastveit J., 1971. Stellers and ved Vadsø. *Sterna* 10 (1): 31-37.
- Haftorn S., 1971. *Norges fugler*. Oslo Bergen Tromsø, Universitetsforlaget.
- Heinzel H., R. Fitter, J. Parslow. 1973. *De Europese vogels in kleur*. Amsterdam-Brussel, Elsevier.
- Mc Kinney F. 1965. The spring behavior of wild Steller Eiders. *Condor* 67: 273-290.
- Merikallio E., 1958. *Finnish birds: their distribution and numbers*. Helsinki, Societas pro fauna et flora Fennica (Fauna Fennica V).
- Newton I., 1979. *Population ecology of raptors*. Berkhamsted, T. and A.D. Poyser.
- Shepherd M. 1979. *Let's look at Lapland and Arctic Norway: an „ornitholidays” guide*. Bognor Regis, Ornitholidays Regd.
- Suetens W. 1980. Bestandsontwikkeling van de Zeearend (*Haliaeetus albicilla* L.) in Europa. *Wielewaal* 46: 29-46.
- Svensson L., 1978. *Sveriges fåglar*. Stockholm, Sveriges Ornitologiska Förening.
- Van der Hauwaert N., R. Hermans, P. Brosens, S. Bande, 1981. *Verslag van de Skandinaviereis 1 juli - 30 juli 1980*. Leuven, reisverslag.
- Vaughan R., 1979. *Arctic summer: birds in North Norway*. Shrewsbury, Anthony Nelson Limited.
- L. Janssens, Fransmanstraat 1, 1020 Brussel
T. Backeljau, Groenendaallaan 350, 2030 Antwerpen.
S. Bande, Koning Albertlaan 105, 3200 Kessel-Lo.
P. Brosens, Fonteinlaan 79, 3030 Heverlee.
M. de Meyer, Bist 114, 2610 Wilrijk.
R. Hermans, Blijde Inkomststraat 130, 3000 Leuven.
R. Proesmans, Sparrenlaan 8, 3610 Diepenbeek.
N. van der Hauwaert, Roeselbergweg 15, 3010 Wilsele.



Velduil (*Asio flammeus*).

Foto: P. Munsterman

Tiendaagse in Ierland Indrukken en belevenissen

door M. de Ridder

Maandag 15 juni 1981: „Vol verwachting klopt ons hart” (kinderliedje)

Even voorstellen: een groepje Wielewalers van de afdeling Westkust, gepakt en gezakt, breed glimlachend, aangevuld met Wielewalers uit Aalst, Edegem, Emblem, Leffinge, Loenhout, Oostende, Wetteren en Dilbeek. Dit alles onder de enthousiaste leiding van E.H. A. Demarey.

Er wordt kennis gemaakt, Wielewaalherinneringen worden opgehaald. Zo verloopt de vliegreis vlug. Wij landen te Dublin onder een hemel in vele tinten grijs. Het vliegveld ziet geel van de boterbloemen.

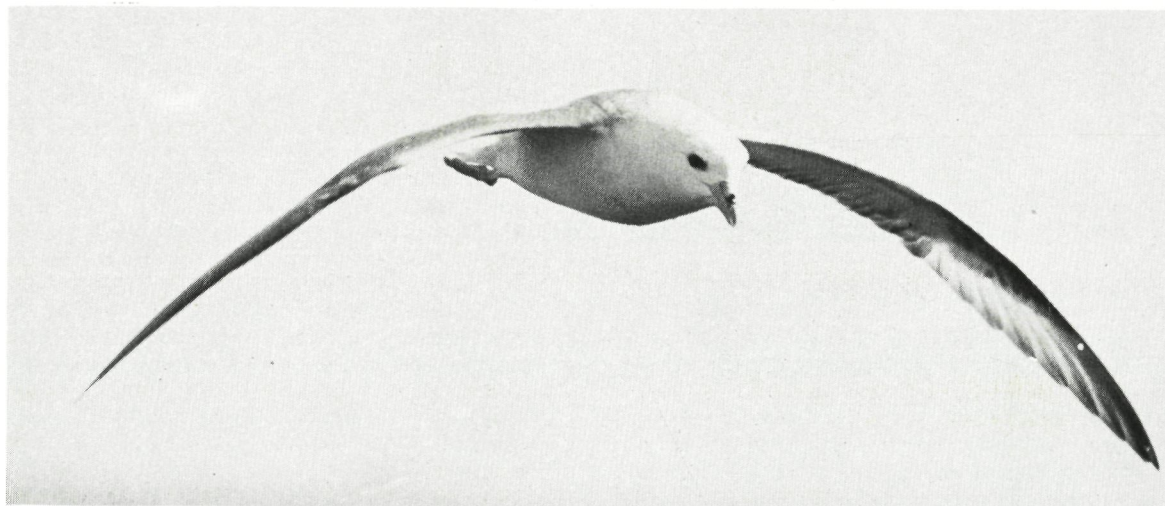
In de vlieghaven worden we opgewacht door onze gids, de heer Frank King. Hij zal de groep tien dagen op sleeptouw nemen, hij toont zich achtereenvolgens een ervaren vogelaar, een verwoed globetrotter, een luimige grapjas, een geduldige gesprekspartner, een diep-gelovig man en een vurig patriot. De bus loodst ons langs de enigszins droefgeestige schoonheid van de stad Dublin. Boven de rivier Liffey hangen de silhouetten van de eerste Zilvermeeuwen.

Hoe ziet er het land uit, waar wij naartoe gekomen zijn? In zijn geheel genomen, heeft Ierland de vorm van een gedeukt tinnen bord. De deuken komen overeen met lage kusten, b.v. mondingen van rivieren of plaatsen waar de gletschers van de ijstijden (vóór ± 20.000 jaar) de rotsen hebben weggesleten. De normale „rand” van het bord komt overeen met rotsen (graniet, zandsteen, leisteen of kalksteen) die als regel steil afvallen in

de zee; daar de reis in de eerste plaats de studie van de klipvogels als doel heeft, zullen wij vooral met hoge kusten of klippen te maken hebben. Het diep gedeelte van het bord vormt de centrale depressie: zij is gevuld met veen, dat op veel plaatsen als turf ontgonnen wordt. In vergelijking met 10 jaar geleden (De Ridder 1972) is er veel minder veen: op talrijke plaatsen werd het omgezet in akkerland. Een rechtstreeks gevolg hiervan is de sterke afname van de Kwartelkoning. Een laatste trek uit het Ierse landschap: het veelvuldig voorkomen van morenen, d.w.z. schots en scheef opeengestapelde lagen steen en zand, achtergelaten door de smeltende gletschers op het einde van de ijstijden (vóór ± 7.000 jaar).

Dinsdag 16 juni: „Ah, distinctly I remember” (O, ik weet het nog zo goed) E.A. Poe.

De eerste uitstap gaat naar Bray Head ten zuiden van Dublin, aan de Ierse zee. Elk rotsmassief, dat ver in zee uitsteekt, wordt „head” (= hoofd) genoemd. Wij zullen dus nog veel hoofden op onze reis ontmoeten. Bray levert ons als eerste vedette de Zwarte Zeekoet: in het kristalheldere water zien wij duidelijk de roeibewegingen van de rode pootjes. De witte vleugelspiegel blinkt in de zon. Zwarte Zeekoeten zijn geen kolonievogels: elk paartje broedt afzonderlijk in een holte van de gemetselde spoorwegdijk. Weldra komen de eerste klipvogels in de kijkers: parelgrijze Drieteenmeeuwen, bruinzwarte Zeekoeten, Alken met de zijdelings samengedrukte snavel (steeds



Noordse Stormvogel

Foto: P. Munsterman

kleiner in aantal dan de zeekoeten) en Noordse Stormvogels op hun stijve vleugels. Zoals overal in N.W.-Europa zijn de laatste ook in Ierland toenemend in aantal. Het „kiau” van de eeuwige rovers die de zilvers zijn, is niet uit de lucht. En de planten? Op een morenehelling krijgen wij een bloemrijk grasland met Rode, Witte, Kleine, Rol- en Hopklaver, Knolboterbloem, Madeliefje, Knopkruid, Grootbloemmuur, Gele Morgenster en Streepzaad, evenals de grassen, Kropaar, Frans Raaigras, Rood Zwenkgras en Kamgras. Bitterling wijst hier op kalk, Hertshoornweegbree op zout, Klein Hoefblad op klei. De rots zelf bestaat uit zandsteen; samen met haar afbraakprodukten geeft zij de ondergrond voor een zuurminnende vegetatie met Adelaarsvaren, Vingerhoedskruid, Kleine Gaspeldoorn, Zandblauwtje, Valse Salie, Zandwolfsmelk en Tormentil. Venusnavel vormt de overgang naar de klipplanten.



Adelaarsvaren als aanwijzer van zure bodems bij Bray Head.

Foto: M. de Ridder

Er is nog een schraal grasland op een sterke helling, met Gevlekte Orchis en Kleine Ratelaar, en een kalkgrasland op het metselwerk met Knautia, Margriet, Wondklaver, Wilde Thijm, Duinroos, Stengelloze Sleutelbloem en Trilgras. De klippen zelf prijken met Engels Gras, Engels en Wit Vetblad, de zeevorm van de Wilde Peen, de Melkdistel en de Blaassilene; verder Zeeweeg-



Engels Gras op de klippen bij Bray Head.

Foto: M. de Ridder

bree, Deens Lepelblad, Zeestreepvaren, de eigenaardige grassoort Laksteeltje en het Gouden Muurkorstmoss. Struikheide en Rode Dopheide zijn geschoren door de wind. Wij zien en horen nog de Gierzwaluw, de Roodborsttapuit (met jongen), de Winterkoning, de Fitis, de Rietgors en de Groenling. Er is even wat verwarring en wat gebakkelei rond een pieper met donkere poten en rookgrijze buitenste staartpenen: de Engelse naam „Rockpipit” komt met onze „Oeverpieper” overeen.

In de namiddag worden de klippen van het schiereiland Howth aangedaan, ten noorden van Dublin. Onderweg ernaartoe zien wij Kauw en Huismus, Ekster en Houtduif. In de tuinen bloeien de Spaanse Brem en de Prachtveronica. Opvallend talrijk in het landschap is de Groene Eik (uit Zuid-Europa). De vertakte „palm”-achtige blijkt *Cordilyne australis* uit Nieuw-Zeeland te zijn. Het kennersoog van Guido had al onmiddellijk de verwantschap met het sierplantengeslacht *Draacaena* opgemerkt. *Cordilyne* is een subtropisch tot tropische gewas, dat zijn stempel drukt op het landschap van heel de zuidelijke helft van Ierland. Van de haven van Howth tot aan de klippen treft ons een sterk ruderaal, d.w.z. door de mens beïnvloede en in stikstofrijke bodem voorkomende plantengroei, waarvan de voornaamste soorten zijn de Zwartmoeskervel (een in onbruik geraakte groente met een $\pm$ seldersmaak) en de Venkel. Op zure rotsen en heide zien wij als nieuwigheden de Struikheide (hier dominant); het Biggenkruid, het Liggend Walstro, de Kamperfoelie, het Muizenootje, het Heidekartelblad, de Karwij en het Schapegras. Op de klippen zijn nieuw de Gerande Schijnspurrie en de Stinkende Iris, in het kalkgrasland de Bloedooievaarsbek. In een bronnengebied met aanpalende drassige weide komen voor: Pinksterbloem, Waterkers, Watermunt, Moeraszoutgras, Egelboterbloem, Kale Jonker, Harig Wilgeroosje en Heelblaadjes.

En intussen de vogelaars maar kijken naar steeds meer Drieteenmeeuwen („kittiwake”, „kittiwake”), Alken en Zeekoeten. Howth brengt ons ook de

eerste Jan van Gent van de reis, een juveniel exemplaar, en de eerste Aalscholvers. Een Torenvalk, langs de rots strijkend, doet ons opeens aan Gris-Nez denken...

Woensdag 17 juni: „It's a long way to Tipperary” (Iers volksliedje)

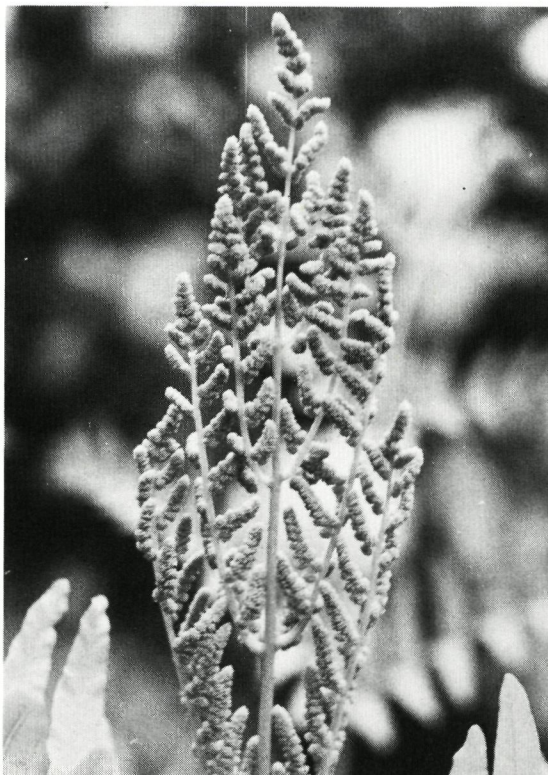
Het eerste bezoek van vandaag geldt de „National botanical Garden”, een juweel van aanleg en didactische opstelling van de planten. In zijn buurt zien wij op de tuinmuren de bloeiende Leeuwebek, in de muurspleten de Tongvaren. Deze laatste is één der constanten van de reis.

Een eerste verrassing: in de subtropische Aardbeiboom, een Ierse Zwarte Mees (*Parus ater hibernicus*) met uitgevlogen jongen. Als nieuwe soorten: Vink, Holenduif, Heggemus, Boomklever en Turkse Tortel. Deze laatste is een „nieuwe aanwinst” voor Ierland: zij broedde er voor het eerst in 1959 (Moriarty 1967, O'Rourke 1970). Goudhaantje en Zanglijster komen de lijst verlengen. De waarneming van de IJsvogel is maar voor enkelen weggelegd. Het pronkjuweel van de tuin is echter de broedende Sperwer op zijn nest in een hoge naaldboom. Zal iemand die gouden ogen nog ooit kunnen vergeten?

Phoenix Park geeft ons niet de verwachte Ierse ondersoort van de Vlaamse Gaai, maar wel de eerste Raven (waarneming van André). En nu de baan op! Tussen Dublin en Naas zitten op alle gemaaide stukken hooiweide grote groepen Roeken, soms gemengd met Spreeuwen. Nabij Kildare zien wij de eerste zeer donkere akkergrond: ontgonnen veen. Even nadien is er de eerste turfuitbating.

„Toen O.L. Heer de tijd maakte, maakte hij er genoeg van” zegt de Ier. Waarom ons dan bekommeren om het middaguur? De lunch wordt hier te 2 uur genomen, en 's lands wijs, 's lands eer! Wij middagmalen in Bishops Wood, een gemengd loofbos dat ons Pimpel-, Koolmees en Boomkruiper oplevert. Verder Bosanemoon, Witte Klaverzuring, Nagelkruid, Gewone Ereprijs, Heelkruid, Bospenningskruid, Robertskruid, en Boshyacynth, de „Bluebell” niet alleen van de Engelstalige botanici, maar ook van de dichters. In Cahir hebben de oude muren naast de gewone soorten ook de warmteminnende Schubvaren; na deze stad zien wij het eerste ongeschonden veen met bloeiend Veenpluis. Na Michelstown verschijnt het eerste ezeltje in het landschap, een bewijs van primitieve turfuitbating.

In de rivier bij Fermoy worden Blauwe Reiger en Knobbelzwaan waargenomen. Bloeiende Wateranonkel deint op de sterke stroming. In de haven van Cork is de Kokmeeuw dominant. Na Cork rijden wij door holle wegen, waar de „vreugde van de reiziger = traveller's joy” verschijnt: deze Bosrank duidt op kalk in de ondergrond. In een vochtige moerasrand zien wij de eerste Konings-



Koningsvaren in drassige weiden bij Kinsale.

Foto: M. de Ridder

varen. Dan is het stadje Kinsale daar, het reisdoel voor vandaag. Wie „bij de boer” ingekwartierd werd, hoorde die avond de eerste Kwartelkoning. In de stad zelf riep de Turkse Tortel en was het geluid van de Kauwen niet uit de lucht.

Donderdag 18 juni:

„Better than all the words we say
Is the sight of the sea on a summer day”
(beter dan al de woorden die wij kunnen zeggen
is het zicht op de zee op een zomerdag)
(Onbekend dichter)

Doel van de voormiddag is het „Old Head of Kinsale”, een vroegere versterking op de kust. Er is nog een oude wachttoren, die een rijke muurflora draagt met o.m. Glaskruid (eerste waarneming). Onderweg veel Meidoorn en Sleedoorn in de houtwallen, plaatselijk ook veel Braam.

Wij vernemen, dat de Ierse naam van het Vingerhoedskruid luidt „Feeënvingers”: de plant is hier zeer overvloedig. Hier en daar in de houtkant de Meekrap, een oude verplant. Op veengrond: Rode Dopheide, Heidekartelblad en Kleine Ogentroost, soms Kleine Ratelaar en Zandblauwtje.

Boven de kliprand hangen 30 Huiszwaluwen, wij horen de Veldleeuwerik, zien en horen de

baltsvlucht van de Graspieper, nemen een Rouwkwikstaart en een Roodborsttapuit waar met vlugge jongen.

De klipvogels stelen natuurlijk de show! Wij zien en horen ze, en ruiken ze ook, zoals André had voorspeld. Voor uw verslaggever was dit een nieuwe ervaring! De Zeekoeten zijn weer het talrijkst; temidden van de vele gewone zijn er ook zowat tien Gebrilde (een vorm, geen ondersoort, zij vormen gemengde koppels met de gewone). Twee nesten van Alken konden zeer dicht benaderd worden: één jong had nog duidelijk een eitand. Een bebroed ei was uit het nest weggepikt en half leeg gehaald: waarschijnlijk het werk van zilvers, die boven op de rand van de klip post vatten en uren blijven zitten om toe te slaan wanneer een nest een ogenblik onbewaakt is. Naast twee juveniele Aalscholvers zijn er ook verschillende Kuifaalscholvers: zij zijn te herkennen aan de geelachtige mondhoeken en de groenachtige schijn op de veren. De kuif is immers vaak gestreken.

De gids vertelt dat Zeekoeten vaak watertrappen zoals Meerkoeten, echter niet om uit het water op te stijgen, maar om beter te kunnen duiken zodra zij een vis zien. Velen onder ons konden dit waarnemen.

Hier zien wij ook de eerste Alpenkraaien (rode snavel). Eén exemplaar komt zijn snavel afvegen aan de rots: die snavel lijkt grijs, een bewijs dat de vogel ook in het slijk zijn voedsel zoekt. Nooit vergrijpen de Alpenkraaien zich echter aan de jongen van de klipvogels. De Alpenkraaien zijn zeer sociaal: wij zagen geregeld vluchten van 12-13 exemplaren. De vogels broeden echter niet in kolonie, ieder paartje heeft een nest in een andere spleet of kloof.

Weer de baan op! Te Bandon loopt een Grote Gele Kwikstaart op de bloeiende Waterranonkel van het riviertje. Aan Bantry Bay: een mooi veen met Gagel, Veenpluis, Zwarte Knopbies, Gewone en Rode Dopheide, Wit Vetblad, Beenbreek, Vlozegge en Gevlekte Orchis. Het zicht op de baai is wondermooi en verlokt de fotografen tot veel kiekjes.

Totnogtoe was het landschap houtrijk: de perceelscheidingen bestonden uit hagen (Liguster, Hazelaar, Rode Kornoelje, Sleedoorn...).

Na Glengariff verandert dit: de percelen worden door muurtjes gescheiden. Op hun schaduwzijde groeit Schildersverdriet (bij ons een tuinplant). Weer Gouden Muurkorstmos op de kruin van deze stapelmuurtjes. Na de tunnel van de Cahah Mountains zijn wij in het Co Kerry, de tuin van Ierland! Jammer genoeg is de bloei van de Rhododendrons juist over zijn hoogtepunt, maar er is nog voldoende kleur in de grote massieven. De straten zijn echte dreven met veel Eik, Esdoorn en Lijsterbes.

Even komt ook de Berk in het landschap, dat woester en rotsachtiger wordt. Links van ons een typische gletschervallei, U-vormig uitgeslepen,



Veenpluis aan Bantry Bay.

Foto: M. de Ridder

met een smalle, zwervende rivier in een breed keienbed. Wij moeten aan IJsland denken, een indruk die nog versterkt wordt als rechts van ons een rij van drie vliegende Zwanen zich aftekent tegen de grijze bergflank.

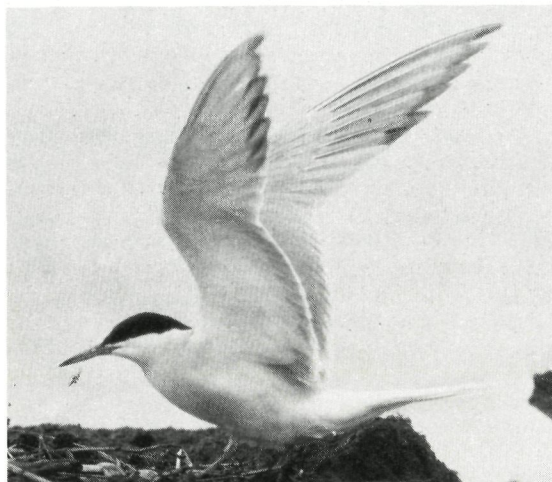
Killarney is een net stadje, wij zijn er onmiddellijk thuis. Aan de ingang van het eerste hotel staat de Fijnstraal die een immigrant is: volgens oude bronnen uit de Kaap, volgens meer moderne uit Midden-Amerika. Wij zullen ons aan de meest recente versie moeten houden.

Helaas wordt hier het geheel gesplitst in een zalm- en niet-zalmgroep, wat tot veel dramatiek aanleiding geeft. Als u het mij vraagt: wat kan een moot zalm betekenen in vergelijking met de vele schoonheden die ons geboden worden? Dus niet getreurd.

Vrijdag 19 juni: „Asperges me” (uit de oude liturgie).

In de rivier de Killoargley: Blauwe Reiger en Knobbelzwaan. Overal in de turfafgravingen, vooral in de loodrechte stukken: de Koningsvaren.

In de haven van Portmaje: paartje Bonte Kraai, Visdief, Scholekster, Kleine Mantelmeeuw, Grote Stern. Na een schommelende vaart bereiken wij Groot Skallig. Klein Skallig, waar wij langs varen, heeft de tweede grootste kolonie ginters van de wereld (30.000 paartjes). De rots lijkt witbesneeuwd van de vogels. Er is een druk af en aan vliegen: de vogels zijn in broedkleed, met de roomgele nek. Een vorstelijke verschijning! Wie zou er niet een vleug zeeziekte voor over hebben? Op Groot Skallig gaan wij aan land. De plantengroei is er buitengewoon weelderig; toch zien wij maar drie nieuwe soorten voor de lijst: Zeebiet, Spiesbladmelde en Groot Lepelblad. Zee-blaassilene is plaatselijk zeer dominant. Hier zijn wij in het domein van de Papegaaiduikers. Wij kunnen ze van dichtbij bewonderen, hebben de indruk ze te kunnen aanraken. Verder weer Alk en Zeekoet, Drieteenmeeuw en Noordse



Visdief

Foto: R. Pop

Stormvogel. De vedette van het eiland is echter het Stormvogeltje: Skallig herbergt de grootste kolonie ter wereld. Naarmate men hoger naar het noorden gaat, lopen de aantallen sterk terug. Hier broedt ook een viertal Vale Stormvogeltjes. Hun aantal neemt toe, naarmate men meer noordelijk gaat. Het zijn dus twee tegengestelde gradiënten. Stormvogeltjes maken een eigenaardig snorrend geluid in de nestholte. Zij hebben bovendien een zeer kenmerkende geur; de gids kent deze en kan aan de hand van deze geur de jongen vinden. Hij heeft een jong bemachtigd dat door de enkele leden die bovengeraakt zijn, bewonderd en gefotografeerd wordt.

Op Skallig broeden ook heel wat Noordse Pijlstormvogels.

De terugreis wordt aangevat bij ruw weder: herhaaldelijk slaat het buiswater over de rand van de boot... Daar de waterdichte kledij van verschillende deelnemers veilig in het hotel gebleven was, worden wij nat tot op de huid. 's Avonds worden drooglijnen geïmproviseerd, overall (tot in de receptie van het hotel) hangt nat ondergoed te drogen. De kamers hebben veel van een laatste oordeel. Wij zoeken ze zo laat mogelijk op. Als troost krijgen wij de avondvlucht van de Houtsnip tegen een gouden lucht als achtergrond.

Zaterdag 20 juni: „Laat ons hier drie tenten bouwen” (H. Schrift)

In een oude muur bij het hotel huist een Grauwe Vliegenvanger met vlugge jongen. De muur zelf is een staalkaart van varensoorten, waartussen de paarse bloempjes van de Muurleuwebek.

Als excursiegebied komt vandaag het merencomplex rond Killarney aan de beurt. Het eerste, Loch Neigh, levert als nieuwigheden de Kuifeend en de Fuut (eerste waarneming voor het

graafschap, dus zeer belangrijk). De weg rond het meer loopt, zoals dit in veel oude cultuurlandschappen het geval is, op de grens van twee natuurlijke milieus: links hebben wij moeras en natte weide, met Witte Waterkers, Moerasvergeetmijniet, Waterpunge, Safrantorkruid, Watermunt, Moeraskruiskruid, Valeriaan, Moerasmuur, Zenegroen, Kale Jonker, Wijdaarzegge en Dotterbloem.

Rechts prijkt de bosvegetatie met Daslook, Bosrank, Boswederik, Thijmbladereprijs, Keverorchis en een (nog niet in bloei) Bosvogeltje. In de struiklaag veel Rode en Gele Kornoelje, als bomen veel Gewone en Noorse Esdoorn en een overvloed van Taxus, één der redenen waarom het gebied tot reservaat werd verklaard. In een weide bij het kasteel: de wereldberoemde Kerrykoelen, pikzwart. Zij geven melk van een zeer goede kwaliteit (zeer hoog vetgehalte) aan de hand van de magere berggrassen die zij eten. Alle dieren hebben een stamboom; zij worden angstvallig raszuiver gehouden.

Wij middagmalen in Muckross House en wandelen nadien in het mooie park. Het bevat een rijke keuze aan subtropische en tropische planten en is wondermooi van aanleg. Vooral de Gunnera met zijn reuzegrote bladeren trekt de aandacht. In dit prachtige geheel, dat wij zagen bij stralende zon, werd als vanzelf de zin geformuleerd, die wij als motto voor deze dag meegaven. In het kasteel zelf is een drukbezocht museum ondergebracht; vanop het terras konden wij het uitzicht bewonderen, dat Koningin Victoria voor ogen had tijdens haar ontbijt...

Muckross Lake wordt gevoed door een riviertje met waterval.. en Waterspreeuw, zoals José weet te zeggen. In het onderhout van het bijbehorende bos veel Paarbladig Goudveil en Schaduwgras. Ook Bosereprijs en het levermos Pellia.

Het derde meer, Upper Lake, heeft een paartje Knobbelzwanen voor ons in petto en de roep van de Oeverloper op de broedplaats. Wij kijken op de steile klip waar de Slechtvalk broedt... maar vermogen niet hem waar te nemen. Dus maar wachten in een hoogveen, gelegen op een grotendeels afgegraven morene, met veenmos, Pijpestrootje, Zachte Berk, Veenbies, Rode Dopheide, Vleugeltjesbloem, Beenbreek en Levendbarend Zwenkgras (de zaden kiemen in de aar). Dit is een zeer arctisch kenmerk; het betekent, dat wij op de grens zijn van het „hoge noorden”.

Na het avondmaal gaan wij nog kijken — voor de laatste maal — naar een bosje in het centrum van de stad, dat als slaapplek dient voor honderden Kauwen en Roeken. In deze dagen is Killarney ons sterk aan het hart gegroeid.

Zondag 21 juni: „Muss I denn, muss I denn zum Städtle hinaus?” (volkslied uit Zwaben)

Tussen Killarney en Tralee verandert er iets in het

landschap: het Gouden Muurkorstmos is vervangen door het Witte Steenkorstmos op de muurtjes, wat aan het geheel een killer (echt arctisch!) uitzicht geeft. Het is een mooie dag: reeds voor de vroegmis hingen immers de zwarte ankertjes van de Gierzwaluwen hoog in de lucht. Nu zien wij hier en daar Oeverzwaluwen, steeds in de buurt van morenen, waarin ze nestelen, en waarvan er verschillende als steengroeve uitgebaat worden. Te Tarbert nemen wij de ferry tot Killmer; het graafschap Kerry ligt nu achter ons, zij zijn in Co Clare. Killrush doet even aan Damme denken, bij alle verschil: op alle oude muren bloeit de muurbloem. Vanaf nu, in alle dorpen „iedere schouw heeft haar kauw”, zoals de heer Demarey zo welsprekend zegt. KAuwen schijnen hier de ecologische niche te bezetten, die normaal door Huismussen wordt ingenomen.

Wij lunchen inderhaast in een klein haventje, even buiten Lahinch; de forse struiken van het boomvormig Kaasjeskruid en het Lepelblad zijn er overvloedig. Dan volgt een bezoek aan de klippen van Moher: volmaakt horizontale lagen, volgens de éne bron zandsteen, volgens de andere kolenkalk, sterk aangevreten door erosie, zodat de meest grillige vormen ontstaan. Op alle platformpjes en in alle spleten klipvogels, die van zeer dichtbij kunnen bewonderd worden.

Goede waarnemingen ook van Raaf, Alpenkraai en Oeverpieper met jongen. Deze laatste waarneming van Corry. De Rotsduif is er, maar het grijs van haar vederkleed valt volledig samen met de tint van de rots.

Er is een paartje Tapuit, een dode jonge Alpenkraai, en als toemaat een paartje Frater op de broedplaats: hoornkleurige snavel (niet geel zoals wij hem kennen in winterkleed), isabekleurige borst, roze stuit, zang „zaie-zaie”. Op één plaats op de rots, het Roze Vetblad, nog een arctische plant.

Na het avondmaal ontdekt de gids in een klein moerasje in de buurt nog een Watersnip en neemt hij de derde Scholekster van de reis waar.

Maandag 22 juni: „Sancta Maria, ora pro nobis” (litanie van alle heiligen).

Want de boter is op het „kassin” gebleven en de broek in de kleerkast. Overnacht is de hemel grauw geworden, waar wij van Lahinch noordwaarts trekken. De eerste halte is het bezoekerscentrum van het landschap Burren: „Burren Display Centre” te Kilfenora. Door middel van een maquette, diorama's en een gesproken tekst (naar keuze: Engels, Frans of Duits) wordt het belang van deze streek beklemtoond: het is immers de plaats, goed gekend in de plantenaardrijkskunde, waar een rijke noordelijke of arctische vegetatie, afdaalt tot op zeeniveau (meer zuidelijk zijn het afzonderlijke soorten, zie hoger in dit verslag). Ook cultureel is Burren belangrijk, want het werd zeer vroeg door de mens bewoond.

Landschappelijk is Burren zeer speciaal: grote kalksteenrotsen zijn in het verleden door de gletschers kaalgeschuurd, de planten staan in de spleten. Door de aanwezigheid van verdwijnende rivieren hebben de Turloch-vijvers een zeer veranderlijk waterpeil. Even een bezoek aan Black Head: aan de éne kant van de weg een berghelling met blauwgras als basislaag van het plantenkleed, waarin Adelaarsvaren (door uitlozing?), Duinroosje, Geelhartje, Driedistel, Echt Walstro, Kalkbedstro en *Dryas octopetala* (geen Nederlandse naam).

In de moslaag Rendiermos. Aan de andere zijde van de weg rotspoeltjes met Waterpunge, Melkkruid en Zulte; daartussen overal Tongvaren, wat voor een combinatie!

Hier ook hebben wij de Slechtvalk niet gezien (alhoewel de gids het aantal nesten voor Ierland op 200 schat), maar in het water van Galway-baai zijn 5 Middelste Zaagbekken zich aan het wassen. Aan de overkant van de baai de „Twelve Bens” (twaalf bergtoppen) van Connemara. Zij bestaan uit een zeer hard gesteente, waarop de erosie weinig vat heeft gehad.

Na een bezoek aan Galway, hoofdstad van Co Connaught, met zijn splinternieuwe kathedraal getooid met mooie brandgeschilderde ramen, middagpauze aan Corrib Lake. Dit brengt ons als nieuwe vogelsoorten Stormmeeuw en Kievit; ook de Barmsijs laat zich horen (ook voor Killshanny was ze gehoord, samen met de Sprinkhaanrietzanger). Als nieuwe plantensoorten: Gele Plomp op het water, en in een laagveentje aan de oever: Vetblad, Ronde Zonnedaauw, Waternavel, Spaanse Ruiter, Drijvende- en Grote Waterweegbree. Verschillende Oeverlopers zoeken naar prooi in de ondiepe oeverstrook.

Connemara is de streek van de gelijknamige, mooie poneys. Is het een wonder, dat de heer Demarey op zeker ogenblik uitbarst in een jubelend „Dies ist der Schönste Tag aus meinem Leben”?...

Helaas, scheiden doet lijden: voor deze nacht wordt de groep weer in vier stukken gescheurd, ieder stuk zit in een „Farmhouse”. De goede kant van het geval: ieder kan 's anderendaags de vogelsoorten te berde brengen, die werden gehoord en/of gezien. De ene zweert bij Barmsijs, de andere bij Kwartelkoning, een derde bij Rietzanger. Zo wordt de lijst stilaan langer. Zodra wij het hoofd buitenshuis steken, is het duidelijk: wij zitten volop in de streek van de Fuchsiahagen!

De groep die na het avondmaal nog tot aan het haventje wandelt, ziet er 4 Grote Sterns en hoort de speciale roep van de Rouwkwikstaart, als hij jongen heeft. Heel in de verte jubelt nog een Zanglijster.

Volgens de gids heeft ieder bosje in deze streek zijn paartje Sperwers: dit valt echter zeer nadelig uit voor de duivenstand!

Verenigingsberichten De Wielewaal - mei

- 1 **Groot-Asdonk-De Schans.** Leiding: J. van Damme. Samenkomst om 14 u. aan de kerk van Engsbergen-Tessenderlo. Einde: 17 u. Laarzen gewenst.
- 1 **Gent.** Voormiddagtocht naar het Zwin. Bijeenkomst om 5 u. aan 't schoolmuseum, om 6 en 9 u. aan de ingang van het Zwin. Van 6 tot 9 u. duinen en bosjes, van 9 - 12 de slikken en schorren. Private wagens. Aparte tocht voor Piepers.
- 1 **Gent.** W.J. Beheerwerk in de Bourgoyen. Dagactiviteit begin om 9 u. en om 14 u.
- 1 **Hageland - Zuiderkempem.** Namiddag uitstap naar het natuurreservaat Groot-Asdonk. Vertrek: Engsbergen kerk 14 u. Leiding: J. van Damme.
- 1 **Krekenland.** Halve daguitstap Krekengebied Assenede. Vertrek: 8 u. markt te Assenede. Leiding: R. de Lust. Mee te brengen: Verrekijker - Laarzen. Einde: 12 u.
- 5 **WA en WJ Leuven.** „Nico de Boeve” te Kampenhout. Vertrek: 14.30 u. parking veiling te Kampenhout-Sas. Leiding: M. Janssens.
- 1 **Merebeke.** Vroegmorgenangtocht in de duinen van Knokke. De aanwezigheid van nachtegalen is verzekerd. Deze tocht wordt gevolgd door een geleid bezoek aan het Zwin: steltlopers en zwemvogels. Vertrek om 5 u. aan het Schoolmuseum St. Pietersplein Gent ofwel om 6 u. aan de ingang van het Zwin. Met eigen wagen. Leiding: W.V.O. afdeling Gent. Mee te brengen: Kijker, laarzen en eventueel telescoop. Einde: 12.30 u.
- 1 **Antwerpen-Centrum.** Morgenwandeling in de „Oude Landen” - speciaal voor vogelgeluiden. Trefpunt: Kasteel Veltwijck te Ekeren om 5 u. Leiding: Gidsen: A. Vervoort en Fr. Tits. Einde: 9 u.
- 1 **Lier.** Ronde Put en Snekensvijver: ééndagsuitstap. Vertrek: 8 u. station Lier. Trefpunt: 9 u. brug 2 over het Kempisch kanaal op de weg Retie - Postel. Trefpunt voor de namiddag: 14 u. ingang Snekensvijvers. Leiding: J. Cuypers. Mee te brengen: knapzak, drank, kijker, laarzen. Einde: 17 u. Snekensvijver.
- 1 **Schelde en Leie.** Tocht in de bossen en 't kasteelpark te Huise-Losere. Vertrek: Kerk Huise-Losere om 14 u. Leiding: W. Latte. Mee te brengen: laarzen, gidsen, verrekijker. Einde omstreeks 17 u.
- 1 **Westkust.** Vroege ochtendzang & Hoppezoektocht. Vertrek: Dreef L'Armorial. De Panne - 5 u. Leiding: R. Billau.
- 1 **Westland.** Vroegmorgenwandeling. Rode Berg. Vertrek: Kerk Westouter 5 u. Leiding: W. Verbeke. Mee te brengen: picknick (8 u.) Einde: 8 u.
- 1 - 2 **mel. 's Heerenbosch.** Tweedaagse in Zeeland, bezoek aan Schouwen-Duiveland en Walcheren - bekijken van Deltawerken, enz. Inlichtingen en inschrijvingen: Van Gucht: tel. 052/33.44.56. Keppens: tel. 052/33.46.76.
- 2 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem.** Morgenuitstap in Zoerselbos WVO. Vertrek: 5 u. gemeentehuis Schilde, 5.15 u. gemeenteplein Zoersel. Leiding: M. Wens.
- 2 **Bree.** Opening van het reservaat „Koelerheike” te Beek, tevens publieke wandeling in het omliggende waardevolle gebied. Vertrek. 13.30 u. kerk Beek. Leiding: Wielewaalbestuur Bree. Mee te brengen: laarzen. Einde: 17 u.
- 2 **Brussel.** Bezoek aan natuurreservaat te Perk. Vertrek: om 8.30 u. aan de kerk van Perk (Tervursesteenweg) Buslijn Brussel Noord-Haacht: graag een seintje aan de leiding voor het ophalen te Steenokkerzeel. Leiding: P. Herroelen. conservator. Laarzen gewenst. Einde rond 12 u.
- 2 **Denderland.** Voormiddagwandeling in Serskamp. Vertrek: 8.30 u. kerk Serskamp. Leiding: P. van den Bremt. Mee te brengen: laarzen, kijker, loupe.
- 2 **Dijleboorden-Muizenhoek.** Samenkomst om 9 u. aan de Nova-toren. Leiding: H. Carpentier en F. Meys, Rozendael. Samenkomst om 14 u. aan de hoofdingang. Leiding: A. de Weerdt.
- 2 **Gent.** W.J. Zwinnetoht. Bijeenkomst om 6.45 u. in het Sint-Pietersstation.
- 2 **Halle.** Bezoek reservaat Maasdalbos in de n.m. Hyacintenwandeling in Hallerbos. Vertrek: 9.45 u. bij Conservator Maasdalstr. 75, Halle (Essenbeek). Leiding: Conservator V. Verdickt. Mee te brengen: Laarzen - vogelgids. Het is mogelijk knapzak te gebruiken in „De Rooie Tichel” Maasdalstr.
- 2 **Klein-Brabant.** Dagtocht met eigen wagens naar het Hallerbos en het domein van Huizingen. Vertrek: 8 u. Romeo, 8.15 u. Peleman.
- 2 **Land van Waas-Zuid.** Ochtendtocht moerasgebied: Molsbroek (Lokeren). Vertrek: 4.45 u. aan het stadhuis van Sint-Niklaas. 5.15 u. aan het infopaviljoen aan het Molsbroek te Lokeren. Leiding: J. de Beule. Aanleren van vogelzang (moerasvogels).
- 2 **Maasdalbos en De Warande.** Leiding: V. Verdickt. Trefpunt: Maasdalstraat 75 te Essenbeek-Halle om 9.45 u. In de namiddag bezoek aan het Hallerbos (boshyacinten in bloei). Knapzak kan verbruikt worden in „De Rode Tichel”, Maasdalstraat.
- 2 **Mandelstreke.** Daguitstap naar Ploegsteert en Kemmel. Eigen wagens. Vertrek: Polenplein 8 u. Leiding: J. Tahon, J. Jacques.
- 2 **Midden-Limburg.** Uitstap Ter Donk. Vertrek: Parking Jeurcloo. Beringersteenweg te Zonhoven om 9 u. Leiding: M. Jeurissen en L. Daemen. Mee te brengen: laarzen. Einde: rond 12 u.
- 2 **Netevallei.** Ochtendwandeling naar 't Pelgrimhof. Bijeenkomst: Sierschouwen de Backer (baan Heist-Putte) 7 u. Leiding: S. Janssens en S. Wuyts. Mee te brengen: Verrekijker! - stevig schoeisel. Einde: vertrekplaats ong. 10 u.
- 2 **Netevallei.** Natuur wandeling te Heist-Goor. Vertrek: kerk Heist-Goor 14 u. Leiding: C. Segaert. Mee te brengen: verrekijker + stevig schoeisel. Einde: vertrekplaats 17 u.
- 2 **Schelde en Leie.** Tweede morgenangtocht in 't Kluisbos te Kluisbergen. Vertrek: Recreatieoord 't Kluisbos (Parking zwembad) om 5.30 u. Leiding: N. de Smet. Mee te brengen: verrekijker, vogelgidsen. Einde omstreeks 10.30 u.
- 2 **Schelde en Leie.** Familiale natuurwandeling in het Brakelbos. Vertrek: „Rond Punt” te Brakel om 14 u. Leiding: J. en A. Vanhoutte. Mee te brengen: verrekijker, flora en andere gidsen, laarzen. Einde: omstreeks 17 u.
- 2 **WA (+ WJ) Leuven.** Holle wegenwandeling. Vertrek: 7.10 u. station Leuven: bus naar Vossem. Leiding: P. Standaert. Einde: 12 u. Neerijse-Kliniek: 12.35 u. bus naar Leuven.
- 2 **Westland.** Vroegmorgenwandeling Zillebeekvijver. Vertrek: Kerk Zillebeke 5 u. Mee te brengen: picknick (8 u.)
- 3 **Scheldeland.** Werkgroep botanie, inventarisatie van kwarterhok D3 - 44 - 22. Boergondisch Kruis aan kwartierhok. Samenkomst aan kruispunt Brusselsestwg. baan Wetteren E5 om 18.30 u.
- 4 **Demer en Dijle.** Werkgroep botanie. Inventarisatie van een ven te Keerbergen. Vertrek: Café „Koebaan” Schrieksebaan te Keerbergen om 19 u. Leiding: F. de Preter.
- 7 **Netevallei.** Neteling (lokaal open, info, boeken en tijdschriften over Natuur en Milieu, praatje, drankje) Filmvertoning: laatste jacht in wandelbos Averegten

- (De Roover). Dia's over Texel (S. Janssens). Lokaal (oud-gemeentehuis van Hallaar) 19.30 u. Einde: 23 u.
- 7 **Westland.** Dia-voordracht over Natuurbeleving door D. Acke (penningmeester Wielewaaljongeren). Vertrek: 20.30 u. Jeugd Ontmoetingscentrum Ieper, Neermarkt 9. Inkom 40 F.
 - 8 **Gent.** WVO. Oostkust. Bijeenkomst om 7 u. aan de G.B. van de Dampoort. Leiding: T. de Schuyter.
 - 8 - 9 **mei. Gent.** Tweedaagse naar de moerassen van Harchies. WJ. Overnachting in schuur. Inlichtingen bij R. van Rompaey (091) 82.42.63).
 - 8 **WJ-Leuven.** Bezoek aan een imker + veldtocht. Vertrek: 13.30 u. station Leuven. 13.40 u. bus naar Lovenjoel. Leiding: J. van Puyenbroeck, G. Cammaer.
 - 8 **Mortsel.** Met de werkgroep Ornithologie naar Blokkersdijk en Kallo. Speciale aandacht voor juverniele exemplaren van diverse eendesooten en andere watervogels. Vertrek om 8 u. met eigen wagens aan het station van Oude-God. Leiding: L. Janssen.
 - 8 - 15 **mei.** 13de reis naar Terschelling. Zie verdere gegevens in „De Kijker”, nr. 40, blz. 114.
 - 8 **Nationale werkgroep botanie.** Kasteelpark in de Zwalmstreek. Vertrek: Kerk Beerlegem 9 u., 14 u. Leiding: K. de Waele.
 - 8 **Schelde en Leie.** Nationale werkgroep botanie te Beerlegem. Alle plantenliefhebbers welkom! Vertrek: Kerk Beerlegem om 9 u. of om 14 u. Leiding: K. de Waele. Mee te brengen: flora + loupe, laarzen. Einde om 17 u.
 - 9 **Antwerpen-Centrum.** Autocaruitstap: Voormiddag: De Moerassen van Harchies met plaatselijke gids. Namiddag: botanische wandeling. „Caillou qui bique” langs de Hounelle. Vertrek: 7 u. Rooseveltplein te Antwerpen. Prijs: 325 F (gepensioneerden en kinderen 250 F) te storten op P.C. rek. nr. 000-1039985-48 van A. Driessens te Schoten. Tel. 51.72.90.
 - 9 **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem.** Maatjes en C. Kooldries. Vertrek: 8.20 u. Schilde gemeentehuis, 8.30 u. Toverfluit, 8.50 u. kerk Wuustwezel. 13 u. Kooldries. Leiding: A. Ligetvoet en J. Cox.
 - 9 **Bree.** WA - WJ wandeling in het natuurreervaat Mariahof. Vertrek: 8.15 u. kerk Beek, 8.30 u. einde Mariahofstraat. Leiding: J. Faassen - J. Janssen. Mee te brengen: laarzen. Einde: 11.45 u.
 - 9 **Bree.** Werkgroep Ornithologie, uitstap in de verschillende gebieden. Vertrek: 6 u. gem. Bree. Leiding: J. Peeters. Mee te brengen: laarzen.
 - 9 **Brugge.** Vroegmorgenwandeling, gevolgd door een Eucharistieviering ter nagedachtenis van oudvoorzitter de Heer A. Godderis. Vertrek: om 7 u. aan de abdijkerk te Levekerke - Terug om 9 u. voor de mis. Leiding: M. Bossier en G. Orbie.
 - 9 **Demer en Dijle.** Werkgroep botanie: Dijk Flora van Winge en Demer. Vertrek: Oude Kerktoeren te Keerbergen om 8 u. Leiding: F. de Preter.
 - 9 **Denderland.** Dagtocht naar de KUST Voormiddag: reservaat IJzermonding. Namiddag: Groenendijk in Oostduinkerke. Vertrek: 9.30 u. Monument koning Albert te Nieuwpoort. Leiding: R. Sienaert. Mee te brengen: kijker, picknick (ook drank).
 - 9 **Hageland - Zuiderkempem.** Voormiddag uitstap, Waterplassen van Geel. Vertrek: Abdij Averbode, 7 u. Leiding: Rogier de Fraine.
 - 9 **Kortrijk.** De traditionele zomerklakjestocht. Vertrek: parking hoek Doornikstraat en Leopoldstraat te Avelgem om 8.30 u. Leiding: R. van Tieghem. Mee te brengen: laarzen + flora. Einde: 12 u.
 - 9 **Land van Waas-Noord.** Gerichte Tocht 2: „Stuifzandrug Wachtebeke. De Klinge: „overzicht vol-oecotopen. Vertrek: 9 u. aan de wal. Mee te brengen: Boterhammen. Einde: 17 u.
 - 9 **Lier.** Werkgroep Ornithologie, Kesselse heide en 't Goor. Vertrek: 14 u. parking heide. Leiding: Y. Peeters. Mee te brengen: Kijker, vogelgids. Einde: 17 u., Kesselse Heide.
 - 9 **Maasland.** Wandeling in het Leutdal - Nederland in de voormiddag. Vertrek: auto's - 8 u. Cultureel Centrum - Dilsen. Leiding: M. Stevens. Mee te brengen: Vogelgids + verrekijker. Einde: omstreeks 12.30 u.
 - 9 **Mechelen.** Excursie naar het Hallerbos. Vertrek: 8 u. station N.M.B.S. Mechelen. Leiding: de Smet. Mee te brengen: Stevig schoeisel. Einde: 12 u. te Malle.
 - 9 **Middenkust.** Vroege morgenuitstap te De Haan met de fiets. Vertrek: Canadaplein 5.30 u. Leiding: P. Lingier. Einde rond 11.30 u.
 - 9 **Midden-Limburg.** Wandeling in de Maten. Vertrek: Slagmolen te Genk om 9 u. Leiding: R. Libot.
 - 9 **Mol. Natuurwandeling Netevallei.** Vertrek: brug Gompel om 9 u. Mee te brengen: laarzen.
 - 9 **Netevallei.** Natuurwandeling te Schriek. Vertrek: Kerk Schriek 14 u. Leiding: M. Geens. Mee te brengen: verrekijker. Einde: Vertrekplaats 17 u.
 - 9 **Noorderkempem.** Halve daguitstap - Brechtste Heide. Vertrek: Christus Koning Instituut - St. Job. 8 u. Leiding: R. Laps. Einde: 12 u.
 - 9 **Rupelstreek.** Wandeling - Beluisteren van vogelzang in Broek Blaasveld. Vertrek: Tribune Boom FC Boom 7 u. Leiding: H. de Ceulaer. Mee te brengen: Kijker en vogelboek. Einde: 12 u.
 - 9 **Schelde en Leie.** Vierbossentocht (dagtocht, afstand 20 km). Vertrek: Kerk Schorisse om 9 u. Leiding: K. de Waele. Mee te brengen: picknick, laarzen, gidsen, verrekijker, fototoestel. Einde om 17 u.
 - 9 **Turnhout.** Dagfietstocht naar de kleiputten van Beerse. Vertrek: 8 u. Brug II nieuwe kaai. Leiding: L. Berckvens.
 - 10 **Scheldeland.** Kwartierhok D3-15-14. Kasteel te Beervelde. Vertrek: Sinaai - Kerk Beervelde 18.30 u.
 - 11 **Demer en Dijle.** Werkgroep botanie - Inventarisatie van onze Natuurreervaten. Vertrek: Hallakenbrug, Rijnmenamsesteeuweg te Haacht om 19 u. Leiding: W. Bastiaens.
 - 11 **De Stern.** Paddestoelenwerkgroep. Vertrek: 20 u. Oud-Gemeenteschool, Veldstraat 50, 9721 Zevergem. Leiding: J. Rogge.
 - 11 **Gent.** Werkgroep botanie in de Liedermeerswijk te Merelbeke. Bijeenkomst om 19 u. aan de Kerk van Merelbeke.
 - 11 **Schelde en Leie, Stern.** Vergadering paddestoelenwerkgroep. Vertrek: Vroegere gemeentelijke jongensschool, Veldstraat Zevergem om 20 u. Leiding: J. Rogge. Mee te brengen: microscoop, paddestoelengidsen.
 - 12 **mei en 5 juni. Maasland.** Beheerswerken Mechelse Heide. Vertrek: 8 u. Bovenste parkeerplaats. Mee te brengen: handschoenen, stevig schoeisel. Einde: 12 u. Bovenste parking.
 - 12 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Plantentocht Schildehof. Vertrek: 19 u. ingang Schildehof Bellevuedreef.
 - 13 **Mechelen.** Avondwandeling in het Mechelsbroek. Vertrek: 19 u. aan de nieuwe sluis. Leiding: J. Kiebooms. Einde: 22 u.
 - 14 **Klein-Brabant.** Nachtegalentocht. Vertrek: 23 u. kerk Hingene.
 - 14 **Westland.** Avondwandeling Kemmelberg. Vertrek: 20 u. Dries Kemmel.
 - 15 **Denderland.** Werkgroep botanie, daguitstap. Voormiddag: Sint Gillis - Dendermonde. Namiddag: Nijverseel - Opwijk. Vertrek: 8.30 u. station Aalst. 13.30 u. kerk Lebbeke. Leiding: A. Kampen, P. van den Brecht, L. Annaert. Mee te brengen: flora's, loupe, kijker, lunch.
 - 15 **Gent.** Voormiddagtocht aan het Damvallei meer te Destelbergen. Bijeenkomst om 7 u. aan de kerk van Destelbergen. Leiding: H. Evrad.
 - 15 **Gent.** WJ. Dagtocht naar Bergenkermis en de Damvallei, 8 u. G.B. Dampoort.

- 15 **WA + WJ-Leuven.** Daguitstap naar Midden-Limburg. Voormiddag: „de maten” te Genk. Namiddag: heidewandeling. Vertrek: 7.5 u. station Leuven. 7.12 u.: trein naar Luik (Overstappen Landen 7.34 u., 7.39 u.) 8.30 u. Station Genk ev. met privéwagens: zelfde uur Station Leuven. Mee te brengen: eten; laarzen, enz.
- 15 **Lier.** Werkgroep botanie. Fort van Kessel: inventarisatie. Vertrek: 9 u. ingang fort. Leiding: A. de Jonghe. Mee te brengen: flora. Einde: 12 u. fort.
- 15 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Voormiddag-wandeling langs Netekanaal en kleine Nete te Viersel. Vertrek: 8.15 u. kerk Schildedorp, 8.30 u. kerk Zandhoven. Leiding: M. Couwels.
- 16 **Hoost Schaefer en Jongensstad.** Leiding: W. van den Hemel. Vertrek om 8 u. op de parking restaurant „Hof ter Beke”, Beekstraat, Drongen.
- 16 **Gellenberg.** Leiding: Notaris Halfants. Samenkomst om 9 u. in het reservaat, Gellenbergstraat 43, Lubbeek.
- 16 **Berkenbosbeek.** Leiding: H. Maes en P. Landewald Janssen. Samenkomst om 9 u. aan het gemeentehuis te Zolder; Einde rond 12 u. Laarzen vereist.
- 16 **Brugge.** Vroegmorgenwandeling o.l.v. Marcel Potier in Vloetembos. Vertrek: 4.45 u. aan de Veemarkt te St.-Michiels of om 5 u. a/d ingang v/h militair domein te Zedelgem.
- 16 **Brussel.** 's morgens bezoek aan het Natuurreservaat Nico de Boevé te Kampenhout. In de namiddag: kanaalwandeling. Vertrek: 8.45 u. aan de parking v/d Veiling Kampenhout-Sas (kruising banen Leuven-Mechelen en Brussel-Haacht. Om 14 u. op dezelfde plaats. Leiding: M. Janssens, G. van der Kelen. Laarzen en picknick meebrengen.
- 16 **Demer en Dijle.** Werkgroep ornithologie. Observatie in onze natuurreservaten. Vertrek: Oude kerktoeren te Keerbergen om 8 u. Leiding: J. Sels.
- 16 **Denderland.** Kravaalbos voormiddag. Vertrek: 8 u. kerk MAZENZELE (Steenweg Asse-Dendermonde) Leiding: N. de Meester. Einde: rond de middag.
- 16 **De Stern.** Maandwandeling Scheldemeersen: vroegochtendtocht. Vertrek: 5.30 u. Zevergem-Dorp. Leiding: H. de Bruyker.
- 16 **De Stern.** Bezoek afdeling Krekeland. Vertrek: 8.30 u. Zevergem-Dorp. Leiding: V. Geers.
- 16 **Gent.** Vroegmorgenzing in het H. Geestgoed te Munte o.l.v. G. de Meulemeester. Bijeenkomst aan de kerk van Merelbeke om 7 u.
- 16 **Kortrijk.** Bois du Caillou qui Bique bij Roisin (Honnelle). Kaart Michelin Nr. 51 blad 18. Vertrek: Waalse autoweg afrit Ville Pommeroeuil. Leiding: J.M. Cottyn. Mee te brengen: laarzen, kijker. Duur: 1/2 dag.
- 16 **Krekenland.** Halve dagtocht naar Scheldevallei. Zevergem. Vertrek: Markt te Assenede 8 u. Leiding: Plaatselijke gids. Mee te brengen: laarzen. Einde: 13 u.
- 16 **Land van Waas-Zuid.** Ochtendtocht naar een bosgebied: De Oude Landen (Mortsel). Vertrek: 4.15 u. Stadhuis te Sint-Niklaas. 4.45 u. ingang Oude Landen. Leiding: A. Firléjijn.
- 16 **WA + WJ-Leuven.** Reservaat: Gellenberg. Vertrek: 9 u. Gellenbergstraat 43, Lubbeek. Leiding: P. Halfants.
- 16 **Lier.** Uitstap 't Zomerklokje. Vertrek: 14 u. ingang CBR (Marnixdreef), 13.45 u. station Lier. Leiding: L. van den Broeck. Mee te brengen: laarzen. Einde: 17.30 u. CBR.
- 16 **Mechelen.** Excursie naar het Geuldal (NI). Bustocht dus inschrijven bij voorzitter (015-41.47.81). Vertrek: 7.30 u. station NMBS Mechelen. Leiding: Nederlandse gids. Mee te brengen: knapzak en guldens. Einde: 19 u. station NMBS Mechelen.
- 16 **Meetjesland.** Voormiddagtocht naar het Krekengebied te Sint-Jan-in-Eremo. Vertrek: Palinghuis-Matthijs om 8 u. Leiding: A. Anselin.
- 16 **Merelbeke.** Wandeling in het Heilig Geest Goed Makegembos te Schelderode. Vertrek 7 u. aan de kerk van Merelbeke centrum of om 7.15 u. aan de kerk te Schelderode. Leiding: G. de Meulemeester. Mee te brengen: kijker en laarzen. Einde: 11 u.
- 16 **Middenkust.** Uitstap fonteintjes Blankenberge. Vertrek: 9 u. Parking Café Nordik tussen Zeebrugge-Blankenberge. Einde: J. van Gompel.
- 16 **Midden-Limburg.** Wandeling in Berkenbosbeek. Vertrek: Gemeentehuis Zolder om 9 u. Leiding: P. Landewald en R. Maes. Mee te brengen: laarzen.
- 16 **Mortsel.** Bezoek aan de Ronde Put en Snekensvijver. Vertrek om 7.30 u. met eigen wagens aan het station van Oude-God. Leiding: De conservator J. Cuypers.
- 16 **Netevallei.** Natuurwandeling in wandelbos Averegten (Hallaar). (Speciale wegwijzers volgen van in Heist o/d Berg). Vertrek: 10 u. Grote Parking. Leiding: M. Geens. Mee te brengen: Verrekijker. Einde: 12 u. Grote Parking.
- 16 **Schelde en Leie.** Derde morgenzingtocht te Huise-Lozere. Vertrek: Kerk Huise-Lozere om 5 u. Leiding: WVO. Mee te brengen: verrekijker, vogelgidsen, laarzen. Einde omstreeks 9 u.
- 16 **Schelde en Leie.** Natuurwandeling te Ronse: Fortuinbos - Breucq. Vertrek: Café Boekzitting in het Muziekbos te Louise-Marie (Ronse) om 9 u. Leiding: L. en D. Verroken. Mee te brengen: Verrekijker, veldgidsen, laarzen. Einde omstreeks 12 u.
- 16 **Schelde en Leie.** Natuurwandeling te Everbeek. Vertrek: Kerk Everbeek - Boven om 14 u. Leiding: D. van Cauwenberghe en E. Dewaele. Mee te brengen: verrekijker, gidsen, loupe, laarzen. Einde omstreeks 17 u.
- 16 **Schelde en Leie.** Piepnamiddag te Huise-Lozere. Thema: „In mei legt iedere vogel een ei”. Vertrek: Kerk Huise-Lozere om 14 u. Leiding: V. Lootens + R. van Hove. Einde omstreeks 17 u.
- 16 **Turnhout.** Voormiddag wandeling in het E.H. Fr. Segers Reservaat. Vertrek: 8 u. Philipsfabriek. Leiding: R. Vermeyen, R. de Prins.
- 17 **Scheldeland.** Kwartierhok D3-17-42. Wezepoel te Zele. Vertrek: Kruispunt (De Bareel) 18.30 u.
- 20 en 23. **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempem.** Argonne-reis.
- 20 en 23. **Demer en Dijle.** 4-daags O.H. Hemelvaart-weekend op Terschelling (volgeboekt). Leiding: W. Bastiaens.
- 20 - 23. **Gent.** Vierdaagse naar Texel. Contact opnemen met W. Sierens.
- 20 - 23. **Mandelstreek.** 4 daagse uitstap naar Noord-Frankrijk. Leiding: P. Hantson. Einde: 20 u.
- 20 - 21 - 22 - 23. **Middenkust.** Reis naar de Gaume (Belgisch Lotharingen). Deelnemers krijgen persoonlijk het programma toegestuurd.
- 20 **Mortsel.** Autocartocht naar Flevoland en Naardmeer. Prijs: 550 - 500 of 450 fr. (zie „De Kijker”) Maximum aantal deelnemers: 40! Inschrijven: zeker vóór 10 mei. Vertrek aan het station van Oude-God om 6.30 u. Leiding: A. Wuyts en plaatselijke gids. Terug te Mortsel tussen 20.30 en 21 u.
- 20 - 21 - 22 - 23. **Netevallei.** Reis naar Texel (volzet)
- 20 **Schelde en Leie.** Lentewandeling in het Bos ter Rijst te Schorisse. Vertrek: Kerk Schorisse om 14 u. Leiding: J. Vanheeuverswyn. Mee te brengen: laarzen, flora, verrekijker. Einde om 17 u.
- 20 - 23. **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Argonne-reis. Tel. 83.09.32.
- 21 **De Stern.** Dagtocht Cap-Blanc-Nez met WVO van afdeling Gent. Vertrek: 7 u. Parking GB van Zwijnaarde (Grand Bazar). Studie Noordse Stormvogel. Leiding: V. Geers. Mee te brengen: Pick-nick.
- 21 **De Stern.** Werkgroep botanie. Vertrek: 19 u. Oud-Gemeenteschool. Veldstraat 50, Zevergem. Leiding: G. Eeckhaut.

- 21 **Gent.** WVO Cap Blanc Nez. Nieuwe kolonie van Noordse Stormvogel. Bijeenkomst om 7 u. aan de Priba 2000 te Zwijnaarde. Leiding: V. Geers.
- 21 - 22 - 23. **Middenkust.** Meerdaagse reis naar de Gaume. Inschrijvingen vóór 15/3. Kostprijs ong. 1200 F
- 21 **Midden-Limburg.** Nachtegaleluitstap in Meylandt-Heusden-Zolder. Vertrek: Kasteel van Meylandt om 20.30 u. Leiding: G. Snoeks. Einde rond 23 u.
- 22 **Brugge.** Met de werkgroep botanie naar de Vlaamse Ardennen. Vertrek: om 13 u. aan het station te Brugge of om 14.30 u. aan de kerk St. Blasius te Boekel (weg Oudenaarde - Zottegem). Leiding: Juffr. M. de Ridder. Mee te brengen: laarzen, flora, verrekijker. Einde: 18 u.
- 22 **Gent.** WJ Dagtocht naar Kalmthoutse Heide. Afspraak om 6.45 u. aan Gent Sint-Pietersstation. Gids: Carl en Didier.
- 22 **Westland.** Vroegmorgenwandeling. Palingbeek. Vertrek: parking Palingbeek 5 u. Mee te brengen: picknick (8 u.)
- 23 **Bree.** Libellenuitstap voor WJ naar het Stampoerbroek. Vertrek: 6.30 u. gem. Bree. 7 u. Unperhorst Molenbeersel. Leiding: P. Hermans.
- 23 **Brussel.** Voormiddagwandeling te Jette en omgeving. Vertrek: 8.30 u. hoofdingang van AZ-VUB te Jette (Ring afrit nr 9). Bus 13 en Bus BW vertrek Brussel Noord. Leiding: K. Reynaert. Laarzen nodig.
- 23 **Denderland.** Voormiddag in Osbroek te Aalst. Herkennen van vogelzang. Parkdreef Aalst (naast sportterreinen) 9 u. Leiding: W. Roggeman. Mee te brengen: laarzen, verrekijker.
- 23 **De Stern.** Bustocht Hoboekse Polders + Blokkersdijk, samen met afdeling Schelde/Leie. Informatie: J. Vanheeuverswyn, Klonkeveld 1, Asper, tel. 091/84.43.82. Leiding: J. Vanheeuverswyn (Schelde/Leie)
- 23 **Hageland-Zuiderkempem.** Voormiddaguitstap te Testelt. Vertrek: Testelt kerk 7.30 u. Leiding: Dr. Janssen.
- 23 **Land van Waas-Noord.** Vroegmorgenexcursie naar De Stropers. Vertrek: 5 u. aan De Wal. Mee te brengen: Boterhammen. Einde: 11 u.
- 23 **WJ-Leuven (+ WA).** Planten en vogels in de Dijlevallei. Vertrek: 8 u. station Leuven, 8.20 u. Kantine Heverlee. Leiding: E. de Witte en B. Augustijns. Mee te brengen: laarzen + picknick.
- 23 **Mechelen.** Nationale wandeldag van de B.R.T. in het Blaasveldbroek. Vertrek: 14.30 u. parking Broekstraat. Leiding: afd. Mechelen. Einde: 17 u.
- 23 **Meetjesland.** De Bruine Kiekendief in het krekengebied van Assenede Voormiddagtocht. Vertrek: Markt te Eeklo om 8 u. Leiding: G. van Bastelaere en M. Boone.
- 23 **Rupelstreek.** Wandeling in Heverleebos - Voormiddag natuurstudie/namiddag wandeling. Vertrek: Tribune Boom FC Boom 8 u. Leiding: J. Moens. Mee te brengen: Kijker en studiemateriaal. Einde: 17 u.
- 23 **Schelde en Leie.** Bustocht naar Hobokense Polder en Blokkersdijk. Inschrijven bij J. Vanheeuverswyn, Klonkeveldstraat 1, 9751 Asper. (091/84.43.82). Leiding: WVO + Werkgroep botanie + plaatselijke gidsen. Meer inlichtingen worden aan inschrijvers bezorgd.
- 23 **Turnhout.** Wandeling in ons reservaat „De Tikkebroeken”. Vertrek: 9 u. Gemeentehuis Oud-Turnhout Leiding: M. Smets. Mee te brengen: knapzak - drank - laarzen.
- 23 **WJ Voorkempem.** Fietstocht kleiputten St. Lenaarts en Rijkvorsel (50 km). Vertrek: 12.30 u. Kerk Schildedorp. 13.30 u. Kooldries Papestraatje.
- 23 **Westkust.** Van bot naar volwassen blad. Uitstap naar Calmeynbos De Panne, 2de deel. Vertrek: L'Armorial De Panne. Leiding: Dr. Dumoulin - G. Noote.
- 24 **Scheldeland.** Kwartierhok D3-46-33. Bos te Papegem. Vertrek: Kapel op Brusselsesteenweg aan kruispunt met baan naar Impe om 18.30 u.
- 26 **Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Plantentocht Hof ter Mick, Brasschaat. Vertrek: 18.45 u. kerk Schildedorp. 19 u. ingang Sana de Mick.
- 27 **Gent.** Werkgroep botanie in de Bourgoyen. Bijeenkomst om 19 u. aan de Grutto achter Rooigem zwembad.
- 28 **Mandelstreek.** Avondwandeling naar Mandelhoek met inleiding tot determineren vanaf 17.45 u. Vertrek: 19 u. Polenplein (fietsers om 18.30 u. op het Polenplein). Leiding: P. Ingelaere.
- 29 - 31. **Demer en Dijle.** 3-daags Pinksterweekend naar de Argonne (volgboek). Leiding: F. de Preter - Jacques Sels.
- 29 **De Stern.** Excursie Makegembos. Observatie v.d. zangertjes. Vertrek: 5 u. Zevergem-Dorp. 5.30 u. Druinbos Parking Dokter Sieters. Leiding: N. Huys (onder voorbehoud).
- 29 **Gent.** WJ Halve dagtocht in Vurtzak. Bijeenkomst om 9 u. aan het kerkhof van Caritas.
- 29 - 30 - 31. Pinksterdriedaagse naar Schin op Geul (Geuldal). Leiding: R. de Smet.
- 29 **Land Van Waas-Noord.** Disteltrektdag in het kader van het natuurbeheer rond de Saleghemkreek. Samenkomst: 13.30 u. bij Tom, Krekeldijk 2, Meerdonk. Mee te brengen: Zeis. Einde: 17 u.
- 29 **WJ-Leuven (+ WA).** Zoetwaterwandeling. Vertrek: 6 u. 's morgens station Leuven (fiets), 6.30 u. zoet water: „Spaans dak” (Oud-Heverlee). Leiding: A. Dumalin. Mee te brengen: ev. eten. Einde: voor de middag.
- 29 **Lier.** Uitstap: Lintse bossen. Vertrek: 14 u. station Lier. Leiding: M. van Weert. Mee te brengen: stevig schoeisel. Einde: 17.30 u. station Lier.
- 29 **Netevallei.** Uitstap naar De Platdiestse streek. St.-Pietersberg - Voerstreek (Zinkflora-Orchideeën). Inschrijven ten laatste op 26-5. Vertrek: Station Heist o/d Berg 6.30 u. Busreis. Leiding: R. van Herck, M. Geens. Gids ter plaatse voorzien. Mee te brengen: verrekijker, laarzen, lunchpakket + drank. Einde: Heist-station 19 u.
- 29 **Schelde en Leie.** Meerdaagse in het natuurpark Lesse en Lomme. Aantal deelnemers beperkt tot 30. Voor inlichtingen: K. de Waele (091/86.45.60).
- 29 **Turnhout.** Avondwandeling in de grote Heide te Lichtaart. Vertrek: 19 u. kerk Lichtaart. Leiding: L. Matthe.
- 30 **Mortsel.** Lentewandeling in De Malpie (N-Brabant) Broedgebied van Zwarte Sterns. Met eigen wagens vertrekken we om 8 u. aan het station van Oude-God. Leiding: L. Gonnissen en G. van Hoof.
- 30 **Netevallei.** Natuurwandeling aan Nete. Vertrek: Pallieterhoeve (Baan Hulshout - Booischot) 14 u. Leiding: F. Valvekens. Mee te brengen: Laarzen + verrekijker. Einde: vertrekplaats 17 u.
- 31 **Gent.** Voormiddagtocht in het Gentbos o.l.v. F. de Sutter en W. Sierens. Bijeenkomst om 9 u. aan de Hollebeekvijver.
- 31 **WA-WJ-Leuven.** Rietzangertocht te Holsbeek. Vertrek: 19 u. Station Leuven. 19.30 u. Zagerij hoek Langeveld-Daalputstraat. Leiding: H. Blockx, M. Herremans. Mee te brengen: Fiets of auto. Einde: 23.30 u. te Leuven.
- 31 **Midden-Limburg.** Wandeling Wijvenheide. Vertrek: Parking van het Heidestrand om 8 u. Leiding: C. Onkelinx. Mee te brengen: laarzen. Einde: 12 u.
- 31 **Noorderkempem.** Halve daguitstap - domein Grote Meer (Cogels). Vertrek: Kerk - Essenhoek 13 u. Leiding: A. De Dooy. Einde: Grote Meer - 17 u.

TOCH NOG GIFTEIEREN IN DE NATUUR?

In het laatste openingsbesluit van de jacht is bepaald dat verdelen van kraaiachtigen, vos en verwilderde kat enkel mag gebeuren met vuurwapens en goed omschreven selectieve vallen. Het gebruik van niet-selectieve gevaarlijke middelen als klemmen en gifteieren is vanaf dit jaar niet meer toegelaten. Een richtinggevend voorbeeld voor andere gewesten en landen. Die beperking in het Vlaamse Gewest is immers een primeur in Europa.

Het Coördinatie-Comité voor bescherming van Vogels (CCBV) ontving de laatste tijd enkele opvallende klachten van wandelaars die toch nog gifteieren in de natuur hadden aangetroffen. Gifteieren zijn gewone kippe-eieren die met gift zijn ingespoten en op de eischaal een stempel met doodshoofd dragen. Teneinde een overzicht te bekomen van het onwettig gebruik van deze gevaarlijke middelen richt het CCBV een oproep tot alle natuurvrienden om de plaatsen te melden waar nog gifteieren worden aangetroffen. Vroeger werden door sommige jagers en jachtwachters dergelijke eieren meestal gelegd langs bosranden en in open veld van half maart tot in juni. Dit wordt wellicht ook dit jaar de „gevaarlijke” periode. De meldingen kunnen gericht worden aan het CCBV, Durentijdslei 14, 2130 Brasschaat.

persmededeling CCBV

OPROEP

EEN ONDERZOEK NAAR DE HISTORIEK VAN DE VELDORNITHOLOGIE IN ONS LAND

Reeds meerdere jaren ervaren we de nood aan een terdege gedocumenteerd overzicht van de Belgische veldornithologie. Wie was een F. Fallon? Wanneer ontstond en hoe groeide het tijdschrift *Le Gerfaut-De Giervalk*? Welke historische naslagwerken dienen door de huidige veldornitholoog geraadpleegd? Wanneer kwamen de eerste verrekijkers binnen ieders bereik? Allemaal vragen waar de meesten onder ons niet ogenblikkelijk raad mee weten...

Het te reconstrueren overzicht start vanaf 1830 en zal zo mogelijk tot ca. 1980 geactualiseerd worden.

Na het 'veldwerk' in archieven en bibliotheken zijn we sinds kort gestart met een reeks interviews bij de meest markante voorlopers of hun nabestaanden. Tevens hechten we groot belang aan de samenstelling van een uitgebreid fotoarchief.

Mochten bepaalde hiaten na enige tijd blijven bestaan dan zal overgegaan worden tot de plaatsing van een 2de en 3de oproep; zij het dan met wel afgelijnde vragen in een ultieme poging vooralsnog informanten te vinden. We hopen dat U met ons in belangstelling zal uitzien naar de resultaten van dit tijdrovende speurwerk. Aarzel dan ook niet Uw bijdrage te leveren door ervaringen, tips, anekdotes, levensschetsen, enz. aan ons kenbaar te maken. Indien niet te veel aangebrachte sleutels steeds nieuwe deuren openen hopen we rond eind 1982

dit onderzoek af te sluiten. Publicatie (in *De Wielewaal*) voorzien we dan in de loop van 1983.

Indien er uitdrukkelijk om verzocht wordt zullen foto's of ander illustratiemateriaal na publicatie aan de betrokken eigenaar terugbezorgd worden. Bronvermelding is een evidentie.

Alhoewel wij zelf sceptisch staan tegenover de publicatie van allerhande 'oproepen' hebben we in dit geval toch gemeend zo te moeten handelen. We rekenen op Uw gewaardeerde medewerking.

J. Desmet, Vijverhoflaan 11, 8200 Brugge (050/32.07.88)

BESTUURSCONTACTEN

UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE RAAD VAN BEHEER, GEHOUDEN TE TURNHOUT OP 14 MAART 1982.

— Op 27 januari was het Dagelijks Bestuur bij notaris Dewulf in Dendermonde i.v.m. de aankoop van 4 percelen en de schenking van 1 perceel door de echtelingen R. Peeters-Van Damme, samen 1 ha. 38 a. 45 ca. Het totale bezit van De Wielewaal is daar nu 2 ha. 67 a. 55 ca. Bovendien wordt er nog 28 a. 40 ca. gehuurd.

— Op 24 februari kwam het dagelijks bestuur samen bij notaris Lesseliers te Kasterlee ter gelegenheid van de ruil van enkele percelen in De Tikkebroeken (dank zij conservator Mark Smets).

- Met de aankoop van sectie C 487/A/ex van Gerard de Bue - de Waele te Wortegem, zal nog even gewacht worden totdat in de zaak van de pachter klaarheid is gebracht.

— In het kader van de bezuinigingen door de Centrale wordt de subsidie voor winteravonden aan de afdelingen afgeschaft, evenals de premie voor conservators die het diploma natuurgids behalen.

— Suggesties i.v.m. het maandblad vanwege verscheidene personen werden besproken en overgemaakt aan de redactie.

— Het voorstel van afdelingsreglement werd door de raad van deelgenoten niet aangenomen als bindend. De statuten volstaan.

— I.v.m. de viering van het 50-jarig bestaan van De Wielewaal ontvingen we volgende voorstellen:

- de viering zal plaats hebben op 6 februari 1983 te Mortsel (Gevaert);

- door de redactie zal een jubileumnummer samengesteld worden;

- uitgave van een jubileumboek „Bedreigde dieren en planten in Vlaanderen”;

- een speciale sticker en embleem zullen verspreid worden;

- zo mogelijk uitgave van een postzegel;

- artikels in dag-, week- en maandbladen;

- berichten langs radio en televisie;

- ontwerpen van een speciale tentoonstelling;

- de geschiedenis van De Wielewaal in het jubileumnummer.

— voor West-Vlaanderen zal een vergadering belegd worden i.v.m. subsidiëring.

**UIT HET VERSLAG VAN DE NWG ORNITHOLOGIE,
GEHOUDEN TE STEENOKKERZEEL OP 13 FEBRUARI
1982.**

— Voor de brochure „Bedreigde dieren en planten in Vlaanderen” werd overeengekomen voor de verspreidingskaarten de hokken van het atlasproject (8 km. x 10 km.) als basiseenheid te gebruiken, behalve voor een aantal zeer zeldzame soorten, waar grotere rechthoeken genomen worden om alzo de juiste lokalisatie te kunnen uitschakelen.

— De voorwaarden werden besproken om de seizoenoverzichten zo geloofwaardig mogelijk te maken.

— Nog in 1982 zou een nieuwe avifauna van België verschijnen. Deze nieuwe lijst zou gebaseerd zijn op de oude maar met aanvullingen en verbeteringen.

— Voor de najaarstrek van de zeevogels zou er een vergadering komen van alle kustwerkgroepen.

**UIT HET VERSLAG VAN DE NWG PROPAGANDA,
GEHOUDEN TE WEERDE OP 20 FEBRUARI 1982.**

— Afdeling Lier zal spreeuwenpotten verkopen tegen 150 F.

— Het artikel over De Wielewaal in het „Rijk der Vrouw” (50e jaargang, nr. 8, 23/2/82) heeft verscheidene nieuwe leden opgeleverd.

— Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van De Wielewaal zal de B.R.T. een reeks uitzendingen wijden aan de vereniging en haar reservaten.

**UIT HET VERSLAG VAN DE NWG NATUURBEHOUD,
GEHOUDEN TE MORTSEL OP 6 FEBRUARI 1982.**

— In verband met het inzamelen van fondsen voor de aankoop van natuurreervaten, op de eerste plaats in De Tikkebroeken, werd voorgesteld filmavonden te geven, zoals deze van het F.I.R.

— Andere activiteiten, die o.a. het goed doen in scholen, zijn benefietavonden, sponsorwandelingen, verkoop posters en klevers.

— De verkoop van de reservatenbrochure gebeurt ook voor dit doel.

**UIT HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN DE
INTERNATIONALE RAAD VOOR VOGELBESCHER-
MING, GEHOUDEN TE BRUSSEL OP 17 MAART 1982.**

— Het adres van de Belgische sectie zal voortaan dat van het KBIN zijn.

— I.v.m. de schade toegebracht aan viskwekerijen door Blauwe Reigers verzet de sectie zich krachtig tegen het afleveren van elke afschotvergunning. Dit zou trouwens strijdig zijn met de EEG-richtlijn. Het behoort steeds aan de viskweker zelf om de nodige afweermaatregelen te nemen, waarvan er trouwens een aantal uit de literatuur bekend zijn.

— I.v.m. de ministeriële besluiten betreffende opening en sluiting van de jacht 1982-1983, drukt de sectie haar voldoening uit over de besluiten van het seizoen 1981-1982 en verzoekt ze dat er in geen geval zou worden op teruggekomen. Bovendien vraagt de sectie de openings-

datum van de jacht op de Wintertaling uit te stellen tot 1 november, dit ter vrijwaring van onze eigen, bijzonder kwetsbare, broedpopulatie.

— De sectie vraagt unaniem dat aan de herbevoorrading van een aantal kooivogels een einde wordt gesteld.

H. Franckx.

VOORDRACHTGEVERS

— H. van Looken, Jan Ruusbroeckweg 1, 1990 Groenendaal, 02/657.10.75

- De Wadden (diareeks)

- Ons Krijtland (diareeks)

- De Dolomieten (diareeks)

- Promontorio del Gorgano (diareeks)

— G. Coene, Arendsveld 8, 9470 Denderleeuw

- De Wellemeersen intiem (diareeks)

— R. de Lust, Leegstraat 29, 9960 Assenede, 091/446.166

- Oog in oog met de griel (diareeks)

- Partnergedrag bij de Bruine Kiekendief (diareeks)

— F. Broos, Dennenlaan 6, 2190 Essen 031/67.43.52

- „Kijk ik kan weer vliegen”, dia's en film over het vogelrevalidatiecentrum te Essen.

**JAARBOEK VAN DE BELGISCHE NATUUR- EN
VOGELRESERVATEN**

Dit jaar handelen een groot deel van de artikels over de beken, zowel algemeen als meer in detail, met bv. een bespreking van de beekfauna. Verder bevat het jaarboek bijdragen over o.a. het getijdenrivierengebied in ons land; het verdwijnen van het Korhoen uit onze gebieden; het Oost-Vlaamse Krekengebied.

U kan het bestellen door overschrijving van 150 F op rekening 068-0847200-29 van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten v.z.w., Vautierstraat 31, 1040 Brussel met vermelding „jaarboek”.

**STENTOR NR. 2. 1982: THEMANUMMER
„ZANDWINNINGEN”**

Wie interesse heeft voor dit themanummer kan — zolang de voorraad strekt — dit nummer bestellen door storting van 100 + 9 (port) F op rekening nr. 733-1600067-82 van de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie VZW, Kortrijksepoortstraat 58, 9000 Gent, met vermelding „Zandwinningsstentor”.

**AFDELINGSBESTUUR WIELEWAALAFDELING „DE
STERN”**

Voorzitter: W. Galle, Blijpoel 10, 9721 Zevergem
091/85 47 01

Secretaris: B. van Vlaanderen, Zwijnaardsestwg. 544,
9000 Gent - 091/22 03 18

Penningmeester: A. vander Beken, Dorp 20,
9721 Zevergem - 091/85 47 14

Rekeningnummer: 068-0675730-55 van De Wielewaal
„De Stern”, Dorp 20, 9721 Zevergem.

NIEUWE UITGAVEN

- Hoper, T., 1981. *Thieme's bijenboek*. Zutphen, W.J. Thieme & Co. 263 p., 675 F.
- Van der Goot, V.S., 1981. *De zweefvliegen van Noordwest-Europa en Europees Rusland, in het bijzonder van de Benelux*. Hoogwoud, K.N.N.V., 275 p., 415 F.
- Fjeldsa, J., 1977. *The coot and the moorhen*. Copenhagen, A.V. Media, 56 p., 250 F.
- Tavernier, J. en I. Hoste, 1982. *De Kraenepoel, een evoluerend stukje Kempen in Vlaanderen*. Aalter, uitgave van Aalterse werkgroep leefmilieu en Wielewaalafdeling Aalter, 44 p., 50 F.
- Bub, H., 1981. *Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel, 2. Teil, Stelzen, Pieper und Würger (Motacillidae und Laniidae)*. Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen-Verlag. 169 p., 314 F.
- Limbrunner, P., 1980. *Thieme's Vogelatlas. De Europese broedvogels deel I*. Zutphen, W.J. Thieme & Co. 335 p. 1155 F.
- Limbrunner, P., 1981. *Thieme's Vogelatlas. De Europese broedvogels deel II*. Zutphen, W.J. Thieme & Co. 396 p. 1625 F.
- Gatter, W., 1981. *Insektenwanderungen. Ueber die Voraussetzungen des westpalearktischen Migrationssystems*. Greven, Kilda-Verlag. 94 p. 283 F.
- Nowak, E., 1981. *Die Lurche und Kriechtiere der Länder der Europäischen Gemeinschaft*. Greven, Kilda-Verlag 117 p. 475 F.
- Kehrer, S., 1972. *Der Steinkauz*. Stuttgart, DBV Verlag. 74 p., 160 F.
- Ruge, K., 1981. *Der Schwarzspecht und seine Verwandten*. Kornwestheim, DBV Verlag 88 p. 400 F.
- Lack, D., 1979. *The life of the Robin*. London, H.F. & G. Witherby Ltd. 240 p. 413 F.
- Tate, P., 1981. *Swallows*. London, H.F. & G. Witherby Ltd. 96 p. 496 F.
- Vaughan, R., 1980. *Plovers*. Lavenham, Terrence Dalton Ltd. 152 p. 731 F.
- Porter, R.F., I. Willis, S. Christensen en B.P. Nielsen, 1981. *Flight Identification of European Raptors*. Third Edition. Calton, T. & A. D. Poyser. 270 p., 770 F.
- Harrison, C. 1982. *An Atlas of the birds of the Western Palearctic*. London, W. Collins & Co. Ltd. 322 p. 1130 F.
- Van der Zwaag, J., 1980. *Markenwaard-Markermeer, witboek IJsselmeer*. Amsterdam, Kosmos BV. 125 p. 465 F.
- Abrahamse, J. W. Joenje en N. van Leeuwen-Seelt, 1977. *Waddenzee*. Harlingen, Landelijke Vereniging tot behoud van de Waddenzee, 's Graveland VBNN. 368 p., 1380 F.

BEHOUD VAN ONZE DUINGEBIEDEN LANGS DE KUST.

Rond dit thema organiseren de BNVR een duineninfo-dag op 5 juni te Oostduinkerke (Home E. Vandervelde). De dag is ingedeeld in twee grote delen: excursies in de bedreigde gebieden en een inleidende diareeks met aansluitend debat. Vertrek excursies om 10 u., 12.30 u. en 13 u. Debat om 15 u.

NIEUWE LANGSPEELPLAAT MET VOGELGELUIDEN

A Field Guide to the Birds Songs of Britain and Europe, Volume 15

Als hekkesluit in deze reeks voortreffelijke langspeelplaten met vogelgeluiden (in stereo), verscheen onlangs het vijftiende deel, met een aantal minder algemene, uitheemse vogels:

kant A: Witkopeend, Balkansperwer, Monniksgier, Blonde Ruit, Noordelijke Grijze Snip, Ross' Meeuw, Steppenhoen, Petsjora Pieper, Bladkoninkje, Vale Lijster, Zwartkeellijster, Turkse Boomklever, Rose Spreeuw, Kleine Groene Reiger, Chileense Flamingo, Nijlgans, Buffelkopeend, Kuifzaagbek, Rosse Stekelstaarteend, Canadese Kraanvogel, Witstaartkievit, Reuzenzwartkopmeeuw, Franklin Meeuw, Kuifalk, Papegaai, Smyrna IJsvogel, Vaalgroene Empidonax, Aziatische Kalandarleeuwerik, Citroenkwikstaart;

kant B: Perzische Roodborst, Isabelklauwier, Rosse Spottlijster, Bergheggemus, Veldrietzanger, Diksnavelrietzanger, Russische Spotvogel, Ménétries' Kleine Zwartkop, Bruine Boszanger, Bruine Vliegenvanger, Finsch Tapuit, Boslijster, Veery, Tickells Lijster, Roodborstboomklever, Geelbrauwgors, Rosse Gors, Witkruingors, Roodflanktowhee, Noordamerikaanse Rode Tanagra, Gele Zanger, Zwartkapzanger, Kapzanger, Noordamerikaanse Appelvink, Daurische Kauw.

CURSUS NATUURBEHEER EN VRIJWILLIGERSWERK

Reeds 4 jaar wordt deze cursus met veel succes ingericht door de Belgische Natuur- en Vogelreservaten. Dit najaar zal hij worden georganiseerd in samenwerking met De Wielewaal. Hij zal doorgaan te Turnhout, en het hoofdpakket van de lessen zal dan ook op de Antwerpse Kempen afgestemd worden.

Nader informatie (datum, programma, prijs, enz...) zal verstrekt worden in een van de volgende Wielewaalnummers.

VOGELFOTOWEDSTRIJD DE WIELEWAAL 1982

In navolging van verschillende andere natuurverenigingen richt 'De Wielewaal' een vogelfotowedstrijd in. Er werd gekozen voor een VOGELfotowedstrijd omdat het fotograferen van vogels erg populair is en blijft. De resultaten van deze (meestal) onschuldige jacht op onze avifauna blijven, jammer genoeg, vaak steken in fotoalbums of in zelden vertoonde diareeksen. We hopen dat dit initiatief grote bijval kent zodat wij in de toekomst beroep kunnen doen op eigen werk voor illustratie in ons tijdschrift. Na een succesvolle vogelfotowedstrijd kan in de toekomst misschien gedacht worden aan een wedstrijd met een ander 'natuurvriendelijk' onderwerp.

Wedstrijdreglement.

- De vogelfotowedstrijd staat open voor iedereen, ook voor niet-Wielewalers.
- De voorkeur gaat uit naar actiefoto's, zowel kleur als zwart-wit, die iets (nieuws ?) laten zien over een bepaald gedrag van een, in het wild in België voorkomende vogel. Bij voorkeur zwart-wit a.u.b.
- Foto's van bedreigde of zeldzame soorten in of rond het nest worden niet opgenomen.
- op de achterzijde van elke foto dient in potlood plaats en datum van opname en naam van gebruikte camera en objectief, alsook de naam en het adres van de fotogra(a)f(e) vermeld te worden.
- Inzendingen van niet meer dan 5 foto's per deelnemer op het formaat van ten minste 13 x 18 cm worden opgestuurd naar het redactieadres van de Wielewaal, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout.
- De ingezonden foto's worden geklasseerd in de fototheek van de Wielewaal maar blijven eigendom van de inzender. De redactie kan ze naar eigen goeddunken in ons tijdschrift publiceren.
- Inzenders behouden het recht hun werk elders te publiceren.
- De jury wordt gevormd door de redactie van de Wielewaal, versterkt door de heren R. Willockx, H. Lehaen, D. Arnhem en G. Charlier, die niet kunnen meedingen naar een prijs. Over de beslissing van de jury is geen discussie mogelijk. Alle inzenders onderwerpen zich aan het reglement.
- Prijzen worden als volgt verdeeld : voor de beste foto zal 5.000 F worden uitgereikt, voor de op één na beste 2.500 F. De derde prijs bedraagt 1.000 F. Verder worden nog twee eervolle vermeldingen met een vergoeding van 500 F beloond.
- Er zal van maximaal 5 inzenders (de winnaars) één foto worden gepubliceerd in 'De Wielewaal' onder de titel : 'Laureaten vogelfotowedstrijd De Wielewaal 1982'
- Inzendingen na 31 mei dingen niet meer mee naar de prijzen.

(Reglement, gedeeltelijk overgenomen uit Vogeljaar-vogelfoto-parade en uit B.V.N.F.-mededelingen in „Mens en Vogel“).

Na grondige herinrichtingswerken kunnen wij met genoegen de **HEROPENING VAN HET KEMPISCH VOGELMUSEUM** aankondigen.

Een bezoek loont ongetwijfeld de moeite.

Vanaf dinsdag 18 mei zal het museum, in het Wielewaalhuis, Graatakker 11 te Turnhout, voor het publiek toegankelijk zijn van dinsdag t/m zaterdag van 9-12 u. en van 13-16 u. Bij groepsbezoeken van meer dan 10 personen, gelieve ons op voorhand te verwittigen via tel. nr. 014/41 22 52.

De toegangsprijs bedraagt 20 F voor volwassenen, 10 F voor de jeugd tot 18 jaar.

Van harte welkom!

Dinsdag 23 juni: „Ons hart zou zo graag daar verpozen, maar het gaat voorbij, voorbij!”

(trekkerslied)

Kylemore en Leenane liggen diep aan inhammen, die duidelijk fjorden zijn. Op de brug, halverwege het water, komen wij in Co Mayo. Herhaaldelijk liggen opzij van de baan gletschermeren, in een krans van Mattebies, met Vlotgras en Gele Plomp op het oppervlak, en de roep van de broedende Oeverloper. Overal zwartgezichtschapen, een speciaal ras van de hooglanden; vanaf hier ook, overal de rook van turfvuuren rond de huizen: de geur hangt als wierook over het landschap.

In de bus is het kalm: doet vermoeienis na de lange dagreizen zich gevoelen? Binnenin ziet de bus er hoe langer hoe schilderachtiger uit: overal laarzen, bergschoenen, dikke sokken, truien en anoraks: een echt landverhuizerskamp!

Tussen Westport en Newport hebben wij zicht op Clew Bay, met het heiligdom van St.-Patrick; in de baai zelf een groot aantal kleine eilandjes, asymmetrisch afgeslepen door de gletschers, en luisterend naar de naam „drumlins”.

Na Mullarany trekken wij het noordwestelijk schiereiland in, het grootste gebied van hoogveen, dat in Ierland nog wordt aangetroffen: het is groot genoeg om de Goudplevier te herbergen, die dan ook door een groep moedigen wordt gezien en gehoord.

Helaas is dit mooie natuurgebied bedreigd door ontwatering en ontginning op grote schaal: van de turf worden briketten geperst voor huisbrand en als brandstof voor elektrische centrales.

Na Bangor regis heeft het hoogveen Eenarig Wollegras en vennetjes met Waterklaver en Drijvende Egelskop: men zou zich in IJsland wanen!

In de streek van Belmullet moet de franjepoot huizen: wij er naartoe! Volgens de wachter is er nog één paartje Grauwe Franjepoot, maar wij zijn er niet in geslaagd het te zien. Wél verschillende broedgevallen van de Bonte Strandloper (kenschetsende roep), twee paren broedende Kieviten, 3 Bontbekplevieren, 1 alarmerende Tureluur.

Op de velden voedselzoekende Rotsduiven: de eerste maal dat wij ze goed kunnen observeren! Op een volgende plas een Rietzanger, en overal in de buurt een overrijke plantengroei, een mozaïek van zout-, zuur-, base- en kalkminnende planten met hun antipoden, die deze stoffen juist mijden. Wat het meest geroemd? Kandelaartje, Zandzegge, Blauwe Zeedistel, Moeraskartelblad, Zeebies, Moerasliefje, Zeepostelein... Het flonkerjuweel is echter de Breedbladige Orchis, ter plaatse wel bewonderd, maar achteraf slechts op naam gebracht.

Wij logeren in en rond Ballina, weer in vier groepjes gesplitst, maar gelukkig zijn wij voor het avondmaal verenigd. Dit geeft aan André Rodts, die Wielewaalveteraan, gelegenheid om de



Blauwe Zeedistel in de duinen van Belmullet.

Foto: M. de Ridder

inrichters van de reis (technisch de heer A. Demarey, ornithologisch de heer F. King) zeer oprecht te danken voor deze fijne trip.

Ook alle deelnemers worden bedankt voor de goede geest, die van het begin tot het einde in de bus, aan tafel... en in de respectievelijke pubs geheerst heeft, voor het niet-aflatend enthousiasme waarmee vogels en planten werden geassimileerd, voor de gelatenheid waarmee de ene helft van de groep zich tevreden stelde met pladijs, terwijl de andere kon zwelgen in zalm en tarbot... Hoeft het gezegd, dat hierna passende geschenken overhandigd werden?

Deze mooie dag besloot met een kort bezoek aan een St.-Jansvuur (wij zijn immers op de vooravond van St.-Jan), maar in deze streek heeft dit voorchristelijk gebruik zichzelf overleefd.

Wie nog laat naar huis keerde, hoorde ook hier, in het holle van de nacht, de Kwartelkoning slaan.

Woensdag 24 juni: „De weg terug”

(E.M. Remarque)

Bij het verlaten van Ballina nog een mooi veen met Spaanse Ruiter, dan weer Heide en Rode Dopheide. Na Charlestown nemen hooi- en graasweiden toe; weldra verdwijnen de stapelmuurtjes uit het landschap en zijn de hagen er



Zeeaster in de rijpe schorre, Sword. Foto: M. de Ridder

weer, zij bestaan in deze streek dikwijls uit oude Beuk. Nog enkele meren met Mattebies en Witte Waterlelie, dan de Shannon over en... adieu het Hoge Noorden van Ierland, het land wordt weer vlak, alle vogels en planten zijn weer die van bij ons.

Vanaf Mullingar volgen wij het Royal Canal tot Dublin, en eer wij er erg in hebben, staat weer het Oxford Kruiskruid op de omheiningmuur van Phoenix Park.

Er komt nog een toemaatje: te Sword bezoeken wij een estuarium met Knobbelzwaan, Kok-, Zilver- en Mantelmeeuw, Scholekster, Aalscholver, Bonte Kraai, biddende Torenvalk, Bergeend en twee echte Tortels. Daar wij hier aan de rand van het areaal van de soort zitten (zie Heinzel, Fitter en Parslow, kaart 136) is deze waarneming niet zonder belang.

Een tweede halte geeft nog 30 + 60 Schol, 10 Wulp en 20 Bergeend.

De verhoopte Dougall's Stern laat zich echter niet zien, die is voor een volgende keer.

Wij rijden nog langs een rijpe schorre met Spartagrass, Kweek, Zeealsem en Zulte. Aan de afslag naar Howth is de cirkel voorgoed gesloten. In Dublin vinden wij met enige weemoed ons hotel van de eerste dag terug. Het galgemaal wordt weer rechtover de deur genomen. 's Avonds klinkt af en toe, boven het geluid van het verkeer, het beieren van kerkklokken.

Donderdag, 25 juni: „Partir, c'est mourir un peu” (A. Samain).

Na een haastig ontbijt vertrek naar het vliegveld: laatste zicht op het Rotganzenreservaat met op de achtergrond een stuk industrieterrein.

Met veel dank nemen wij afscheid van onze gids, die ons een zo mooie reis bezorgd heeft en die steeds klaar stond om alle moeilijkheden, van welke aard ook, uit de weg te ruimen. In het vliegtuig hebben wij nog tijd om te mijmeren over de vele interessante bijzonderheden die wij mochten vernemen, o.m.:

- broedende klipvogels worden steeds bezocht door niet-broedende soortgenoten. De vogels hebben onderling heel wat te vertellen. Wij zien zo groepjes van een tiental Alken, Zeekoeten of Noordse Stormvogels bij elkaar. Ook bij het Stormvogeltje werd dit opgemerkt.
- Alk en Zeekoet, die als soort een zeer groot areaal bestrijken, vertonen een clinale verandering, d.w.z. worden geleidelijk groter naarmate men meer naar het noorden gaat. Deze geleidelijke wijziging in lichaamsgrootte in functie van de geografische breedte noemt men een cline. Alle vogels behoren echter tot één soort; met hun wetenschappelijke naam worden zij dan ook binominaal benoemd (geslachtsnaam en soortnaam). Dit in tegenstelling tot gevallen, waar de soort duidelijk in geografische ondersoorten uiteenvalt (trinominaal benoeming).
- De jongen van de Alk zijn in juli volgroeid, en stelselmatig trekken ouden en jongen naar de hoge zee. Ouders met een mislukt nest zijn echter reeds lang vertrokken. Eind augustus zijn alle klipvogels weg. Begin november echter, op een zonnige dag, zitten alle Alken terug op hun plaats voor enkele uren. Dit herhaalt zich elke dag; de verblijfperiode verlengt zich tot een maximum van 8 uur. De vogels zijn zeer luidruchtig en geven de indruk terug te gaan broeden. Na een zevental dagen stopt de rush en verdwijnen de vogels op zee tot het volgende voorjaar. Geen enkele wetenschapper weet hiervoor een verklaring, in de literatuur vindt men hierover niets. De gids spreekt van een wonderbaar iets uit de vogelwereld.

Bibliografie

- Berlitz Reisgids: *Ierland*.
 Clapham A.R., T.G. Tutin, E.F. Warburg. 1952. *Flora of the British Isles*, Cambridge University Press.
 De Langhe E.J. et al. 1978. *Nouvelle flore de la Belgique, de G.-D. du Luxembourg, du Nord de la France et des régions voisines*. Meise, Nationale Plantentuin van België.
 De Ridder, M. 1972. Vogels uit Noordwest-Ierland. *Wielewaal*, 38: 2 - 15.
 Heinzel H., R. Fitter, J. Parslow. 1972. *The Birds of Britain and Europe*. London, Collins.
 Moriarty C. 1967. *A Guide to Irish Birds*. Cork, The Mercier Press.
 Nevill W.E. 1969. *Geology and Ireland*. Dublin, Allen Figgis.
 O'Rourke J.F. 1970. *The fauna of Ireland*. Cork, The Mercier Press.
 Webb D.A. 1967. *An Irish Flora*. Dundalk, Dundalgan Press.
 M. de Ridder, V. van Malderlaan 37 bus 3, 1710 Dilbeek.

Valkenrovers op IJsland

door Rudy Willockx

In 1980 werden op IJsland drie personen gearresteerd omdat zij op onwettige wijze in het bezit waren van jonge Giervalken (*Falco rusticolus*) en Smellekens (*Falco columbarius*). Een vertaling van het verslag over deze zaak door Aevor Peterson van het IJslands comité voor vogelbescherming wordt hierna afgedrukt.

In dit verslag is sprake van een artikel dat verschenen is in de Oostenrijkse „Volkszeitung” (Klagenfurt) en van een gezondheidscertificaat voor jonge valken, uitgereikt door het „Magistrat Villach - Veterinäramt” op 23 juni 1980. Een kopie

van dit krantenartikel is in het bezit van het F.I.R.-België (Belgische sectie van het Fonds voor de Instandhouding van de Roofvogels). De inhoud van het gezondheidscertificaat wordt eveneens hierna meegedeeld. Deze stukken kunnen gepubliceerd worden dank zij de medewerking van het F.I.R.-België. Volledigheidshalve wil ik hierbij vermelden dat sommige „Belgische ornithologen” zich niet onbetuigd laten. Zo werden er in 1981 enkele van deze triestige figuren gesignaleerd in Schotland nabij horsten van de Slechtvalk (*Falco peregrinus*).



Giervalk (*Falco rusticolus*), IJsland, juni 1974.

Foto: W. Suetens en P. van Groenendaal

Verslag over het onwettig wegnemen van jongen van de Giervalk en het Smelleken op IJsland gedurende de zomer 1980, door A. Peterson.

Op 20 juni 1980 werden Erwin Fillafer (geboren 2 oktober 1939), Johannes Rauter (geboren 11 april 1963) en Jozef Ebenhard Safrin (geboren 10 november 1946) in hechtenis genomen door de IJslandse politie. Zij werden aangehouden in Reykjavik toen zij het vliegtuig verlieten dat van Akureyi in Noord-IJsland kwam. Zij werden in het bezit gevonden van vijf Giervalken (*Falco rusticolus*) en vier jonge Smellekens (*Falco columbarius*), verborgen in hun reistassen.

Aanvankelijk beweerden deze personen dat de vogels waren gevangen in Groenland. Dit was onjuist, aangezien de Giervalken tot de IJslandse ondersoort behoorden. Bovendien broedt het Smelleken niet in Groenland. Nadien bekenden deze personen dat de vogels op IJsland waren meegenomen en zij toonden ons de plaats op een kaart. Voor wat de Giervalken betreft bleek dit echter onjuist: deze bekende broedplaats werd namelijk in 1980 niet bezet. Deze broedplaatsen waren tevoren reeds gecontroleerd. De drie personen kregen elk een boete van 25.000 IJslandse kronen (88.000 F) en hun materiaal evenals de valken werden in beslag genomen. Bovendien werd hun de toegang tot IJsland verboden voor de eerstvolgende vijf jaren. Ten gevolge van een overeenkomst tussen alle Scandinavische landen, geldt dit verbod tevens voor al deze landen.

Onze vogelbeschermingswet verbiedt nadrukkelijk het benaderen van giervalkenhorsten zonder een speciaal daartoe uitgereikte vergunning. Zoals de meeste IJslandse vogelsoorten is het Smelleken gedurende het broedseizoen volledig beschermd. Bovendien is de uitvoer van vogels op IJsland verboden, tenzij hiervoor een speciale vergunning werd afgeleverd.

Het staat vast dat er een weloverwogen plan bestond om Giervalken te roven in IJsland met de bedoeling er in Oostenrijk mee te experimenteren. Erwin Fillafer gaf voor het gerecht toe dat hij in mei naar IJsland was gekomen om er levende valken te bekomen. Nadien verliet hij het land voor enige tijd, doch kwam later met de twee anderen terug.

Aan de hand van een verslag van Erwin Fillafer verscheen op 4 juli 1980 een artikel in de „Volkszeitung“. Hierin staan een aantal manifeste leugens betreffende hogergenoemde zaak. Zo zegt E. Fillafer dat de vogels in Groenland werden gevangen. Zoals reeds gezegd is dit onjuist. Verder beweert hij dat deze vogels in IJsland bij duizenden worden geschoten door de bewoners van het eiland. Ook dit is niet waar. Ongetwijfeld worden illegaal Giervalken geschoten, doch dit betreft slechts een gering aantal vogels. Er broeden trouwens slechts enkele honderden Giervalken op IJsland. Tenslotte houdt hij vol dat er geen dierenarts was aan de oostkust van het eiland en dat hij daardoor moeilijkheden had gekregen met de douane. Dit is evenmin juist. Zoals reeds vermeld werden zij door de politie gearresteerd op het vliegveld van Reykjavik. Dit is geen vliegveld met internationaal verkeer en daarom is er geen douane. Bovendien zijn er heel wat dierenartsen in het kustgebied van Oost-IJsland, en deze zouden trouwens de wet hebben overtreden en dus medeplichtig geweest zijn indien zij een certificaat voor de geroofde valken hadden afgeleverd.

Erwin Fillafer werd in het bezit gevonden van een gezondheidscertificaat voor valken. Dit document was hem verleend vóór hij de tweede maal naar IJsland kwam en het is bijgevolg een volledig vals document, dat vooraf was opgesteld aan de hand van valse gegevens of door een medeplichtige. Tenslotte stelt Fillafer in het artikel van de „Volkszeitung“ dat hij de IJslandse wetten niet heeft overtreden en dat de boete hen werd opgelegd omwille van hun pogingen om een certificaat te bekomen van een dierenarts. Dit is natuurlijk volkomen vals, zoals reeds werd aangetoond.

Als toppunt zend ik hierbij een kopie van een brief van Erwin Fillafer die ik voor enkele dagen ontving. Hierin tracht de heer Fillafer mij om te kopen, door een grote som geld aan te bieden voor de valken die door mij werden verzorgd en die intussen werden vrijgelaten. Poging tot omkoperij van een staatsbeambte is een bijzonder ernstige overtreding.

Oxford, Engeland, 10 september 1980.

Aevar Peterson, Curator, Dept. of Zoology and Chairman, Icelandic Bird Protection Committee.

Brief van Erwin Fillafer (A-9523 Landskron, Ossiacherstrasse 61) aan Aevar Peterson.

Geachte Heer Peterson,

Ik wou U reeds sinds lang schrijven, maar ik bekwam pas onlangs uw adres. Ik zou bijzonder graag vernemen wat er met mijn valken is gebeurd. Indien deze valken nog altijd in uw bezit zijn, zou ik U willen vragen of U mij een paar wilt verkopen.

Ik zou met deze valken willen kweken. Ik denk dat dit niet moeilijk is, aangezien ik goede resultaten heb met mijn Slechtvalken.

Ik wil 3000 dollar per valk betalen (± 125.000 F.)

Indien U hiervoor dit jaar geen mogelijkheid ziet, dan kan dat net zo goed volgend jaar. Een van mijn vrienden, die aan de universiteit werkt, heeft in 1979 een paar Giervalken bekomen uit Canada, zulks voor wetenschappelijke doeleinden.

Betreffende mijn waarnemingen op IJsland, meen ik te mogen zeggen dat er te veel Raven voorkomen. Deze Raven concurreren met de valken voor nestgelegenheid. Ik denk bijgevolg dat het bijzonder belangrijk is, de Raven te

verdelgen om zodoende de valken te beschermen. Hierdoor zouden de valken meer gelegenheid krijgen om zich uit te breiden.

Ik hoop dat U mij vlug zal schrijven.

Erwin Fillafer, Villach 1 september 1980

P.S. Dit is een foto van mijn valken (kunstmatig bevrucht) die ik terug wil gebruiken om te kweken.

Gezondheidscertificaat, uitgereikt door het „Magistrat Villach-Veterinäramt“ (Oostenrijk)

Amtstierärztliche Bescheinigung

Herr Erwin Fillafer, wohnhaft in 9523 Landskron, Ossiacherstrasse Nr. 61, nimmt als Reisegepäck, in Kartons, sieben Jagdfalken, Alter ein bis drei Monate, Farbe weiss und grau, drei weiblichen, vier männlichen Geschlechts, nach Grünland (über Island) mit.

Die Tiere sind gesund und zeigen keine Krankheitserscheinungen.

Im Bezirk Villach Stadt herrschen derzeit keine auf Geflügel übertragbaren, anzeigepflichtigen Tierseuchen.

Weiterhin ist der Bezirk frei von Psittacosis und Ornithosis.

Dr. Fischa, Stadt. Amtstierarzt

Verwaltungsabgabe S. 12, am 23.6.1980 entrichtet.

R. Willockx, Sparrenstraat 23, B-2930 Hombeek.

Nieuws uit mijn land

Deegegeltjes kleven aan de zotte weg,
het porselein van de waterlelies is gebarsten,
de zee is ziek,
het duin verkocht,
dukaten hebben geen vaderland.

Het wegbeton skandeert een mooie leugen,
aan de sloot spelen kinderen
zonder stekelbaarsjes in hun spiegelbeeld,
de haast rijdt de hazen dood.
In de vallei van de straat dwarrelt
schaars een vlinder voor de ramen.

Weerhaan blijf op je tin
Pasen kriebelt in de bijen,
het dorp wil morgen honig zijn.
Hagen worden weer donzig,
te Adinkerke vertrok een uur geleden
een trein met een groene hoed naar de wereld.
Op een tak van april
stottert een geelgors zijn deuntje eeuwigheid.

Op zijn vergeten veld
een boer aan 't zaaien
voor de kinderen van mijn kinderen,

de aarde zal de korrel niet verraden.

Fernand Florizoone. uit: De grens is geen begrenzing - 1978

Eens een aangescherpte pen pro natuurbehoud: James Ensor

door Jan Desmet

Het is een koud kunstje om, met de natte vinger in de lucht, vast te stellen dat de wind ten gunste van het natuurbehoud in België nog steeds niet naar het optimale veld is geruimd. Maar al te vaak hangt natuurbehoud binnen de sfeer van tijdverdrijf of hobby, een bezigheid van enkele ingewijden. Toch beroept het zich meer dan andere drukkingsgroepen, op een *breedmaatschappelijke relevantie*. Een relevantie die blijkbaar tot op heden niet breedmaatschappelijk gesmaakt wordt. Eventjes peilen naar het ledenaantal van de diverse verenigingen of het succes van natuurbeschermingsdagen of werkcampen maakt dit allengs duidelijk.

Rond dit thema werd op het recentste (3de) Vlaams wetenschappelijk congres voor groenvoorziening gepeild naar de „historische en ethische achtergronden van natuur- en landschapsbehoud”. De conclusies van een beperkte thinktank kregen hun beslag in het congresboek (p. 41-61). Deze tekst, die nogal eens voor intellectualistische oprispingen van de maag

durft te zorgen, serveert de geïnteresseerde toch een brede kijk op dit „probleem”. Verdienstelijk is tevens dat niet steeds voor eigen deur werd geveegd, maar ook de donkere hoekjes in eigen huis werden belicht. De samenstellers lieten toen ongehoord een ballonnetje op om op diverse punten een ruimere bezinning uit te lokken. Ongehoord, want tot op de dag van vandaag nochtans interessante stof in kennis gebracht. Intussen wordt de doorsnee-burger wel kwistig met niets oplossende schimpscheuten — als over zijn „acute coniferitis” e.d. — in zijn hemd gezet! Deze uitgesponnen aanloop leek ons van belang ten einde de eigenlijke intentie van deze tekst ruimer te kunnen kaderen. Immers, nog steeds wekt het verbazing een man-in-de-straat te ontmoeten die een glashelder natuurbehoudsstandpunt weet te vertolken. Ontegensprekelijk was dit vroeger nog meer het geval dan nu. Toen werden de woeste gronden in de alles overheersende roes naar vooruitgang vol enthousiasme over de schop gehaald. De enkele breeddenkers



Foto: F. Cuvelier

die verder durfden te zien dan de overdadige vruchten van het eerste gewin werden geksche- rend onder de categorie dorpsfilosofen gede- klasseerd. Anderen kenden ter wille van hun status een bredere uitstraling. Voor een van deze, tot op heden binnen het natuurbehoud onbekend gebleven 'anciens' willen we in deze tekst enige aandacht vragen: James Ensor.

DE MAN

Wie destijds aandachtig de lessen „esthetica” heeft bijgewoond kan zeker twee zaken over Ensor memoreren; niettegenstaande zijn Engels luidende naam was dit een Belg én hij schilderde met maskers getooid volk.

James Ensor werd te Oostende in april 1860 geboren als zoon van een Engelse, doch in Brussel geboren vader en een Vlaamse moeder. Slechts een beperkte poos van zijn leven (academie Brussel 1877-1880) heeft zich niet te Oostende afgespeeld. Als erkend meester stierf hij aldaar in november 1949 op 89-jarige leeftijd. Reeds op zijn zestiende getuigde hij van een bijzondere interesse voor de schilderkunst. Op hout of karton schilderde hij toen overwegend zee-, strand- en duintonelen; of de polder gezien vanaf een hoge duintop dicht bij het kerkje van Mariakerke. Op rijpere leeftijd zou hij zich echter

steeds diepgaander gaan toeleggen op zijn uiterst persoonlijke en wereldberoemd geworden iconografie zoals in een van zijn bekendste werken uit 1890: De Intrige. Vermelden we nog dat onlangs een tiental landschapsschilderijen van zijn hand te bezichtigen waren te Gent tijdens een overzichtstentoonstelling van de Belgische landschapsschilderkunst uit de periode 1830-1914.

EEN PEN ALS EEN LEERSNIJDERSMES

Toen wij kort geleden een uit 1944 daterende bundel gelegenheidstoespraken en -geschriften van Ensor onder ogen kregen werden we meteen gegrepen door diens menskritische attitude. Zijn onverbloemd sarcasme, zijn recht-voor-de-raapsheid of zijn ironiserend woordengedribbel (zoals in 'Interview') markeerden dit onomwonden.

Toch ging de kat voor ons pas goed aan het swingen toen we op enkele teksten stootten die ongemeen puur het natuurbehoudsstreven van Ensor vertolkten. Bijzonder imponerend zijn de betogen tot behoud van een ongeschonden duinenlandschap aan de Belgische kust. Er is de tekst „Les Dunes” en het gebalde „La Beauté menacée: Les Dunes”. Vooral in deze laatste aanklacht vinden we een goed voorbeeld om Ensor's engagement overtuigend genoeg te illustreren.

LA BEAUTE MENACEE: LES DUNES

Protestons! D'Ostende à Blankenberghe la virginité des dunes est menacée. Harcelons sans répit les profanateurs inexcusables. Aliborons triomphants. Bétisières mornes. Architectes boiteux. Flandrins ineptes. Terrassiers saugrenus et impudents. Beaux ruineurs de sites. Dunophobes fâcheux. Audacieux chardonophiles.

Pleurons les mamelons souillés, les croupes rebondies, faiscées de bois jaune, de légumes tuberculinesques, de choux prosaïques.

Pourquoi saccager, brancher, sapiner, aulner, hérissier, remuer, asperger, clôturer, masquer, rapetisser, arroser, fumer, embourgeoiser, détériorer, dépuceler, niveler, astiquer, enfécaler, empuanter les sites adorables commandant le respect.

Prenez exemple en Angleterre, architectes barbares, bûcherons effrénés, ravageurs sans foi ni loi.

Hélas! Le belge n'est guère sensible. Destructeur de sites, tortionnaire de plantes, tourmenteur d'animaux, casseur d'arbustes, vandale à tous crins.

Royaume des maussades et des ingénieurs des ponts et chaussées, la Belgique a perdu ses beautés, irrémédiablement.

J'en appelle aux artistes, seuls bons juges.

Protestons! Protestons! Protestons!

Jammer genoeg zijn deze teksten niet gedateerd. Naar Hasaerts (1973) begon hij vanaf 1884 zeer regelmatig te publiceren onder de vorm van kritieken of aanklachten, enz. (o.a. ook tegen vivisectie). Wat betreft de duinen lijdt het geen twijfel dat de toenemende eroderende recreatie-druk en de gang naar een „boulevard-kust” hem ernstig op de heupen hebben gewerkt.

Nog meer wekt het verbazing dat Ensor bekommering toonde voor het natuurpatrimonium langs de Ardeense rivieren zoals de Ourthe en Amblève. Uit „Un Cri d'Alarme” citeren we hiermee afsluitend zijn slotaline, een lammente- rende oproep die iedere natuurbehouder nog steeds warm op de tong ligt: „Il faut défendre sans retard les dernières et suprêmes beautés du



Foto: F. Cuvelier



Foto: Keon

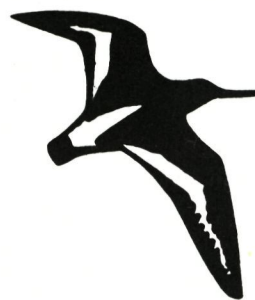
paysage belge; bientôt, la laideur étendra sur toutes choses son voile terne, et les jours de lumière fuiront tristement devant une nature veule et souillée, morte pour nos joies”.

Bibliografie

Ensor heeft zelf niet alleen geschreven, hij heeft ook tientallen pennen in beroering gebracht. Wie meer over hem wenst te vernemen hoeft slechts een greep te doen in de bijna 40 monografieën die intussen over hem werden gepubliceerd. Onlangs van de pers is het ambitieuze Ensor-boek verschenen bij het Mercator Fonds. Hierin staan de duinen-teksten integraal afgedrukt onder de rubriek „Ensor et L'environnement" (p. 464-465). Door ons werden de volgende werken geraadpleegd:

- Delevoy R.L. 1981. *Ensor*. Antwerpen. Mercator Fonds.
- Farmes J.D. 1976. *Ensor*. Amsterdam. Landshof Product. B.V.
- Haesaerts P. 1973. *James Ensor*. Brussel. Meddens.
- Het landschap in de Belgische kunst 1830 - 1914*. 1980. Gent 4 oktober - 14 december 1980. Catalogus. Inleiding R. Hoozee.
- Les écrits de James Ensor*. 1944. Met een voorwoord van H. Vandeputte. Brussel. Les éditions Lumière.

J. Desmet, Vijverhoflaan 11, 8200 Brugge.



Ornithologische Seizoenoverzichten in Vlaanderen

maart - april - mei 1981

Het verwerkend team van de Ornithologische Centrale is enigszins gewijzigd. Marc Reygaert en Jan Pollet verlieten ons. Wij danken hen oprecht voor het vele werk dat zij presteerden. Nieuwe medewerkers zijn: Luc Bekaert, Geert Claeys, Johan de Meyer, Dirk Roels en Katrien Vanhoutte.

Onze dank gaat naar alle waarnemers die ons geregeld hun interessantste gegevens toesturen, rechtstreeks of via de lokale ornithologische coördinatoren. Een bijzonder woord van dank dient gericht aan de heren H. Voet, W. Roggeman, P. Herroelen en R. Debruyne voor hun waardevolle opmerkingen bij het tot stand komen van dit overzicht.

Ter verduidelijking:

Indien bij een waarneming geen aantal is vermeld, gaat het steeds om 1 exemplaar, dit om niet nutteloos plaats te verliezen.

Verklaring der tekens:

v: vogel geringd

*: vondst van een vogel

De vermelde gegevens werden door ons niet op hun juistheid onderzocht.

De nummering en naamgeving van de vogels geschiedt volgens Becuwe en Oreel (1981), *Wielewaal* 47: 363-376

00020. Roodkeelduiker (*Gavia stellata*)

Laatste waarnemingen: 21/4 Oostende 1 ex. met stookolie (VW Oostende) 2/5 Nazareth 1 ex. in zomerkleed (ROH, ROJ), 24 en 25/5 Oelegem 1 ex. (DED, WA Voorkempen).

00120. Geoorde Fuut (*Podiceps nigricollis*)

Vroegste waarneming: 20/3 Blokkersdijk 2 ex. in zomerkleed (JSL, STC), daarna regelmatig aanwezig.

Broedgevallen: Blokkersdijk waarschijnlijk 1 broedpoging (MEP, VOH) mogelijk zelfs 2 (JSL, WN Linkeroever), Kalmthout 6 geslaagde, 7 jongen opgegroeid (MEP, VOH).

00720. Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)

De doortrek verliep in twee golven. Sporadische waarnemingen tot 15/3, daarna een eerste trek golf van 25 tot 29/3, een tweede trek golf vooral van 4 tot 19/4 en uitdienend tot begin mei met nog 4 waarnemingen na half mei. (fig.)

00980. Woudaapje (*Ixobrychus minutus*)

Vroegste datum: 2/5 Lier 1 ♂ (JSL, VW Lier). Van dan af regelmatig waargenomen, vooral in de Kempen.

01190. Kleine Zilverreiger (*Egretta garzetta*)

Van 19/5 tot 30/7 Ramskapelle-Dudzele, tot 3 ad (DST, BOL, DAP, SYP, DCH); vanaf eind/5 tot in het najaar Knokke-Zwin tot 3 ex. (BUG); 21 tot 28/5 Antwerpen-Oorden (BNL, LOJ, VGW); 24/5 Doel en 30/5 Kallo (MEP).

01220. Blauwe Reiger (*Ardea cinerea*)

Broedgevallen: Harelbeke kolonie (DUP), Bachte-Maria-Leerne minimum 120 (ROJ, ROH), Heusden (O.VI.) 5 (CAL, VLK, WJ Gent), Overmere 55 tal (DMD), Arendonk 5 (MEH).

Gegevens zijn nog onvolledig.

01240. Purperreiger (*Ardea purpurea*)

Eerste waarneming: 28/3 Burcht 2 ex. (VPU), daarna regelmatig waargenomen, in de periode van 7 tot 10/5: 8 waarnemingen.

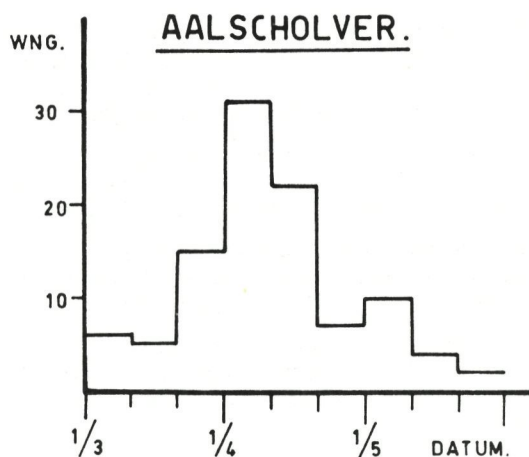
01340. Ooievaar (*Ciconia ciconia*)

De doortrek vond plaats van begin maart tot eind mei, maar vooral in de periode van 9 tot 13 mei met 13 waarnemingen.

Vroegste waarneming: 8/3 Leffinge en 8/3 Gistel hetzelfde (?) ex. (VW Oostende).



Blauwe Reigers (*Ardea cinerea*). Foto: J. van Vessem



01440. Lepelaar (*Platalea leucorodia*)

Eerste vogel op 15/3 Antwerpen-Oorderen (BNL) en 24/3 Oostende 3 ex. (VW Oostende). Talrijker in mei.

01530. Kleine Zwaan (*Cygnus columbianus*)

Laatste waarneming: 4/3 Diksmuide 5 ad 3 juv (DSK).

01540. Wilde Zwaan (*Cygnus cygnus*)

Broedgeval Antwerpen-Oorderen 2 pulli, waarvan 1 opgegroeid. Paartje is sedert een aantal jaren uit gevangenschap ontsnapt (BNL, VGW, VOH).

01570. Rietgans (*Anser fabalis*)

Laatste waarneming: 14/3 Knokke-Zwin 8 ex. (DST).

01590. Kolgans (*Anser albifrons*)

Laatste waarneming: 20/3 Assenede ca 250 ex. naar NO (BEL).

01610. Grauwe Gans (*Anser anser*)

Regelmatig waargenomen tot 18/4, daarna nog 4 aprilwaarnemingen. 18 meiwaarnemingen uit alle provincies.

01680. Rotgans (*Branta bernicla*)

Laatste waarneming: 17/5 Knokke-Zwin 1 eks. naar NO (DST). Abnormaal gegeven: 19/5 Grimbergen 1 ex. (LES) ontsnapt?

01710. Casarca (*Tadorna ferruginea*)

Van 15 tot 22/3 Neerijse 1 ex. (CLW, WA Leuven) en van 9 tot 14/4 zelfde plaats 1 ♀ (SOW, VVR, WJ Brussel Oost); 12/4 Blokkersdijk 1 paartje (VHW, VHF); 24/4 tot 3/5 Lier 1 ♀ (JSL, STC, RAP, VW Lier); 25/4 Knokke-Zwin 1 ♀ (DST).

01790. Smient (*Anas penelope*)

Regelmatig waargenomen tot 20/4. Nog 28 meiwaarnemingen. Daarna onregelmatiger tot begin juni.

01890. Pijlstaart (*Anas acuta*)

Regelmatig waargenomen tot 18/4, daarna nog 3 aprilwaarnemingen en 3 meiwaarnemingen, laatste 16/5 Oostende 1 ♂ (VW Oostende).

01910. Zomertaling (*Anas querquedula*)

Aankomst eerste week van maart: 1/3 Oostende 1 ♂ 2 ♀ (VW Oostende), 1/3 Nazareth 6 ♂ 6 ♀ (ROJ, ROH), 5/3 Merksplas 2 ♂ (PEJ). We ontvingen 189 waarnemingen. Enkel uit Essen en Lier werden in deze periode broedgevallen gemeld (RSM, VW Lier). In Lokeren 2 mogelijke broedgevallen (SMI, BMG, VRA, DUJ).

01960. Krooneend (*Netta rufina*)

Enige meiwaarnemingen: 17 en 23/5 Kalmthout 1 ♂ MEF (BLG, MEP, VOH).

02040. Toppereend (*Aythya marila*)

Regelmatig tot 20/4, daarna nog 3 waarnemingen, laatste 15/4 tot 11/5 Snaaskerke 1 ♀ (VW Oostende).

02120. IJseend (*Clangula hyemalis*)

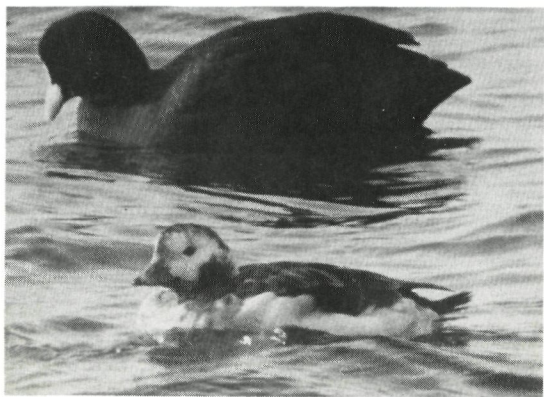
Nog 4 waarnemingen: 1/3 Arendonk 1 ♂ (DEL) en Roksem (WA Brugge); 15/3 Antwerpen-Zandvliet 1 ♀ (VGW) en Woumen 1 juv ♂ (DSK, DBR, DSP).

02130. Zwarte Zeeëend. (*Melanitta nigra*)

Slechts drie meiwaarnemingen ontvangen: 7/5 Nieuwpoort 1 ex. in volle zee (DUP), 8/5 De Panne 800 ex. (OG De Panne), 10/5 Nieuwpoort 8 ex. trekkend (ZW Nieuwpoort).

02180. Brilduiker (*Bucephala clangula*)

Regelmatig tot 19/4, daarna nog 2 aprilwaarnemingen en 5 meiwaarnemingen, laatste 12 en 13/5 Blokkersdijk 1 ♀ (JSL).



Meerkoet (*Fullca atra*) en IJseend (*Clangula hyemalis*)
Foto: J. de Ridder

02200. Nonnetje (*Mergus albellus*)

Waarnemingen tot 15/3, daarna nog 3. laatste: 29/3 Antwerpen-Oorderen 1 ♂ (MAR-VLI).

02210. Middelste Zaagbek (*Mergus serrator*)

Regelmatig tot 20/4, daarna nog doortrek aan de kust tot eind april. In mei: Knokke-Zwin 1 ♀ overzomert (BUG, MAR, DST), 14 en 15/5 Zeebrugge 2 ♀♀ (DST).

02230. Grote Zaagbek (*Mergus merganser*)

Regelmatig waargenomen tot 7/3, daarna minder tot eind maart. 4 aprilwaarnemingen, laatste 18/4 Blokkersdijk 2 ♀♀ (WN Linkeroever).

02310. Wespendif (*Pernis apivorus*)

Doortrekpiek tussen 10 en 16/5. 1 waarneming einde maart en 3 aprilwaarnemingen nl. 9-12 en 22/4 lijken ons erg vroeg.

02380. Zwarte Wouw (*Milvus migrans*)

Vroegste datum: 14/3 Bazel (VHW, VHF, BRW, ROI, TMT, DBM). Meer waarnemingen vanaf 28/3. Geen opvallende doortrekpieken, wel meer gegevens in de derde dekade van mei.

In Bazel werd er weer nestbouw vastgesteld (VHW, VHF, BRW, ROI, TMT, DBM).

02390. Rode Wouw (*Milvus milvus*)

Voornaamste doortrekpiek tussen 8 en 17/3 met alleen op 8/3 al 10 waarnemingen. Nog 20 april- en 12 meiwaarnemingen ontvangen.

02630. Grauwe Kiekendief (*Circus pygargus*)

25/3 Retie 1 ♀ (VGL), 6 april- en 3 meiwaarnemingen. Eerste waarneming van een ♂: 9/4 Boekhoute (DSI).

03010. Visarend (*Pandion halliaëtus*)

Doortrek in 2 pieken: de eerste van 5 tot 19/4 en een tweede van 8 tot 20/5 telkens 11 waarnemingen. Waarnemingen uit alle provincies.

03090. Smelleken. (*Falco columbarius*)

Aanwezig tot half maart, daarna progressief minder. Nog 6 meiwaarnemingen: 1/5 Oostende 1 ex. naar NO (VW Oostende) en Kalmthout Nieuwmoer 1 ♀ (BJN Antwerpen), 9/5 Knokke-Zwin (DST, BOL, SYP, VPP),

10/5 Oostende 1 ♂ + 1 ex. (VW Oostende), 31/5 Brecht 1 ♂ (SID) en Kalmthout Nieuwmoer (SID, BJN Antwerpen).

03100. Boomvalk (*Falco subbuteo*)

Vroegste waarneming: 6/4 Zomergem 2 ex. (SWE), vanaf 13/4 meer algemeen.

03200. Slechtvalk (*Falco peregrinus*)

15/3 De Panne (OG De Panne). 21/4 Wilrijk (MIC). Doortrek verloopt normaal tot ver in mei.

03700. Kwartel (*Coturnix coturnix*)

Eerste datum: 10/5 Meeuwen (GEA). Algemeen vanaf eind mei. De waarneming van 29/3 is uitzonderlijk vroeg voor een wilde vogel.

04330. Kraanvogel (*Grus grus*)

Doortrek van begin maart tot half april (13 waarnemingen), zonder duidelijke piekperiode. Geen waarnemingen uit West-Vlaanderen.

04690. Kleine Plevier (*Charadrius dublus*)

Eerste waarnemingen op 21/3 St.-Agatha-Rode 1 ex. en Nethen 3 ex. (CLW), 21/3 Zwijnaarde (DSI). Van dan af ook op andere plaatsen.

04700. Bontbekplevier (*Charadrius hiaticula*)

Doortrek van de tweede dekade van maart tot in juni. Geen waarnemingen uit Brabant en Limburg. In mei-juni 1 geslaagd broedgeval te Doel. Drie jongen opgegroeid (BLG, DRF, MEP).

04770. Strandplevier (*Charadrius alexandrinus*)

Eerste waarneming: 20/3 Doel 1 ♀ (STC). Waarnemingen enkel uit West- en Oost-Vlaanderen en Antwerpen.

04850. Goudplevier (*Pluvialis apricaria*)

De grootste aantallen werden genoteerd in de eerste decade van april: 4 en 8/4 Oostende 1000 en 1100 ex. (VW Oostende), 5/4 Noordschote 2500 ex. (DSK-VHJ).

04860. Zilverplevier (*Pluvialis squatarola*)

Waarnemingen zeer ver in het binnenland: 31/3 Merksplas (LEJ) en 24/5 Meeuwen (GEA, HEL, HML).

04550. Steltkluut. (*Himantopus himantopus*)

Verscheidene doortrekkers. 16 waarnemingen ontvangen met als eerste vogel 9/4 Zevergem 1 ♂ (ROD, VVR).

04960. Kanoetstrandloper (*Calidris canutus*)

Doortrek vanaf eind april, 27/4 Oostende 1 ex. naar NO (VW Oostende), tot eind mei, 29/5 Blokkersdijk 2 ex. (DNL).

04970. Drieteenstrandloper (*Calidris alba*)

Wintergast tot begin mei met een laatste waarneming op 15/5. Nazareth 2 ex. (ROJ, ROH). Enkel op deze plaats werd deze soort in het binnenland waargenomen.

05010. Kleine Strandloper (*Calidris minuta*)

Doortrek van half maart tot half april. Nog sporadisch in mei. (fig.)

05020. Temmincks Strandloper (*Calidris temminckii*)

1 april- en 4 meiwaarnemingen en dit in de periode half april tot half mei: 13/4 Oostende 4 ex. (VW Oostende);



Kanoetstrandloper (*Calidris canutus*)

Foto: J. de Ridder

7/5 Doel 7 ex. (VIJ); 16/5 Oostende 3 ex. (VW Oostende) en Ettelgem 3 ex. (POM, POR); 20/5 Snaaskerke 1 ex. (VW Oostende).

05090. Krombekstrandloper (*Calidris ferruginea*)

5 meiwaarnemingen gaande van 5/5 Nazareth 2 ex. (ROJ, ROH) tot 25/5 Dudzele (DST).

05100. Paarse Strandloper (*Calidris maritima*)

Laatste ontvangen wintergasten: 4/4 Oostende 217 ex. op hoogwatervluchtplaats (VW Oostende). Daarna nog 2 late meiwaarnemingen: 15 en 16/5 Zeebrugge resp. 23 en 15 ex. (DST).

05180. Bokje (*Lymnocyptes minimus*)

Regelmatig waargenomen tot eind april, nog 1 meiwaarneming: 9/5 Snaaskerke (VW Oostende).

05340. Rosse Grutto (*Limosa lapponica*)

Doortrek vanaf 28/3 Oostende 2 ex. naar NO (VW Oostende) tot 30/5 Knokke-Zwin 3 ex. (OUH, GEV). Opvallende trek op 26-27/4 te Oostende 293 ex. naar NO (VW Oostende).

05380. Regenwulp (*Numenius phaeopus*)

Doortrek vanaf eind maart, 25/3 Machelen (Oost-VI.) (VVJ) tot half mei, 11-12/5 Oostende nachttrek (VSP). Grote slaapplek te Kalmthout van 3300 ex. op 30/4 (BNL-VGW).

05450. Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*)

Doortrek vanaf eind maart, 29/3 Doel (STC) en dit tot begin mei 3/5 Nazareth ca 12 ex. (ROJ, ROH).

05480. Groenpootruiter (*Tringa nebularia*)

Doortrek vanaf eind maart, 20/3 Nazareth 12 ex. naar N (ROJ, ROH) tot eind mei, 28/5 Mechelen (SOD, DBJ). Enkele vroege doortrekkers: 1-4 en 5/3 Drongen (VBF). (fig.)

05540. Bosruiter (*Tringa glareola*)

Doortrekker vanaf 7/4 Machelen (Oost.-VI.) (VVJ) met vroege waarneming 27/3 Drongen (VBF).

05670. Kleine Jager (*Stercorarius parasiticus*)

Enige waarneming op 26/3 Oostende 1 ex. naar NO (VW Oostende).

05750. Zwartkopmeeuw (*Larus melanocephalus*)

Vanaf 20/3 regelmatig waargenomen met verschillende aantallen te Knokke-Zwin. Ook waargenomen te Blokkersdijk (STC), Kalmthout (DRF), Zeebrugge (VMH), Hoeke (DST), Oostende en Bredene (VW Oostende).

05780. Dwergmeeuw (*Larus minutus*)

Doortrek vanaf begin april, 2/4 Oostende (VW Oostende). Vroege trekker: 19/3 Oostende 1 ad naar ZW (VW Oostende).

05990. Grote Burgemeester (*Larus hyperboreus*)

8/3 Oostende 1 subad. (VW Oostende); 6/4 Kallo (VVP, NUL); 13/4 Oostende 1 subad. (VW Oostende) en 2/5 Blankenberge 1 derdejaars (SNC).

06020. Drieteenmeeuw (*Rissa tridactyla*)

30/4 Oostende 1 juv (VW Oostende).

06110. Grote Stern (*Sterna sandvicensis*)

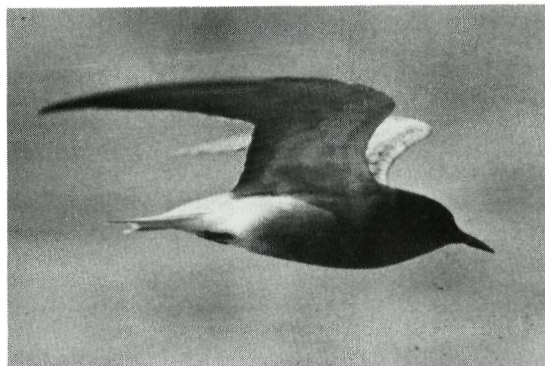
Eerste doortrekkers vanaf 28/3 De Panne (OG De Panne) evenals Nieuwpoort 2 ex. (ZW Nieuwpoort), Oostende 8 ex. (VW Oostende) en Blankenberge 1 ex. naar NO (VBU).

06150. Visdief (*Sterna hirundo*)

Eerste zomervogel: 5/4 Knokke-Zwin (BUG) evenals Nazareth 2 ex. (ROJ, ROH) en Oostduinkerke (TAK). Algemener vanaf begin mei.

06270. Zwarte Stern (*Chlidonias niger*)

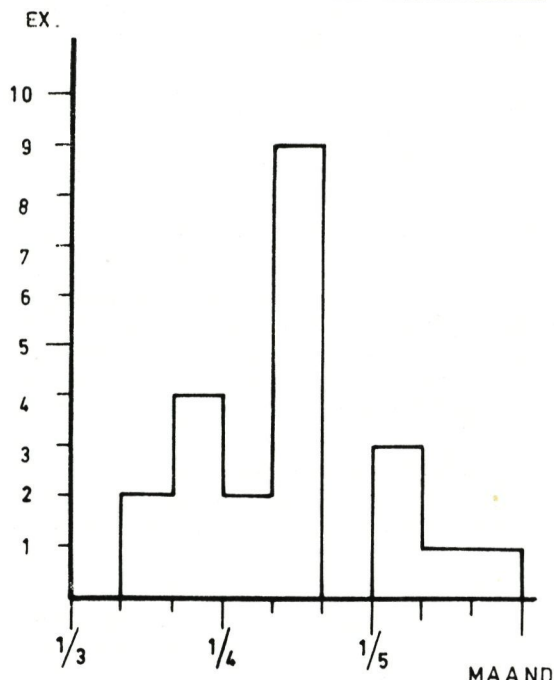
Vanaf 10/4 Oostende 4 ex. naar NO (VW Oostende) reeds op verschillende plaatsen waargenomen. Alge-



Zwarte Stern (*Chlidonias niger*)

Foto: M. Sloodmaekers

KLEINE STRANDLOPER



mene doortrekker vanaf 18/4. Vroege waarnemingen: 29/3 De Panne (OG De Panne) en 5/4 Nazareth (ROJ, ROH).

06340. Zeekoet (*Uria aalge*)

4 maartwaarnemingen waarvan 3 aan de kust en 1 in het binnenland nl. 1 aprilgegeven: 4/3 Nazareth 1 ex. (ROJ, ROH).

06870. Tortel (*Streptopella turtur*)

Eerste zomervogels: 12/4 Kasterlee (SMM), 15/4 Oostende 2 ex. (VW Oostende), 18/4 Hingene (TRE). Algemeen aanwezig vanaf eind april.

07240. Koekoek (*Cuculus canorus*)

Eerste zomervogel op 28/3 Drongen (VBF) en Deinze (POJ). Algemeen vanaf 10/4. De waarneming van 12/3 lijkt erg vroeg.

07680. Velduil (*Asio flammeus*)

4 april- en 4 meigegevens met als laatste datum: 31/5 Zevergem (POJ-VNB).

07780. Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*)

Eerste vogel op de broedgebieden: 16/5 Kruibeke (VPU) en Mol-Postel (DEL); 18/5 Moerbeke-Waas 2 ♂♂ (DSO, BEL).

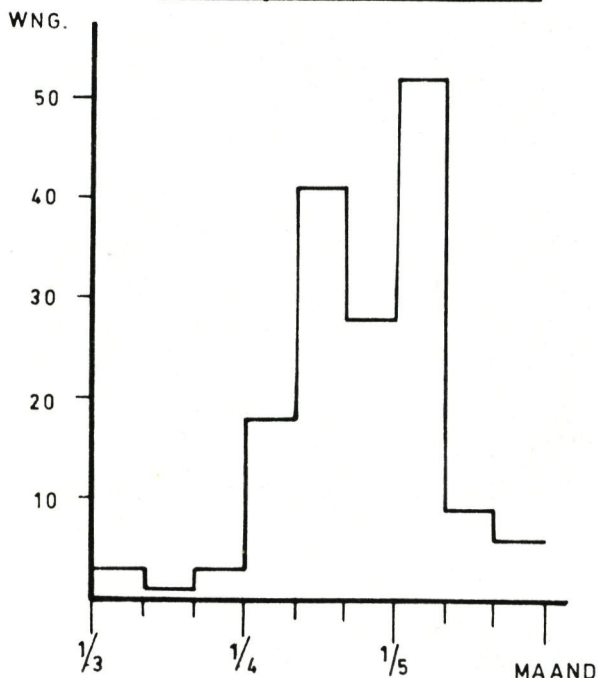
07950. Gierzwaluw (*Apus apus*)

Eerste zomervogels: 7 en 8/4 Watermaal-Bosvoorde (SOD), 7/4 Welle (COG). Algemeen vanaf begin mei. Opvallende trek op 7/5 met aan de kust 130 ex. per min. (BUG).

08460. Hop (*Upupa epops*)

Zeer vroege trekker op 9/3 Knokke-Zwin (DST, BOL, KRJ). Andere trekkers vanaf 7/5 Koksijde (GAJ).

GROENPOOTRUITER



08480. Draaihals (*Jynx torquilla*)

Doortrek vanaf 8/4 Wezembeek-Oppem (DBJ) en Lokeren (SMI, BMG, VRA, DUJ) tot 18/5 Schilde (WA Voorkempen).

09780. Strandleeuwerik (*Eremophila alpestris*)

Laatste wintergasten op 24 en 27/4 Knokke-Zwin 5 en 3 ex. (DST)

09810. Oeverzwaluw (*Riparia riparia*)

Eerste vogels op 9 en 11/3 Mol-Postel (VGL, VGV, DEL) en 14/3 Mol (VWM). Vanaf 22/3 regelmatig en vanaf 10/4 algemeen aanwezig.

09920. Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*)

Eerste vogels op 9/3 Baarle-Drongen 2 ex. (VNB) en Bachte-Maria-Lerne (ROJ, ROH), 14/3 Oorderen (VOH), 15/3 Reninge (VHV) en Houtvenne (SSL). Algemeen vanaf 25/4.

10010. Huiszwaluw (*Delichon urbica*)

Eerste zomervogels: 21/3 Mol-Postel (DEL), 28/3 Deinze (ROJ, ROH) en 30/3 Oostende 2 ex. naar Z (VW Oostende). Algemeen vanaf 15/4.

10050. Duinpieper (*Anthus campestris*)

Eerste vogels op 11/4 Duinbergen 2 ex. (SEL), 24/4 Helchteren (GEA) en 30/4 Knokke-Zwin 2 ex. (DST). Nog 8 meiwaarnemingen.

10090. Boompieper (*Anthus trivialis*)

Eerste zomervogels: 9 en 10/3 Waasmunster 1 zangpost (FOJ, VKB, TMT, en 11/3 te Haasdonk, Bazel en Kruibeke telkens 1 zangpost (TMT, ROI). Algemeen vanaf begin april.

10140. Waterpieper (*Anthus spinoletta*)

Laatste ex. waargenomen op 16/4 Vilvoorde (LES) en 25/4 Emblem (VW Lier).

10170. Gele Kwikstaart (*Motacilla flava flava*)

Eerste zomervogels: 21/3 Arendonk (DEL), 24/3 Kasterlee (PLW, PAT), 25/3 Testelt (RDV). Algemeen aanwezig vanaf 5/4.

10200 b. Rouwkwikstaart (*Motacilla alba yarrellii*)

13 maart-, 9 april-, en 2 meiwaarnemingen allen in de kuststreek met op 8/3 Knokke-Zwin 3 ex. (DST).

11040. Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*)

Eerste zomervogels: 5/4 Koksijde (GAJ), 6/4 Antwerpen-Linkeroever, 8/4 Hulshout (WUS, JAS, SSL, DEG). Algemeen vanaf 10/4.

11060 a. Witgesterde Blauwborst (*Luscinia svecica cyaneculla*)

Eerste zomervogels: 11 en 14/3 Hoboken 12 en 1 zangpost (STC, JSL), 14/3 Hemiksem (ROI). Algemeen vanaf 20/3.

11210. Zwarte Roodstaart (*Phoenicurus ochruros*)

Eerste zomervogels: 9/3 Arendonk 1 zangpost (DEL), 12/3 Mechelen (CAE) en Vilvoorde (DEJ, APD), 13/3 Munsterbilzen (WA Zuid Limburg) en Assenede (BEL). Algemeen vanaf 20/3.

11220. Gekraagde Roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*)

Eerste zomervogels: 19/3 Retie (VGL), 22/3 Weelde (DEL, VGL, VGV) en Arendonk 1 ♂ (DEL). Vanaf begin april algemener.

11370. Paapje (*Saxicola rubetra*)

Enkele zeer vroege waarnemingen: 14/3 Zulte (PAW), 15 en 22/3 Wielsbeke 1 ♀ (PAW). Eerste zomervogels: 9/4 Zwijndrecht 1 ♂ (VVP-OED), 11/4 Testelt 1 ♂ (RDV). Algemeen vanaf begin mei. De waarnemingen van 14/3 - 15 en 22/3 lijken zeer vroeg.

11390. Roodborsttapuit (*Saxicola torquata*)

Algemeen aanwezig vanaf 10/3.

11460. Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)

Eerste doortrekkers en/of zomervogels: 23/3 Oostende (VW Oostende), 25/3 Koksijde (GAJ) en Kasterlee 3 ex. (PLW, PAT). Algemener vanaf half april.

11860. Bepijlster (*Turdus torquatus*)

Opvallend veel doortrekkende vogels. Eerste trekkers: 17/3 Aarschot 1 ♀ (RDV), 25/3 Koksijde 1 ♂ (GAJ), 3/4 Koksijde (DEA) en Assenede 1 ♂ (BEL). De doortrek bereikte een max. eind april, begin mei om reeds op 12/5 Knokke-Zwin 1 ♀ (DST, BOL) de laatste vogel te zien.

11980. Kramsvogel (*Turdus pilaris*)

Reeds broedvogel te Bazel, Wuustwezel, Mol, Rupelmonde en Testelt. Gewone broedvogel in de Jeker- en Demervallei.

12010. Koperwiek (*Turdus iliacus*)

Laatste wintergasten: 6/5 Waregem (PAW) 1 tot 7/5 De

Panne (OG De Panne) en 14/5 Mol-Postel 1 ex. roepend (DRD).

12360. Sprinkhaanrietzanger (*Locustella naevia*)

Eerste zomervogels: v 31/3 Niel 1 ex. geringd (VWG), 7/4 Blokkersdijk (VPU), 11/4 Meerdonk (GRP, VKB, FOJ) en Zonhoven 3 ex. (MIN, MEH, MML). Algemeen aanwezig vanaf 15/4.

12380. Snor (*Locustella luscinioides*)

Slechts van 7 plaatsen waarnemingen ontvangen. Eerste zang: 29/3 Oostende (VW Oostende).

12430. Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Eerste zomervogels: 28/3 Stuivekenskerke 9 zangposten (DSK), 31/3 Mechelen 4 zangposten (DEJ-DBS). Vanaf 15/4 algemeen aanwezig.

12500. Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*)

Vanaf begin mei op meerdere plaatsen te horen. 3/5 Bornem 1 ex. (DHH) en 5/5 Oostakker 1 ex. (DAF) en Waasmunster 1 ex. (FOJ). De 6 aprilwaarnemingen zijn te homologeren.

12510. Kleine Karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*)

Eerste zomervogels: 16/4 Hemiksem (ROI) en 20/4 Hingene (DHH). De waarneming van 9/4 lijkt erg vroeg.

12530. Grote Karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*)

1 aprilwaarneming: 19/4 Lier (VW Lier). Tweede vogel op 12/5 Mol-Postel (DEL, DRD), 13 en 14/5 Lier (VW Lier - JSL-RAP) en 14/5 Snaaskerke (VW Oostende). Slechts van 10 plaatsen waarnemingen ontvangen.

12590. Spotvogel (*Hippolais icterina*)

Eerste vogels: 2/5 Moortsele (REM), 7/5 Nazareth (VRR) en Asse 1 ex. geringd (Stat. Terlinden). Algemeen vanaf 10/5.

12740. Braamsluiper (*Sylvia curruca*)

Eerste zomervogels: 7/4 Mortsel (JSL) en Mol-Postel 2 zangposten (DRD), 9/4 Den Haan (VW Oostende). Algemeen aanwezig vanaf 15/4.

12750. Grasmus (*Sylvia communis*)

Eerste vogels: 10/4 Hingene (DHH), 11/4 Mortsel (JSL) en Kluizen (VSP-SAL). Vanaf 20/4 algemener.

12760. Tuinfluiter (*Sylvia borin*)

Eerste zomervogels: 8/4 Mortsel enkel gehoord (JSL), 11/4 Eeklo (VGI) en 12/4 Waasmunster (VKB, FOJ). Vanaf 20/4 algemeen aanwezig.

12770. Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

Algemeen aanwezig vanaf 20/3.

13080. Fluiter (*Phylloscopus sibilatrix*)

Eerste zomervogels en/of doortrekkers: 19/4 Eeklo 2 zangposten (CRJ) en Hever (SOD), 20/4 Mol-Postel (LAJ, DKN) en Leuven (MAR). De waarnemingen nemen toe begin mei.

13110. Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*)

Algemeen aanwezig vanaf 10/3.

13120. Fitis (*Phylloscopus trochilus*)

Eerste zomervogels: 9/3 Hallaar 1 zangpost (JAS), 12/3



Braamsluiper (*Sylvia curruca*)

Foto: P. Munsterman

Oostende 1 zangpost (VW Oostende) en 13/3 Bornem (DHH). Algemeen van 20/3.

13350. Grauwe Vliegenvanger (*Muscicapa striata*)
Vroege waarnemingen: 30/3 Rumst (SNC), 4/4 Antwerpen-Linkeroever (JSL) en 12/4 Lichtaart 3 ex. (RAP). Eerste zomervogels: 20/4 Mortsel (JSL), 24/4 Den Haan 2 ex. (VW Oostende) en 1/5 Turnhout (PLW). Algemeen vanaf 10/5. De waarnemingen van 30/3 - 4/4 en 12/4 lijken bijzonder vroeg.

13490. Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*)
Eerste zomervogels en/of doortrekkers: 12/4 Assenede (VSP-SAL) en Roksem (VW Oostende), 16/4 Snellegem 1 ♂ (POM, VKC). Vanaf eind april algemeen waargenomen. Ook dit jaar verscheidene broedgevallen.

13640. Baardmannetje (*Panurus biarmicus*)
Broedgeval te Stuivekenskerke (DSK, DBR, MKM).

15080. Wielewaal (*Oriolus oriolus*)
Vroege waarneming: 8/4 Koksijde 1 zangpost (GAJ). Eerste zomervogels: 19/4 Hallaar 1 ♂ (SSL), 24/4 Kalmthout 1 ♂ (VGR, CPM) en 27/4 Turnhout (ELJ). Algemeen waargenomen vanaf 5/5.

15150. Grauwe Klauwier. (*Lanius collurio*)
Enkel van 9 plaatsen waarnemingen ontvangen, met als eerste waarneming: 9/5 Hamont 3 ♂♂ (VGH).

15630. Roek (*Corvus frugilegus*)
Laatste waarneming buiten de broedgebieden: 15/3 Mechelen ca 40 ex. naar NO (VBW) en 3/4 Lozere ca 15 ex. (ROJ, ROH).

15670. b. Bonte Kraai. (*Corvus corone cornix*)
Laatste wintergasten: 15/4 Oostende (VW Oostende) en 10/5 Sinaai (VPU).

16380. Keep (*Fringilla montifringilla*)
Laatste wintergasten: 5/5 Knokke-Zwin (DST) en 30/5 Eeklo 1 ♀ (VBL). Een groep van 20 ex. op 15/5 Machelen (Oost-VI.) is meer dan uitzonderlijk (VVJ).

16400. Europese Kanarie (*Serinus serinus*)
Eerste broedvogels: 13/3 Halle 1 ♂ (DAM), 22/3 Turnhout (BRJ) en 25/3 Bornem (DHH, MEF). Regelmatig waarneembaar vanaf begin april maar zeker niet algemeen.

16540. Sijs (*Carduelis spinus*)
Laatste wintergasten: 17/4 De Panne (OUH) en 22/4

Zutendaal (WA Zuid Limburg). Late waarnemingen: 13/5 Knokke-Zwin 1♂ (DST) en 23/5 Den Haan 1♂ geringd (VW Oostende).

16620. Frater (*Carduelis flavirostris*)

Nog 3 waarnemingen: 1/3 Oostende 15 ex. (VW Oostende), 13/3 Kallo 6 ex. (JSL) en 18/3 Doel 8 ex. (JSL).

18470. IJsgors (*Calcarius lapponicus*)

2 waarnemingen: 8/5 Oostende 1♂ in prachtkleed (VW Oostende) en 12/5 Burcht (AUL).

18660. Ortolaan (*Emberiza hortulana*)

Slechts van 9 plaatsen waarnemingen ontvangen met als vroegste waarneming: 11/4 Mortsel 1♂ (JSL) en 25/4 Kasterlee (VMR, ESG).

Afkorting van waarnemers welke in de tekst vermeld zijn.

APD Appels D.; AUL Audenaerde L.; BEL Bekaert L.; BLG Bulteel G.; BMG Braem G.; BNL Benoy L.; BOL Bogaert F.; BRJ Brijs J.; BRW Braem W.; BUG Burggraave G.; CAE Callebout E.; CAL Caekebeke L.; CLW Claes W.; COG Coene G.; CPM Coppens M.; CRJ Corne J.; DAF Daeneynt F.; DAM Dehaen M.; DAP Dousselaere P.; DBJ De Boe J.; DBM De Bock M.; DBR Debruyne R.; DBS De Bruyne H.; DCH De Schuyter H.; DEA Demarey A.; DED Demey D.; DEG Daems G.; DEJ Dewyspelaere J.; DEL Deckx L.; DHH D'Hertefelt H.; DKN Dekoning A.; DMD De Mesel D.; DNL Denijs L.; DRD Draulans D.; DRF De Ridder J.; DSI De Somer F.; DSK Devos K.; DSO Desmet R.; DSP De Sutter P.; DST De Schuyter T.; DUJ De Beule J.; DUP

Dumortier P.; ELJ Elsermans J.; ESG Elsermans G.; FOJ Fontein J.; GAJ Gaytant J.; GEA Geuens A.; GEV Geers V.; GRP Greeve P.; HEL Hermans L.; HML Hermans L.; JAS Jansens S.; JSL Janssen L.; KRJ Kreps J.P.; LAJ Lauwers J.; LEJ Leestmans J.; LES Lerner S.; LOJ Loy J.; MAR Maes R.; MEF Meeus F.; MEH Meeus H.; MEP Maes P.; MIC Michiels, MIN Michiels N.; MKM Maekelberghe M.; MML Meeus M.L.; NUL Nuyens L.; OED Oellibrandt D.; OUH Outtier H.; PAT Paulussen T.; PAW Packet W.; PEJ Pottier R.; PLW Paulussen W.; POJ Pollet J.; POM Pottier M.; POR Pelckmans J.; RAP Raes P.; REM Reygaert M.; ROD Roels D.; ROH Royeaerd H.; ROI Robinet F.; ROJ Royeaerd J.; RSM Raes M.; SAL Sagaert L.; SEL Stevens L.; SID Symens D.; SMI Smessaert P.; SMM Smets M.; SNC Snyers C.; SOD Sonck D.; SOW Sonck W.; SSL Smets L.; STC Steeman C.; SWE Sierens W.; SYP Sijs P.; TAK Tack K.; TMT Temmerman T.; TRE Troch E.; VBF Van den Bossche F.; VBL Van Bastelaere G.; VBU Van den Bulcke P.; VBW Van den Bossche W.; VGI Van Ghyseghe A.; VGL Van Gils L.; VGR Vergaelen R.; VGV Van Gorp V.; VGW Van Ginhoven W.; VHF Van Hoeyweghen F.; VHJ Van Hertem J.; VHV Vanhove A.; VHW Van Hoeyweghen W.; VIJ Van Impe J.; VKB Verberckmoes B.; VKC Verbeke C.; VLI Van Linden I.; VLK Van Laeken K.; VMH Van Gompel J.; VMR Vermeyen R.; VNB Van Nimmen B.; VOH Voet H.; VPP Van Laake P.; VPU Van De Perre L.; VRA Verstraeten A.; VRR Van Rompaey R.; VSP Van Sanden P.; VVJ Van De Ven J.; VVP Van De Vijver P.; VVR Van De Vorst R.; VWG Van De Weyer G.; VWM Verwaest M.; WUS Wuyts S.; BJN Antwerpen; O.G. De Panne; RDV Ringgroep Demervalle; Stat. Terlinden; VGH Vogelvrienden Hamont; VW Lier; VW Oostende; WA Brugge; WA Leuven; WA Voorkempen; WA Zuid Limburg; WJ Brussel Oost; WJ Gent; WN Linkeroever; ZW Nieuwpoort.

De volledige lijst der medewerkers zal verschijnen bij het seizoenoverzicht september - oktober - november.

V. Geers, P. van Sanden, L. Sagaert, H. Outtier, *Ornithologische Centrale, Frank Baurstraat 49, B-9000 Gent, (091/22.34.13).*

Boekbespreking

Bub H., 1981. Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel, 2. Teil Stelzen, Pleper und Würger. Die Neue Brehm-Bücherei. Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen Verlag.

Dit is het tweede deeltje van een geplande reeks over kenmerken en rui van zangvogels, waarvan het eerste vroeger reeds werd besproken (*Wielewaal* 47: 312, 1981). Ditmaal komen aan de beurt: Gele, Citroen-, Grote Gele en Witte Kwikstaart; Grote, Duin-, Boom-, Indische Boom-, Petschora-, Gras-, Roodkeel- en Waterpieper; Grauwe, Masker- en Roodkopklauwier, Klapekster en Kleine Klapekster.

De beschouwingen en opmerkingen van algemene aard uit vorige bespreking gelden ook hier. Wel is nu één kleurafbeelding met de koppen van de ondersoorten van de Gele Kwikstaart voor-

handen. Alle andere afbeeldingen zijn nog zwart-wit. Ook werd een schuchter begin gemaakt om sommige data in tabelvorm te presenteren.

Tot mijn verbazing worden mij p. 67 meer dan 300 vleugellengte-maten van de Boompleper in de schoenen geschoven, terwijl ik nooit dergelijke maten heb gepubliceerd! Na de foutieve overname van de interpretatie van vleugelmaten van de Veldleeuwerik, waarop ik reeds in de eerste bespreking heb gewezen, begint men zich wel vragen te stellen over de zorg waarmede in deze boekjes literatuurgegevens worden verwerkt.

De vele details over bij ons zeldzame soorten, vooral van piepers, zijn ongetwijfeld vooral nuttig voor ringers.

Dr. J. Spaepen, 11 april 1982

AANWIJZINGEN VOOR DE AUTEURS

Het maandblad „De Wielewaal” publiceert in principe alle artikels waarvan de inhoud strookt met de doelstelling van de Vereniging De Wielewaal: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels. De redactie behoudt zich nochtans het recht voor te beslissen welke artikels of bijdragen worden geplaatst.

Kopij moet in drievoud in machineschrift worden ingeleverd bij de hoofdredacteur. Uiterlijk twee maanden na het insturen van de kopij ontvangt de auteur bericht of zijn artikel al dan niet zal worden opgenomen. Eventueel kan de auteur gevraagd worden wenselijke veranderingen aan te brengen.

De auteurs zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikels.

Elk artikel wordt gevolgd door het volledig adres van de auteur(s).

De redactie dringt er op aan om artikels en belangrijke bijdragen te doen volgen door een samenvatting in de Nederlandse, Franse en Engelse taal. Op verzoek van de auteur zal de „résumé” en „summary” door de redactie worden opgesteld.

In het maandblad wordt de voorkeurspelling toegepast. Nederlandse vogelnamen beginnen steeds met een hoofdletter (bv. Witte Kwikstaart). Groepsnamen (bv. steltlopers) beginnen niet met een hoofdletter. Dezelfde schrijfwijze geldt voor namen van planten, insecten, enz... De eerste vermelding in een tekst van een soort wordt steeds gevolgd door de Latijnse geslachts- en soortnaam, onderstreept en door haakjes omgeven.

In datumvermeldingen dienen de namen van de maanden bij voorkeur voluit geschreven. Het gebruik van afkortingen dient vermeden te worden.

Referenties in de tekst worden aldus vermeld: (Segers 1948) en verwijzen naar een alfabetisch gerangschikte bibliografie. Deze bibliografie wordt als volgt opgesteld:

- voor een artikel: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. *Naam van het tijdschrift*, jaargang: eerste pagina van het artikel - laatste pagina.
bv. Grootaers, F., 1958. Glanskop (*Parus palustris*) en Matkop (*Parus atricapillus*). *Wielewaal* 24: 1 - 16.
- voor een boek: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. *Volledige titel*. Stad van uitgave, naam van de uitgever.
bv. Segers, F., 1948. *Broedvogels in de Kempen*. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel.

Als er meerdere auteurs zijn worden deze aldus vermeld: Segers, F., F. Grootaers. In de bibliografie worden slechts die titels vermeld waarnaar in de tekst wordt verwezen. Alle literatuuraanhalingen moeten bij hun oorspronkelijke bron gecontroleerd worden.

Indien overnames uit plaatselijke bladen van Wielewaal-afdelingen overwogen worden zal hierover eerst met de auteur worden overlegd.

Ter illustratie van bijdragen kunnen in aanmerking komen: zwart-wit- en kleurfoto's, diapositieven, zwart-wit-tekeningen. Grafieken, tabellen en kaarten dienen met zwarte inkt op wit papier getekend.

Aan de auteur van een artikel (of aan één van hen indien er meerdere zijn) zullen 5 exemplaren van het maandblad worden verzonden. Meer exemplaren (tot maximum 30) kunnen bekomen worden, indien de hoofdredacteur hierom verzocht wordt bij het inzenden van het artikel.

De hoofdredacteur zal graag eventuele bijkomende inlichtingen of adviezen verstrekken aan mogelijke auteurs.

DE WIELEWAAL

JAARGANG 48 - MEI 1982

J. VAN GOMPEL. Eerste waarneming in België van een levende Kortsnavelzeekoet (<i>Uria lomvia</i>).	169
L. JANSSENS, T. BACKELJAU, S. BANDE, P. BROSENS, M. DE MEYER, R. HERMANS, R. PROESMANS, N. VAN DER HAUWAERT. Vogels kijken in Varangerfjord (Noord- Noorwegen).	171
M. DE RIDDER. Tiendaagse in Ierland. Indrukken en belevenissen.	179
R. WILLOCKX. Valkenrovers op IJsland.	187
F. FLORIZOONE. Nieuws uit mijn land.	189
J. DESMET. Eens een aangescherpte pen pro natuurbewoud: James Ensor.	190
V. GEERS, P. VAN SANDEN, L. SAGAERT, H. OUTTIER. Ornithologische Seizoenoverzichten in Vlaanderen, maart-april-mei 1981.	193
Boekbespreking	200

Titelblad: Alken (*Alca Torda*) — Foto: J. Brijs